CARMINUM PROVERBIALIUM TOTIUS HUMANÆ vitæ ſtatum breviter delineantium, nec non utilem de moribus doctrinam jucundè proponentium,

LOCI COMMUNES IN Gratiam juventutis ſelecti.

Si Chriſtum diſcis, ſatis eſt, ſi cætera neſcis;
Si Chriſtum neſcis, nihil eſt, ſi cætera diſcis.

LONDINI,
Excudebat *E. T.* impenſis *Richardi Thrale. M. DC. L. IX.*

47.
3 13
438

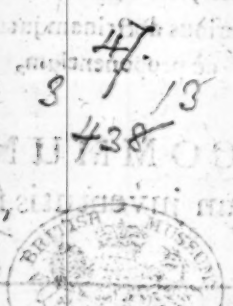

S. A. I. AD EMPTOREM.

NOn dubito multos lectores hic fore ſtultos,
Qui ſint dicturi, liber hic quod debeat uti,
Quando in eo verſus non ullus ſit bene terſus,
Ac opus inceptum totum ſit prorſus ineptum
Sunt tamen ipſi illi, qui amant dicteria Grylli,
Et qui Smoſmannum cupiunt audire per annum,
Turpia dicentem, vel Suarmum ſpurca loquentem:
Quiq; legunt Pfaffi Calebergi facta, vel affi,
His placet inſanus Neidhart, Latin quoq; nanus,
Cornеus Seufridus bonus eſt nonas per & idus,
Marcolf laudatur, Eulenſpiegelus amatur,
Et quis non leget, quæ frater Rauſchius egit.
Tale quid inſulſum, fatuo de pectore mulſum,
Semper ſic laudant, ut ad omnia peſſima plaudant,
Cum tamen authores ſoleant corrumpere mores
Tales, ac dignè poſſint comburier igne,
Ob res obſcœnas, ut dent propter mala pœnas.
Hic liber haud vanas doctrinas, ſed benè ſanas
Proponit: luſtra, non perdes tempora fruſtra.
Quamivs ad mores meliori carmine flores
Paſſim venduntur, multumq; & ubiq; leguntur:
Eſt tamen his chartis jucundæ non nihil artis,
Quæ poterit verè ridendo multa docere.
Proq; venenatis ſalibus damnoq; paratis
Ridiculis, horis tradit præcepta decoris.
Nec facile hæc cedent animo ſi qui modo credent.
Eſt brevitas verbis, nec virtus major in herbis,
Quæ tantum vellunt, & morbos in cute pellunt,
Non vitium mentis purgant pravum facientis.
Ergo ne calca mox librum ſtulte Menalca:
Sed mage protector fias illi bone lector.
Haud iſtuc tendit, qui carmina talia vendit.
Ut nunquam poſcas meliora, ſed hæc modo noſcas.
Verum ſi fari tentabunt, atq; jocari,
Hæc potius belli capiant diſcenda puelli,
Quam Veneris ſpinas triſtes, Bacchiq; ruinas.

LOCORUM HUJUS OPUSCULI INDEX.

A

Absurda 1
Adiaphora 2
Adulatio. ibid.
Æmulatio 100
Ænigmata 2
Æquivocatio 3
Afflictio ibid.
Aliena 4
Ambitio ibid
Amicitia 5
Amor 7
Animalia 8
Arcanum 10
Arrogantia ibid
Ars 13
Assiduitas 15
Astra 17
Astutia ibid.
Avaritia ibid.
Audacia 19
Aula 20

B

Baptismus 20
Bella 1
Beneficientia ibid

C

Cæcitas 22
Calumnia 23
Campana ibid.
Captivitas 24
Caritas ibid.
Castitas ibid
Causidici 109
Christus 43
Cibi 43
Coactus 136
Concordia 31
Confessio ibid.
Conjectura ibid.
Conjugium 109
Conscientia 33
Concensus ibid
Consilium ibid.
Consortium 34
Consuetudo 36
Contemptus 37
Convivium 38
Cura 39
Curiositas ibid
Cursus 40
Custodia ibid.

Dam-

D

Damnatio aterna 104
Damnum 40
Debitum ib.
Deformitas 79
Deus 40
Diabolus 46
Diffidentia 77
Differentiales 47
Discordia 59
Dissimulatio 176
Diversa studia 60
Divitiæ 61
Doctrina 13
Dominium 64

E

Ebrietas 66
Ecclesia 69
Ecclesiastici 70
Epicedia 73
Error 74
Excellentia ib.
Exempla ib.
Experientia 75

F

Fama 75
Fames ib.
Festinatio 66
Festi dies ib.
Fides 77
Finis 78
Forma 79
Fortuna ib.
Frugalitas 83
Fuga ib.
Furtum 84
Futura ib.

G

Garrulitas 35
Gaudium 36
Gloria ib.
Gratia ib.
Gratitudo ib.

H

Hæretici 87
Herba ib.
Homo 89
Homicidium 93
Honor ib.
Hospes ib.
Humanitas 94
Humilitas ib.

I

Jactantia 10
Jejunium 94
Ignavia 95
Ignis 96
Ignorantia ibi
Imperitia ib.
Impossibilia 97
Impostura ib.
Incerta 98
Inconstantia ib
Indecora 1.
Industria 108
Infamia 23
Ingratitudo 98
Inimicitia 99
Injuria ib.
Injustitia ib.
Insidiæ 100
Invidia ib.

Inutilia 101
Ira 101
Judicium extremum 106
Juramentum 105
Jus ibid
Juristæ 106
Justitia ibid
Juventus ibid

L

Locus 101
Labor 108
Laus 109
Leges ibid.
Libertas 110
Lusrum ibid.
Ludus 112
Lux ib.

M

Malitia 146
Malum 112
Maria 113
Martyria ib.
Medicina 114
Medicamenta 115
Media ib.
Memoria ib.
Mendacium ib.
Mendicitas 142
Mercatio 116
Meretrix ib.
Meteora 117
Mimi ib.
Minæ ib.
Misericordia 118
Modus ib.
Morbi 119
Mors 121
Mores 109
Mulier ib.
Multitudo 129
Mundus 130
Munera 134
Musica ib.
Mutuum 135

N

Natura 135
Necessitas 136
Nihil 137
Nimium 118
Nobilitas 137
Novitas ib.
Nox ib.
Nuntius ib.

O

Oedientia 137
Obscuritas 137
Occasio 138
Ocium 95
Officium 139
Opera ib.
Origo ib.
Ornatus 184

P

Pædagogia 140
Parentes ib.
Patientia 141
Patria 142
Paupertas ib.
Pax 145
Peccata 146
Pecunia 61
Peregrinus 150

Peregrinatio ib.
Periculum 151
Perseverantia ib.
Philautia ib.
Pictura 152
Pietas ib.
Pœna malefacti 149
Pœnitentia 15
Possibilia 155
Potentia 66
Potiones 24
Præpostera 41
Præsentia 155
Precatio ib.
Principium 157
Proceres ib.
Procrastinatio ib.
Profusio ib.
Promissio 158
Proprium 159
Prudentia 160
Pudor 168
Pueritia 105

R

Raritas 163
Requies ib.
Risus 164
Rustici ibi.

S

Sanitas 164
Sapores 169
Satietas ib.
Scriptura sacra 170
Securitas 171
Senectus ib.
Sermo 172
Servitus 173
Similitudo ibid
Simplicitas 176
Simulatio ibid
Solertia 160
Solutio 177
Somnium ib.
Somnus ib.
Spes ib.
Spiritus S. 46
Stultitia 178

T.

Taciturnitas 187
Tarditas ib.
Temperantia 184
Tempus ib.
Tenebræ 137
Terra 183
Testimonium ib.
Timor ib.
Trinitas 46

V.

Valetudo 184
Venatio ib.
Venus ib.
Veritas ib.
Vestitus ib.
Vexatio 185
Vicinitas ib.
Vilitas 35
Vinum 66
Violentia 99
Virginitas 24

Virtus 185 *Voluntas* *ib.*
Vita 187 *Voluptas* 189
Vita æterna 104 *Votum* 115
Vitia 146 *Vſus* 189
Vnus 188 *Vulgus* *ib*

CAR-

CARMINUM PROVERBIALIUM LOCI COMMUNES.

ABSURDA, INDECORA, PRÆPOSTERA.

Agninis lactibus alligare canem.

SI canis ex hilla religatur, mordet in illa?
Aliorum medicus, ipse ulceribus scates?
Conditor es juris, qui spernere jura videris:
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis?

Item:

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet,
Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.

Annulus aureus in naribus Suis.

Est in persona pudor insipiente corona.

Item:

Nullus inungatur nebulo, plebs undique fatur.

Currus bovem trahit,

Heu servi regnant, domini famulantur: asselli
Ornantur phaleris, dephalerantur equi.

Encomia canere ante victoriam.

Quando potis subjici, non debes dicere, Vici:

Sydera cœlo addere.

Ad mare declivus omnis currit citò rivus.

Item:

Cui sunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item:

Hic mos est genti, panis præbetur habenti.

Item:

Pernas laudare nullum decet, hoc scio clarè.

Item :

Queis satis est, his plura fiunt, his undique fertur,
His datur, his emitur, pauper ub que jacet.

Item :

Tu teneas panem, tibi protinus ova dabuntur.

Item :

Undique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, utique non nocet ulli.

ADULATIO. Vide
Impostura.

Adulari quæstus nunc est multò uberrimus.
Nil dant mensipetæ, nil portant præter avete.

Item :

Si vis laudari, si vis charúsque vocari,
Discas adulari : nam tales sunt modò chari.

ÆNIGMATA.

Annus, P annus.

Est quiddam sine P cui servit noxque diesque :
Cui P. si dederis, facies tunicam tibi ritè.

Ave.

Mitto tibi navem, prorà puppique carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, sustento senem, rogo gressus,
Sum terror canibus, habeat me pro duce tessus.

Castanea.

Arbor ineſt sylvis quæ scribitur octo figuris :
Fine tribus demptis vix unam in mille videbis.

C. O. R. T. S. T. S.

Sunt oculos clari qui cernis sydera tanquam :
Dico Grammaticum, versum qui construit istum.

Cor.

Dimidium sphæræ sphæram cùm principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditor orbis.

Item :

Redde Deo mediam lunam, solem, canis iram.

Corvus.

Res

Res volat in ſylvis, nigro veſtita colore:
Si cor abſtuleris, pes tibi Tenro manet.

Gallus Gallinaceus.

Os aperire vetat, quæſtorum namque moneta,
Ipſius eſt meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generavit filia matrem.

Homo.

Eſt animal quoddam, quod cunctis eſt benè notum,
De mane quadrupes, medio bipes, ſerò tripes.

Miles oblivi ſcitur.

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli.

Muſcatum

Si caput eſt, currit: ventrem coniunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & ſine ventre bibes.

Pavo.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos quærere.

In denſis ſylvis venor bis quinque catellis.
Quod capio, perdo: quod non capio, mihi ſervo.

Salutem.

Mitto tibi Metulas, cancros imitare legendo.

Tetria dant ſeptem, ſcil. literas.

Tetæria dant ſeptem, ſeptem ſex, ſex quoq; tres ſunt:
Octo dant quatuor, quatuor faciunt tibi ſeptem.
Hæc bene ſi numeres, facient tibi millia quinque.

Urina.

Dic mihi, quod flumen ſoleat conſcendere montes?
Hoc mihi ſi ſolvas, Oedipus alter eris.

ÆQUIVOCATIO. Vide Differentiales.

Erroris mater fuit æquivocatio ſemper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adest.

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi.

Item:

Quando timor major, tunc Deus est propior.

Item:

Vidi salvatos, prius anxietate gravatos.

Item:

Ungere vult hominem, quem percussit, Deus, omnem,

Deus quos amat, arguit & castigat.

Hoc Homo torquetur, ut sic patiendo probetur,
Ut mens purgetur, ut præmia plura lucretur,
Ne sublimetur, ut Christo gloria detur,
Et præservetur, ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt:
Et cum quo certet, mens pia semper habet.

Item:

Qui modò torquetur, nescit quàm magna lucretur:
Cùm furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.

Item:

Visitat hos homines Christus, quos diligit, omnes.

Tribulatio homines ad Deum convertit.

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur.

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,
Et dolor & mœror magis inde sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Lædit Urbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item

Si calcar proprium sit, equus tuus, ambulo multum.

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non.

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem:
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdavit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquàm Amaturus.

Tu caveas dici nimium laudator amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amavit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor gravius, tunc noscо quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, benè qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

Item:

Tempore fœlici non cognoscuntur amici;
Sorte patet misera, quæ sit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea quærit.

Item:

Verus amor miserum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore fœlici, multi numerantur amici:
Cùm fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi fœlicium.

Cui benè succedit, is amicos sæpe videbit.

Amici peccantes reprehendendi potius, quàm imitandi.

Dilige sic homines, ut eorum crimina vites.

Amicos novos parans, ne obliviscaris veterum.

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus,
Credite, temporibus hæc valuêre suis.

Item:

Valles antiquos serves, veteres & amicos.

Item:

Non est antiquus per te dammandus amicus.

Denudare amici mysteria, desperatio est animæ infœlicis.

Prudens celabis, quòd amicis turpe putabis:
Ne culpent plures, quod solus pandere cures.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: si nil
Accipias, & pauca petas, & plurima dones,
Gratus eris populo, te mille sequentur amici.
Si nihilum trades, citò eris privatus amico.
Plurima si quæres, multam patiere repulsam:
Si multa accipias, populus te dicet avarum.
Nil capè, pauca petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus nostris quicunque placere laborat,
Det, capiat, quærat plurima, pauca, nihil.

Ne cuivis dextram injicere.

Qui consanguineus, mihi firmior extat amicus,
Stultus cum eorum fit, quivis amicus eorum.

Necessarius est necessarius.

Audivi dici, quòd erunt duo semper amici.

Item:

Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico.

Item:

Non ullus medicus melior quàm fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm nummis plena de quolibet are crumena.

Item:

Rex est mendicus, cui non est ullus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quòd amicus debet amico.

Item:

Usus amicorum bonus hic & ubique locorum.

Tuta frequensque via est, per amici fallere nomen.

Non est veridicus subridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, ut nostis ad cuncta domesticus hostis.

Item:

Item:

Rebus in humanis tria sunt pejora venenis:
Perversus socius, mala fœmina, falsus amicus.

Vulgus amicitias utilitate probat.

Qui mea plus quærit, falsus amicus erit.

AMOR.

Absentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis.

Amata relinquere durum est

Est amor ingratus, cum non sit amator amatus.

Item:

Est oculo gratum, speculari semper amatum.

Item:

Heu dolor est, gratis abscedere rebus amatis.

Item:

Illi pœna datur, qui semper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur contrà verò augetur.

Cede, Venus cedit: si stas, Venus improba lædit:
Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item:

Ipse bene poteris luxus frænare furorem;
Si fugias: potior potio nulla datur.

Item:

Qua specie Martis venit victoria Parthis,
Hac Venerem fugito, qua fuga sola fugit.

Item:

Ulu crescit amor omnis, decrescit abusu.

Ex aspectu nascitur amor.

Non affectatur, oculis quod non speculatur.

Item:

Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus.

Miser est qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amarus,
Cujus odor sapidus, insipidúsque sapor.

Item:

Nescio quid sit amor, nec amo, nec amor; nec amavi:
Sed scio, si quis amat, uritur igne gravi.

Item:

Non amor, ut perhibent, Deus est: sed amator & error:
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amantis!

Item:

Omnis amans, amens: amor est insania, sano.
Insanit certò pectore, quisquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namque hic color aptus amanti.

Item:

Pallida furtivum facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.
Nec modus & requies, nisi mors, reperitur amoris.
Cedit amor verus; ab amantis pectore serus.

Item:

Unam semper amo, cujus non solvor ab hamo.
Scilicet insano nemo in amore videt.
Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamvis fœdatur, cuivis placet id quod amatur.

Item:

Quatuor ista timorque, odium, dilectio, census
Sæpe solent boni rectos pervertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:
Quisquis amat cervam, cervam putat esse Minervam:
Quisquis amat luscam, luscam putat esse venustam.

Item:

Urit amor cæcus, non est amor arbiter æquus:
Nam deforme pecus, judicat esse decus.

ANIMALIA.

Animalia quædam hominem suis superant proprietatibus.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viventia.

Quatuor

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & Salamandra.
Halec unda fovet, ignis pascit Salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque Chameleontem.

Animalium quorundam ætates.

Sepes de virgis per tres annos benè durat,
Et per tres sepes sit tibi vita canis,
Et per tres canes sit tibi vita caballi,
Et per tres caballos vivere possit homo,
Et per tres homines asinus bene vivere possit,
Et per tres asinos aucam tu vivere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices vivere corvus habet,
Et per tres corvos vivere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem vivere dicas.

Auca.

Floribus arboreis fulva creatur avis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & gravidatur,
Conceptum rejicit, in aquam cadit, auca creatur,
Fit cibus egregius, nobilibúsque datur.
Hæc avis à coitu stat libera, virgo putatur,
Non nidos, non ova parit, nulli sociatur.
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene disce probando:
Est lingua medicus, dominóque fidelis amicus,
Ædes custodit, fures latrandóque prodit.

Castor.

Quæstio solvatur Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablativos dentes gerit in genitivos?
Illos dente ferit, quia sic evadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Utique vitares, & pelles non adamares,

Insectorum quorundam ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isidorus.

Monachus

Monachus piscis.

Piscis ubi monachus, seu forma monastica crescit,
Fértque cucullatum per maris alta caput,
Calceus est illi conformis & ampla cucullæ,
Tam bene dispositæ, qua non foret aptior ulla,
Et quasi vox hominis garrula lingua satis.
Frons, manus & vultus hominum, moderamine fulcus
Dum facit insultus, reboátque movétque tumultus,
Mergere naviculas sæpius arte parat.

Sus.

Os veteris durum porci, sed non benè purum.
Sus malè pinguescit cum furfure, sed citò crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi servit amorem,
Amissóque pari, nescit habere parem.

ARCANUM.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus urget.

Item:

Res occultandæ ta citis sunt participandæ.

Occultæ musices nullus est respectus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Infœlix qui multa sapit, nescitque docere:
Infœlix qui pauca sapit, spernitque doceri
Infœlix cujus prodest sapientia nulli.

Tempus omnia revelat.

Nil adeò subtile, dies quin detegat ultrò:
Nil igitur facias, cur puduisse queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec Inultum.

Item:

Quicquid nix celat, solis calor omne revelat.

ARROGANTIA,
Jactantiaque.

Deus superbis resistit.

Disce supercilium deponere, disce timere.

Ante

Ante pedes foveam, quisquis sublimè minaris.

Item:

Est verum verbum, Frangit Deus omne superbum.

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur ex ore superbo:
Vah Babylon, Babylon, proprio te robore servo,
Omnia regna rego, sum Deus orbis ego.
Cumque loquendo sedet Deus altius intonat æde
Prorsus ab hac sede, tibi dico superbe, recede,
Ut pecus incede, gramina prona ede;
Brutus es, in terris fœno vescaris & herbis,
Esto timor populis & pœna futura superbis,
Exempla que regum, qui male regna regunt.

Item:

Vindicat elatos justa ruina gradus.

Extra periculum ferax.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nusquam jactares grandes procul ipse molares.

Item:

Sæpe minus faciunt homines qui magna minantur.

Fœlix se erigendo fœlicitatem amittit.

Dum petit elatis nimium sublimia pennis
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item:

Icare nate bibis? jam jam fine patre peribis?
Jam tibi dixi bis: Medio tutissimus ibis.
Icarii fati memores estote beati,

Item:

Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur,
Sola superbia destruit omnia, si comitetur.

Laus propria sordet.

Ne jactes, quia laus proprio sordescit in ore.

Item:

Qui sese laudat, laudis se munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de se bona prædicat, & qui

Non

Non habet, usurpat nomina magna sibi.

Item:

Se se vicinos jactans habet undique pravos.

Item

Vincat opus verbum, minuit jactantia famam:
Nec sine re cupias tu nomen habere magistri.

Qui se putat aliquid scire, nondum scit quomodo oporteat scire.

Doctus ait se scire nihil, se plurima narrat
Scire sed indoctus: scit prior, iste putat.

Item:

Futilis omnis homo est, persuasa turgidus arte:
Scit sapiens doctus plurima, scitque nihil.

Item:

Omnis homo nihil est; aliquid qui se putat esse.
Est aliquid, quisquis se putat esse nihil.

Quid superbis terra & cinis?

Cum fax, cum limus, cum res vilissima simus,
Unde superbimus? nescimus quando perimus.

Item:

Quid miser elato turgescis homuncule vultu?
Cras eris in vili putre cadaver humo.

Item:

Unde superbit homo, cujus conceptio culpa?
Nasci, pœna: labor, vita: necesse, mori.

Superbia vitium est rebus solenne secundis.

Cum benè pugnabis, cum cuncta subacta putabis,
Quæ magis infestat, vincenda superbia restat.

Item:

Luxus opum, proles generosa, scientia, forma,
Bis duo sunt, quibus extollit, quis se sine norma.

Item:

Tu nimis extolli per prælia prospera noli:
Regi namque proli sunt omnia subdita soli.

Vino vendibili suspensa hedera nihil est opus.

Non figat signa; qui laude facit benè digna.

Item:

Rumiserer

Rumiferet de te tua non, sed vox aliena.

Item:

Verbis non jacta te, sed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in multis supplet.

Ars compensabit, quod vis tibi parva negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram loquitur, Dia. vera docet, Rhet. verba colorat,
Mus. canit, Ar. numerat, Geo. ponderat, Ast. colit astra.

Aurora amica Musis.

Surgere non cesses, cum Phœbus surgit ab ortu:
Mane bonis, studiis quilibet aptus erit.

Cur nescire prudens pravè, quàm discere, malo?

Non pudor est quæri, quæ nescis, sive doceri:
Qui scit, laudatur: qui nescit, vituperatur.

Doctrina à juventute amplectenda.

Artem scruteris, quamvis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, si vis vitare ruinam.

Item:

De studio, socie, redeuntem videro cùm te,
Ecce, quid edisti, non quæram, quidvè bibisti,
Aut quid feciſti? sed quæram, Quid didiciſti?

Item:

Disce bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quisquis amas Musas literulasque puer.
Tempus adhuc veniet post paucos forsitan annos,
Quo lusisse minus, plus didiciſſe velis.

Item:

Discere ne cesses, si doctor maximus esses:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Discere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne malè tempus eat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus spernit nemo nisi stultus.

Item:

Excepti

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Jure poreſt dici barbarus omnis homo.

Item :

In ſtudio tria damna lue, ſi non benè dico :
Nummos conſumo, modicum ſcio, tempora perdo.

Item :

Mens ſine doctrina manet in te certa ruina.

Item :

Quid ſine doctrina vita eſt, niſi fœda latrina ?

Item :

Scribere, cantare diſcas, Latinaque fari.
Si pauper fueris, poſtea dives eris.

Item :

Si puer hoc ſciret, quantum doctrina valeret,
Rarò dormiret, ſed nocte dieque ſtuderet.

Item :

Ut ver dat florem, flos fructum, fructus odorem :
Sic ſtudium morem, mos ſenſum, ſenſus honorem.

Ingenium vires ſuperat.

Ars animos frangit, & firmas deſtruit urbes,
Arte cadunt turres, arte levatur onus.
Nam ſolet ars dominum ſæpe juvare ſuum.

Item :

Scit manus attrahere, quod neſcit homo removere.

Ingenio, non libris innitendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noveris arte :
Nam ſi charta cadit, mox tota ſcientia vadit.

Item :

Mille tenere libros, raroque ſtudere, parumque
Scire, nihil laudis, plus levitatis habet.

Item :

Qui multos denſat libros, nec proficit arte,
Tantalus in mediis ſtat ſitibundus aquis.

Item :

Qui nihil ingenio, ſed libris omnia mandat,
Nil tenet amiſſis forſitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo conjuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Discè bonas artes: alit omnis terra peritos:
Unquam nec fiet, qui benè discit, inops.

Item:

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magister.

Item:

Musas discè bonas, doctos fovet undique tellus:
Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet seipsum docet:

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Discere si quæris, doceas, sic ipse doceris:
Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens sua bona secum fert

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui sequitur, rarò pauper reperitur.

Item:

Plus probo thesaurum docti, quam divitis aurum.

Item:

Portatur leviter ars, ergo discè libenter.

Item:

Res valet, ars præstat: si res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert quærentibus eam.

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit: nam sic sapientia crescit,
Crescit & augetur, si temporis usus habetur:
Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Unus dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo fit natus mox Rabbi jure vocatus.

Item:

Quis puer auditus, vel visus, in arte peritus?

ASSIDUITAS.

Assidua

Assidua stilla saxum excavat.

Ars certos, usus promptos, imitatio reddit
Artifices aptos, tria concurrentia summos.

Item:

Assiduum studiis se præbeat ille, Dearum
Aurea qui sperat tecta subire novem.

Item:

Discere, quærere, sæpè resolvere sit tibi cura,
Hæc tria sunt via qua sapientia sit valitura.

Item:

Frangitur ad latices nux, iterando vices.

Item:

Gutta cavat lapidem, non vi sed sæpè cadendo:
Sic homo fit doctus, non vi, sed sæpè legendo.

Item:

Lectio lecta semel, decies repetita placebit:
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria discipulum faciunt superare magistrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, sæpè relecta,
Sic omnes claves tibi dat sapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, disce vel ora,
Sic fac ut nulla fine fructu transeat hora:
Sic sit hora brevis, & labor ipse levis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpè dat una dies, quod totus denegat annus:

Successivè fit motus.

Arbor per primum quævis non corruit ictum.

Item:

Est arbor dura decies ferienda casura.

Item:

Gutta pluit, sic unda fluit, sic flumina crescunt,
Pauca scis, si discere vis, sic multa patescunt.

Item:

Post

Post hunc nunc ruit hic pilus, & calvus fit homo sic,

Item.

Qui nescit partes, in vanum tendit ad artes.

Item.

Singula capientur, sic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Astronomia non spernenda.

Astra cave spernas, vitam qui ducis ab astris.
Astra regunt homines, sed regit astra Deus.

Item.

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Duodecim signa cœlestia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini Cancer, Leo, Virgo,
Libraq; Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

ASTUTIA.

Astu vincit homo cuncta creata solo.

AVARITIA.

Atticus moriens porrigit manum.

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit unam.

Item.

Quamvis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item.

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris;

Avari odiosi sunt omnibus.

Erras, si speres quòd plus te diliget hæres;
Sub terra positum, quàm tu te diligis ipsum.

Item.

Luxuriem fugito, simul & vitare memento
Crimen avaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Item.

Nunquam stat clarus, nec tutus dives avarus.

Avari timent assiduè:

Ad cistam domina vadit sæpissimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona solus habere.

Item:

Qui bonus una lepores sectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque:

Item.

Qui lucra lenta fugit, damna repentè subit.

Dives aut iniquus, aut iniqui hæres.

Cùm moritur dives, concurrunt tres ibi lites:
Dæmon vult animam, consanguineus quoq; gazam,
Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item.

Quisquis ditatur, rapidos milvos imitatur.

Lari sacrificant avari.

Sic dat dona sua, sicut dat mella genista.

Nullus emptor difficilis bonum edit obsonium.

Caseus est carus, sic dixit præsul avarus,
Non inscindatur, sed pro festo teneatur.

Item.

Non obolus solus pingue parabit olus.

Semper avarus eget

Æstimat esse parum sibi quicquid habet cor avarum

Item.

Dives es ut Cræsus, sed vivis pauper ut Irus.

Item.

Dives marcescit, quanto plus copia crescit.

Item.

Dives semper hiat, pars major ut sibi fiat.

Item.

Non est in mundo dives qui dicit, Abundo.

Item.

Nulla ditari ratione potestis avari;
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item.

Omnes thesauri nunquam satiant cor avari.

Item.

Omnia des cupido, sua non perit inde cupido.

Item.

Orco sive mari mens æquipartur avari.

Item.

Item.

Perpetuò lignis creſcit creſcentibus ignis.

Item.

Quæ magis optantur, cùm pleniùs accumulantur,
Non ſatiant mentem ſemper majora petentem.

Item.

Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur, aquæ.

Item.

Tantalus in Stygiis nec aqua fruitur, neque pomo.
Sic in divitiis, aret avarus homo.

Item.

Vult oculus nequam prius impleri ſtomachus quàm.

Tenax requirit prodigum.

Aurum, quod ſervas, & quicquid avarus acervas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item.

Injicies fiſco, quicquid non vis dare Chriſto.

Item.

Non ſibi, ſed aliis, aries ſua vellera portat:
Sic aliis cumulat dives avarus opes.

Item.

Prodigus eſt natus, de pareo patre creatus.

Virtus poſt nummos.

Ad lucrum mores multi ſunt, non ad honores.

Item.

Qui ſtudet nummis, hic præfert infima ſummis.
Condita factori præponit & ejus amori.

AUDACIA.

Audentes fortuna juvat.

Qui plus exponit, plus lucri ſæpe reponit.

Nihil ſupra vires audendum.

Diſplicet ille labor, ſub cujus pondere labor.

Item.

Eſt durum clarè contra flumen natitare.

Item.

Exiguas in ſe vires alietus habendo,
Exiguas volucres depaſcit diripiendo.

Item.

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item.

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, ample.

Item.

Non tibi sume jugum, quod vis tua ferre recusat:
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item.

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item.

Si nescis jacere lapidem, demitte jacêre.

Item.

Tu vires metire tuas: si fortis es, aude
Grandia: si fragilis, humeris impone minora.

Item.

Ultra posse viri non vult Deus ulla requiri.

AULA.

Aula summopere è vitanda.

Retrò sedet januam, non invitatus ad aulam

Item.

Stabit post valvam, non invitatus ad aulam.
Commoda si quæris, ne principibus socieris.

Item.

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item

Regum sollicita quicunque senescit in aula,
Aut fuit, aut semper postulat esse miser.

Exeat aula qui volet esse probus.

Non mihi sit servus, medicus, propheta, sacerdos.

Item.

Parens virtuti nescit modò regibus uti.

Item.

Vita palatina dura est, animæque ruina.

BAPTISMUS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.

Induimur Christo, qui baptizamur in ipso.

Item.

Insons

Insons esse volens, isto mundare lavacro,
Seu proprio premeris crimine, seu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis.

Est nulli certum, cui pugna velit dare sertum.

Item.

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.

Nulla fides pietásque viris qui bella sequuntur.

Non amat hic Jesum, qui fert ad prælia gesum.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Quid mihi cum bellis? servit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aspicere.

Dat pyra, dat poma qui non habet aurea dona.

Bene facite & mutuum date, nihil inde sperantes.

Da citò, da gratis, da munera congrua cuique.
Cùm dare non poteris munera, verba dabis.

Item.

Dans ut reddatur sibi, justè decipiatur.

Item.

Gratia nulla datur, si munere munus ematur.

Item.

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui citò dat.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item.

Da tua, dum tua sunt: post mortem tunc tua non sunt.

Item.

Dandi tolle moras, dando citò munus honoras:
Munus dedecoras, inveniendo moras.

Item

Denigrat meritum dantis mora: sed data raptim,
Munera plus laudis, plúsque favoris habent.

Item.

Gratia debetur pro munere, si citò detur:
Sed si tardetur, ingratum munus habetur.

Item.

Plus valet hoc tribuo, quàm tribuenda duo.

Item:

Qui citò dat, bis dat: qui tradat munera, nil dat:
Par erit mutuo, qui dabit absque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quandoque tua, si vis habere mea.

Item:

Debes parva dare, si vis majora rogare.

Item:

Fac bené, servitium quia non perit undique gratum.

Item:

Officiis gratus fis, ut fias adamatus.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bené, dat multum, qui dat cum munere vultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei
Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult aliis, non debet dicere, Vultis?

Item.

Si des plorando, perdes tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bené vult, facilé quit homo succurrere cuique.

Item.

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CÆCITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamvis variis sit amictus.

Item:

Cæco s u claudis in fine venire videbis.

c *Neque cæcum ducem, neque amentem*

consultorem

consultorem adhibeas.

Cæcus agens secum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum.
In foveam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALUMNIA ET INFAMIA.

A vicinis ac municipibus vitinorum ac municipum scelera prodi solent.

Est patriot meus, mea scandala discere promptus.

Item.

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item.

Qui se non noscat, vicini jurgia poscat.

Falsum verbum non preveniat ultra aures.

Si decus est morum, ne cures verba malorum.

Item.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Non est remedium adversus sycophantæ morsum.

Affligit tortor, gravis affligitque loquutor.

Item.

Cunctorum multis eget, implens ora farinis.

Item.

Discitur absente me, quod non me præsidente.

Item.

Lingua citò lædit, sed læsio rarò recedit.

Item.

Os hostis rarò loquitur bona non sibi charo.

Item.

Qui mea post terga dicit mendacia verba,
Vollo ut linguam perderet ipse suam.

Item.

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,
Laudo Deum verum plebem voco, congrego clerum.

Item.

Funera plango, fulgura frango, sabbatha pango,

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, uno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili emere studet.

Taxatur carè quod vendetur preciosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobio crescit.
Catè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS

Casta placent superis.

Despice fœtorem Veneris, sectare pudorem.

Item.

Dilige munditiam super omnia munera primam:
Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quàm uri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte, læsa pudicitia est.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, juventus.

Item.

Clericus ad bella pronus, lasciva puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item.

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitiare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen.

CIBI ET POTIONES.

Non benè prandebit, potu quicunque carebit.
Non omne est salvum, temerè quod mittis in alvum.
Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum.

Acetum, vide infrà Cerevisia, Anguilla, vide infrà Caseus. Animalium viscera.

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo est, citò labitur ipse:

Est

Eſt melius cerebrum gallinæ quàm reliquorum.

Item.

Alia porcorum bona ſunt, mala ſint reliquorum.

Aniſum.

Copia dulcoris, aniſi ſit melioris:
Emendat viſum, ſtomachum confortat aniſum.

Aqua.

Potus aquæ ſumptus comedenti incommoda præſtat,
Hinc frigeſt ſtomachus, crudus & inde cibus.

Aves.

Nans avis eſt lentè, verrens torrenda repentè.

Item.

Sunt bona gallina & capo, turtur, ſturna, columba,
Quiſcula, phaſiades, merulæ, ſimul ortygometra,
Perdix, fringellúſque, otis, tremuluſque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, ſolvit ſine febre butyrum.

Item.

Mitem, nec mirum, dat ſenſum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior eſt caro, quæ magis oſſibus hæret ubique.

Porcinæ.

Carnes porcinæ cum cepis ſunt medicinæ.

Item.

Eſt caro porcina ſine vino pejor ovina:
Si tribuis vina, tunc eſt cibus & medicina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item.

Sunt nutritivæ multum carnes vitulinæ,

Caſeus.

Caſeus allatus convivis eſt malè gratus,
Nam ſua natura non ſignat fercula plura.

Item.

Caſeus, anguilla mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item.

Caſeus

Caseus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.

Item.

Caseus est nequam, quia digerit omnia, se quàm.

Item:

Caseus & cepæ veniunt ad prandia sæpé.

Item.

Caseus & panis sunt optima fercula sanis:
Si non sunt sani, tunc hunc non jungito pani.

Item.

Ignari Medici me dicunt esse nocivum:
Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.
Expertis reor esse ratum, quia commoditate
Languenti stomacho caseus addit opem.
Caseus ante cibum confert, si defluat alvus:
Si constipetur, terminet ille dapes.

Item:

Non Argus, Largus, non Matthusalem, Madalene,
Non Job, non Lazarus, caseus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capellis.
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.

Item:

De cepis Medici non consentire videntur.
Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus:
Phlegmaticis verò multùm putat esse salubreis.
Non modicum sanas Asclepius adserit illas,
Præsertim stomacho, pulchrumque creare colorem.

Cerasa.

Si cerasum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat stomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior toto corpore sanguis in est.

Cervisia.

Crassos humores nutrit cervisia, vires.
Præstat, & augmentat carnem, generátque cruorem,
Provocat urinam, ventrem quoque mollit & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus desiccat acetum,
Frigidat, emacerátque, melanch. dat, sperma minorat.

Siccos

ſiccos infeſtat nervos,& pinguia ſiccat.

Item.

Non acidum ſapiat cerviſia, ſit benè clara,
Ex granis ſit cocta bonis ſatis, ac veterata:
De qua potetur, ſtomachus non inde gravetur.

Cibi benè nutrientes.

Nutrit triticum & impinguat, lac, caſeus, infans,
Teſticuli, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus guſtu jucundior, ova
Sorbilia, & ficus maturæ, uvæque recentes

Item.

Ova recentia, vina rubentia, pinguia jura,
Cùm ſimilia pura, naturæ ſunt valitura.

Cibi infirmis noxii.

Perſica, poma, pyra, & lac, caſeus, & caro ſalſa,
Et caro cervina, & leporina, bovina, caprina,
Atra hæc bile nocent, ſúntque infirmis inimica.

Condimentum.

Salvia, ſal, vinum, piper, allia, petroſelinum,
Ex his fac ſalſam, ne ſit commixtio falſa.

Crocus.

Confortare crocum dixerunt exhilarando
Artus defectos reficitque hepar reparátque.

Item.

Crocus aſſumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, pravum purgátque cruorem.

Fœniculum.

Semen fœniculi pellit ſpiracula culi.

Fungi.

Uſu fungorum caveas ne decipiaris:
Nam ſunt mortiferi, vitiorum ſúntque dativi.

Halec.

Halec aſſatum Thuringis eſt benè gratum,
De ſolo capite faciunt ſibi fercula quinque.

Lac.

Lac *phthificis* ſanum caprinum, póſtque cameli,
Ac nutritivum plus omnibus eſt aſininum,

Plus

Plus nutritivum vaccinum sit, quoque ovinum,
Adsit si febris, caput & doleat, fugiendum est.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum: febres fugat atq; venenum
Et purgat stomachum, lumen quoq; reddit acutum.

Mespila.

Multiplicant ictum, ventrem dant mespila strictum.
Mespila dura placent, sed mollia sunt meliora.

Muscatum.

Humorem pellit muscatum sæpe comestum,
Allevat pectus, cor, & præcordia pellit.

Mustum.

Impedit urinam mustum, solvit citò ventrem:
Hepatis *emphraxin*, splenis generat lapidemque.

Item.

Provocat urinam mustum, citò solvit, & inflat.

Nuces.

Post pisces nux sit, post carnes caseus adsit.

Item.

Unica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.

Ova.

Post ovum molle, bonum haustum tibi tolle:
Post durum bibe bis sic longo tempore vivis.

Item.

Regula presbyteri jubet hoc pro lege teneri,
Quòd bona sint ova, candida, longa, nova.

Item.

Singula post ova pocula sume nova.

Item.

Si sumas ovum, molle sit atque novum.

Panis.

Panis non calidus, nec sit nimis inveteratus,
Sed fermentatusque, oculatusque, & bene coctus,
Et salsus modicè & granis validis electus,
Non comedas crustam, choleram quia gignit adustam.

Item.

Quando deest panis, tunc est cibus omnis inanis.

Persica.

Persica.

Persica cum musto vobis datur ordine justo
Sumere, sic est mos nucibus sociando racemos.

Piper.

Quod piper est nigrum, non est dissolvere pigrum,
Phlegma ta purgabit, concoctricémque juvabit:
Leucopiper stomacho prodest, tussique dolorique
Utile; prævenit motum febrisque rigorem.

Pisa.

Pisum laudandum nunc sumpsimus ac reprobandum:
Est inflativum cum pellibus atque nocivum:
Pellibus ablatis, est bona pisa satis.

Pisces.

Sint cocti vino pisces cum petroselino,
Si pisces molles sunt, magno corpore tolles:
Si pisces duri, parvi sunt plus valituri.

Porrum.

Reddit fœcundas mansum persæpe puellas,
Manantemque potes naris retinere cruorem,
Ungas si nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida sunt, laxant, multùm prosunt tibi pruna.

Pulmentum

Esto pulmentum, quia non est læsio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux est medicina veneno.

Item.

Ægrotare potes, nisi vinum post pyra potes.

Item.

Cruda gravant stomachum, relevant pyra cocta gravatum.

Item.

Cum coquis, antidotum pyra sunt: sed cruda venenum.

Item.

Dum pyra manducas, pro consuetudine ducas,
Ut citiùs potes quicquid habere potes.

Item.

Per

Fert pyra noſtra pyrus, ſine vino ſunt pyra virus:
Si pyra ſunt virus, ſit maledicta pyrus.

Item.

Poſt pyrum da potum, poſt pomum vade cacatum.

Rapa.

Rapa juvat ſtomachum; novit producere ventum,
Provocat urinam, præſtátque in dente ruinam:
Si malè cocta datur, tibi torſio ſic generatur.

Sal.

Deſiccat humidum ſal, non ſapidúmque ſaporat.
Subtilat groſſum, fœtorem pellit odorum.

Item.

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè inſipidúmque ſaporat,
Non ſapit eſca probè, quæ datur abſque ſale.

Item.

Urunt res falſæ viſum, ſeménque minorant,
Et generant ſcabiem, pruritum, ſive vigorem.

Serum.

Inciditque, lavat, penetrat, mundat, quoque ſerum.

Sinapi.

Eſt modicum granum, ſiccum calid umque ſinapi.
Dat lachrymas, purgátque caput, tollitque venenum.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item.

Dat putum vinum tibi commoda plurima primùm,
Confortat cerebrum, ſtomachum reddit tibi lætum,
Fumos evacuat, & viſcera plena relaxat,
Acuit ingenium, viſum nutrit, levat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robuſtam.

Item.

Dum ſaltant atomi, patet excellentia vini.

Item.

Gignit & humores melius vinum meliores,
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item.

Si

bona v na cupis, quinque hæc laudantur in illis.
rtia, formosa, & fragrantia, frigida, frisca.

Item.

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,
nter stipatur, vox limpida turbificatur.

Item.

Vinum lymphatum dulcescit, lædere nescit.

Item.

Vinum Rhenense decus est & gloria mensæ:

Item.

Vinum sit clarumque, vetus, subtile, maturum,
c benè dilutum, saliens, moderamine sumptum.

Item.

Vina probantur odore, sapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Visum: quod minus est implet, minuit quod abundat.

Uvæ. vide suprà Persica.

Uvæ passæ.

Passula non spleni, tussi valet, est bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitiæ vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Mutua defensio tutissima.

Palmæ quando lavant mutuò, se mutuò mundant.

Item.

Utraque mundatur, dum palma, palma lavatur.

Parvis dives concordia rebus.

Si concordemus, satis omnibus est quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confessio, nec reseranda.

Qui peccatum fatetur, est innocens.

Crimina ne celes, magna est medicina fateri.

CONJECTURA.

Nidus testatur, ibi qualis avis dominatur.

De fructu arbor cognoscitur.

Affectus mentis, operum patet experimentis.

Item,

Item.

Arbor ut ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item.

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoscitur avis.

Nequam per verba, per odorem noscitur herba.

Protinus apparet, quæ planta frugiferæ futuræ.

Curvum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item.

Urit maturé quæ vult urtica manere.

Vultus proditor animi.

Calvo virtutes variæ sunt atque salutes:
Est sapiens, hilaris, plus verax & liberalis.

Item.

Cautus homo cavit, quotquot natura notavit.

Item.

Cernitur in caliga, cruris quo fractio facta.

Item.

Cernitur in facie omnis secreta voluntas.

Item.

Distortum vultum sequitur distortio morum.

Item.

Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Item.

Hirsutus fallax, irascens, prodigus, audax.

Item.

In rufa pelle, vix est animus sine felle.

Item.

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes:
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item.

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item.

Noscitur ad nasum mulier quæ vendit omasum.

Item.

Per rubram barbam, debes cognoscere nequam.

Multi

Multi non rubram, ſed habent cum crimine nigram.

Item.

Rarò breves humiles vidi, longos ſapientes,
Albos audaces, rufóque colore fideles.

Item.

Si non vis falli, fugias conſortia calvi.

Item.

Si quæras ſocium, nunquam jungas tibi luſcum:
Rarò namque vident lumina luſca fidem.

Item.

Vultu ſæpe tacens ſigna loquentis habet.

Item.

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conſcientia mille teſtes.

Scandala me verè calidum rubrumque dedêre.

Item.

Te prodit facies, tu mala cùm facies.

Murus aheneus eſto, nil conſcire ſibi.

Qui ſibi nil conſcit, ſecura mente quieſcit.

Nihil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius.

Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.

Item.

Degeneres trepidant animi, pejoráque verſant.

Item.

Heu miſerum quid agam? porto ſub pectore plagam,
Tamquam ſi portem ſub eodem pectore mortem.

CONSENSUS.

Faciens & conſentiens eidem pœnæ obnoxii.

Pœnam conſimilem clavus fert atque foramen.

Item.

Si quis delinquit ut Paulus Apoſtolus inquit,
Qui conſentit ei, fit reus ipſe rei.

CONSELIUM.

Conſilium poſt facta inutile.

Non ad præteritum conſul valet, imò futurum.

Conſilium ſenile juvenili præſtat.

Utere consilio, vir amice, senum, tibi mando.
Gladiator in arena consilium capit.
Si breve consilium, dicitur esse bonum.
Multi pacifici sint tibi, & consiliarius unus de mille.
Auxilio multi sint, consilio tibi pauci,
Res sacra consultor.
Consilio factum non pœnitet esse paractum.
Item.
Utere consiliis, ut sæpiùs inde juveris.

CONSORTIUM.

Claudi vicinus subclaudicare disces.
Ad mala facta malus socius socium trahit, & sic
Fit malus & nequam, qui fuit antè bonus,
Item.
Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.
Item.
Elige sanctorum consortia, non reproborum:
Qui conversatur cum sanctis, sanctificatur.
Item.
Fili tali eris, qualem socium tibi quæris
Item.
Illos devita, quos infamat mala vita.
Item.
Per pravum socium, vir venit in vitium.
Item.
Qui juxta claudos habitat, subclaudicat idem:
Admixtúsque malis, dicitur esse malus.
Item.
Rebus in humanis tria sunt pejora venenis:
Perversus socius, mala fœmina, falsus amicus,
Item.
Si sanctos sequeris, sanctus sic efficiaris:
Sed perverteris, si perversis socieris.
Item.
Sordibus implicitos, pravósque cavebis amicos:
Elige consortem, qui sanctam det tibi sortem.
Item.

Surgit

Surgit origo mali, de turpi sæpe sodali.
Paulum fermenti totam fermentat massam.
Hoc scio pro certo, quando cum stercore certo,
Vinco seu vincor, semper ego maculor.
Item.
Læditur & stimulo, quicunque fricatur ab illo.
Item.
Omnia contacta denigrat pix calefacta.
Item.
Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.
Item.
Pomum corruptum citò corrumpit sibi junctum.
Item.
Unica prava pecus, inficit omne pecus.
Simile simili gaudet.
Cognitus in parte, fit per socium vir apertè.
Item.
Noscitur ex comite, qui non cognoscitur ex se.
Societas leonina. Vide Dominum.
Ludi stultorum, Dominorum, sive luporum,
Non bone luduntur: quia seria sæpe sequuntur.
Item.
Non benus est socius, qui comedit omnia solus.

CONSUETUDO.

Ab assuetis non fit passio.
Læditur in clune vir rarò solens equitare.
Item.
Natis scintilla fabrorum non nocet ulla.
Difficile est assueta derelinquere.
Catus de caseo tardè depellitur eso.
Item:
Consuetudo potens natura fortior ipsa est.
Item.
Fallere qui didicit, fallere semper amat.
Item.
Ire catenatus nescit canis inveteratus.
Item:

Qui pedit, dum vult, pedit, dum pedere non vult.

Item.

Quod nova testa capit, inveterata sapit.

Item.

Quod puer assuescit leviter demittere nescit.

Lex est, & regio.

Fœmina casta, securis acuta, cliénsque fidelis,
Hæc tria Parrhisis nunquam vel rarò videbis.

Item.

Garrulus est Suevus, malus Hæreticúsque Hispanus,
Bavarus incæstat, Francus per numina jurat.
Omnis hypocrisat Misnensis; Saxóque potat.
Brittannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item.

Germani possunt cunctos tolerare labores:
O utinam possent sic tolerare sitim.

Item.

Halec asfatum Thuringis est benè gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque

Item.

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item.

Parrhisius locus egregius malâ gens, bona villa,
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item.

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item.

Si fueris Romæ, Romano vivito more:
Si fueris alibi, vivito sicut ibi.

Item.

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes,
Est fas & pietas dum longa supervenit ætas.

Item.

Terra ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.

Item.

Te servare decet mores, illámque loquelam,
Ejus tellaris, incola cujus eris.

Item.

Item.

Vita, genus, linguæ variæ, variant, regiones:
Una nequit cunctos regula distinguere mores.

Item.

Westphalicus vir catholicus, nullius amicus,
Dum tibi dicit Ave, sicut ab hoste cave.

CONTEMPTUS ET VILITAS.

Etiam capillus unus.

Nullus tam pravus saccus, quin sit prece dignus.

Item.

Quamvis sint modica, prosunt tamen omnia lucra.

Ex granis acervus.

Multa juvant collecta simul: nam plurimus amnem
Rivulus existens gignit, scintillâque flammam.

Item.

Multa simul modica, magnum faciunt cumulata.

Fruſtrà nihil.

Nil est tam pravum, quod ad ullum non valet usum.

Item.

Tam malè nil cusum, quod nullum profit ad usum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur, tunc piscis captus habetur.

Item.

Non panis nullus, sed dimidius valet ullus.

Item.

Plus valet il quàm nil: sit procul ergo nihil.

Item.

Sicut ego novi, plus testa pars valet ovi.

Merx ultronia putet.

Dicitur oblatum fore servitium malè gratum.

Neminem præ te contemnas.

Prava necat morsu spatiosum vipera taurum,
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Item.

Tu qui summa potes, ne despice parva potentem:
Nam prodesse potest, si quis obesse nequit.

Non curat testudo muscas.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Item.

Si te contemnunt homines, & frivola dicunt,
Nil contra risus debes, quàm dicere, Misus.

Qui parvum contemnit, indignus est magno.

Carnibus est dignus, qui bene mandit olus.

Item.

Dignus erit magno, qui parva capit jubilando.

Item.

Parvum servabis, donec majora parabis.

Rusticanum oratorem ne contempseris.

Non contemnatur, quisquis benè consiliatur.

Item.

Non sit neglecta servi sententia recta.

Item:

Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus:
Et celat nucleum arida testa bonum.

CONVIVIUM.

Consecratio mensæ.

In mensa residens, & panem non benedicens,
Ille sedet quasi sus, & surgit sicut asellus.
Alma Dei dextra benedicat prandia nostra.

Item.

Escas præsentes benedic Deus & comedentes.
Potum servorum benedic Deus alme tuorum,
Et reliquum munus benedicat trinus & unus.

Item.

Hic cibus & potus à Christo sit benedictus.

Item.

Nos convivantes benedic Deus & epulantes,
Ut laudem referant, & semper te benedicant.

Item.

Per te rex Christe benedictus sit cibus iste.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi sit rex Christe creator,
Qui nos pavisti potu, dapibus satiasti.

Mores mensæ.

Absint

Abſint à menſa, detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia ſumatur potus & eſca.

Item.

Abſint offenſæ, cum fit celebratio menſæ.

Item.

Baltea laxabis, ad menſam quando meabis,
Ne ſedeas mœſtè nec diſſolvas inhoneſtè.

Item.

Dum cibus extat in ore tuo, potare caveto.

Item:

In vaſis offare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculóſque fluentes.

Item.

Dum convivaris, caveas ne multa loquaris.

Item.

Pocula dum ſumis, immerge labra modeſtè:
Qui propè fert naſum, potum non ſumit honeſtè.

Item.

Qua prandes hora, cultrum malè mittis in ora.

Item.

Quiſquis amat dictis abſentum rodere famam,
Hanc menſam vetitam noverit eſſe ſibi.

Item.

Sal primò poni debet, primóque reponi:
Non benè menſa tibi ponitur abſque ſale.

CURA.

Cor ne edito.

Animis animum curis procul exime nutu:
Fiunt & veniunt omnia námque Dei.

Item.

Cura facit canos, quamvis homo non habet annos.

Item.

Mox erit antiquus curarum ſemper amicus.

Item.

Triſte cor, ira frequens, mens rarò gaudia volvens,
Hæc tria conſumunt corpora fine brevi.

CURIOSITAS.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Item.

Si te contemnunt homines, & frivola dicunt,
Nil contra risus debes, quàm dicere, Misus.

Qui parvum contemnit, indignus est magno.

Carnibus est dignus, qui bene mandit olus.

Item.

Dignus erit magno, qui parva capit jubilando.

Item.

Parvum servabis, donec majora parabis.

Rusticanum oratorem ne contempseris.

Non contemnatur, quisquis benè consiliatur.

Item.

Non sit neglecta servi sententia recta.

Item:

Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus:
Et celat nucleum arida testa bonum.

CONVIVIUM.

Consecratio mensæ.

In mensa residens, & panem non benedicens,
Ille sedet quasi sus, & surgit sicut asellus.
Alma Dei dextra benedicat prandia nostra.

Item.

Escas præsentes benedic Deus & comedentes,
Potum servorum benedic Deus alme tuorum,
Et reliquum munus benedicat trinus & unus.

Item

Hic cibus & potus à Christo sit benedictus.

Item.

Nos convivantes benedic Deus & epulantes,
Ut laudem referant, & semper te benedicant.

Item.

Per te rex Christe benedictus sit cibus iste.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi sit rex Christe creator,
Qui nos pavisti potu, dapibus satiasti.

Mores mensæ.

Abstine

Abſint à menſa, detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia ſumatur potus & eſca.

Item.

Abſint offenſæ, cum fit celebratio menſæ.

Item.

Baltea laxabis, ad menſam quando meabis,
Ne ſedeas mœſtè nec diſſolvas inhoneſtè.

Item.

Dum cibus extat in ore tuo, potare caveto.

Item:

In vaſis offare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculóſque fluentes.

Item.

Dum convivaris, caveas ne multa loquaris.

Item.

Pocula dum ſumis, immerge labra modeſtè:
Qui propè fert naſum, potum non ſumit honeſtè.

Item.

Qua prandes hora, cultrum malè mittis in ora.

Item.

Quiſquis amat dictis abſentum rodere famam,
Hanc menſam vetitam noverit eſſe ſibi.

Item.

Sal primò poni debet, primóque reponi:
Non benè menſa tibi ponitur abſque ſale.

CURA.

Cor ne edito.

Animis animum curis procul exime nutu:
Fiunt & veniunt omnia nàmque Dei.

Item.

Cura facit canos, quamvis homo non habet annos.

Item.

Mox erit antiquus curarum ſemper amicus.

Item.

Triſte cor, ira frequens, mens rarò gaudia volvens,
Hæc tria conſumunt corpora fine brevi.

CURIOSITAS.

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex:
Unum sed melius volvere sæpe librum.

Item.

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item.

Qui binos una lepores sectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque.

Nihil inanius quàm multa scire.

Hic digitos maculat, qui cuncta foramina tentat.

Nodum in scirpo quærere.

Si cælum caderet stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Ad secreta poli, curas extendere noli.

Item.

Scire rudes quærunt, quod docti non docuerunt.

CURSUS.

Currens laffatur, quo præcurrens agitatur.

CUSTODIA.

Pax ibi servatur, custodia quo dominatur.

DAMNUM.

Vexatio dat intellectum.

Nescit homo verè quod habet, nisi cesset habere.

Item.

Quæ pro parte nocent, plurima sæpe docent.

DEBITUM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor huic præstat, qui solvere debita curat.

Item.

Debita solve citò ne damnum detur amico:
Si citò non solvis, te sponte crimine volvis:
Solvere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item.

Expectans longè, non vult dimittere quæque.

Item.

Mutua quæ debes, ridendo solvere debes.

DEUS.

Creator

Creator per creaturas cognoscendus.

Emicat ex ipsis divina potentia rebus.
Et levis est cæspes, qui probet esse Deum.

Item.

Floribus è mediis spirat divina potestas:
Qua pascente, levis pabula passer habet.

Item.

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item.

Vel mihi planta suis Numen demonstrat ab herbis,
Præsentémque refert una vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si Deus est, si cuncta tenet, si cuncta creavit,
Nec domibus claudi voluit, neque munus amavit:
Quærit adorari, non sibi dona dari.

Deus ubique est.

Enter, præsenter Deus Est, & ubique potenter.

Item.

Omnem habitum mundi totus Deus implet, & ambit,
Quem templo cordis mens pia semper habet.

Item.

Stans Deus hîc & ibi, regnat utrinque sibi.

Dei Prædestinatio.

Simpliciter Dominus electos semper amavit,
Odivit reprobos, nisi quantum sunt opus ejus.

Dei providentia.

Nulla creatura fuerat, sed cuncta futura:
Omnia mente Dei poterant priùs illa teneri,
Ejus & obsequsis quasi facta potenter haberi:
Quippe Deo præsens, tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Deitas, nec habet variari,
Crescere vel minui, majórve minórve putari,
Nec magis est locuples, plúsve minúsve potens.
Sed Deus antè fuit, quàm res quæ tempora præstant,
Hinc igitur restat, quia temopribus prior extat,
Principium sine fine Deus, lux prima deorum,

Ejus

Ejus ad imperium sæcula sunt & erunt.

Deo nihil occultum.

Quàm vetus est Luna, scit cuncta creans Deus una.

Dominus dedit, Dominus abstulit.

Dat Deus, & recipit sæpè, quod ipse dedit.

Item.

Destruit & rodit sors omnia, quæ Deus odit.

Ex Deo omina, & per illum, & in illum.

Auro Quid melius? Jaspis: quid Jaspide? virtus:
Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil.

Item.

Cuncta potest facere Deus omnipotens, scio verò.

Item.

Est super omne Deus, Rex Dominúsque meus.

Item.

Factum factori summo præponere noli.

Item.

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Utque carent numeris fulgentia sydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta, signa Dei:

Multa noris oportet, quibus Deum fallas.

Fallere mortalem, res est tenuissima, visum:
Lumina quis fallet semper aperta Dei?

Item.

Omnia qui cernit, franxit Deus omne superbum:
Ah miser, hunc qui se fallere posse putat.

Serò Jupiter diphteram inspexit. Vide Peccatum.

Scit connivere Deus ergo Deus reverere.

Si Deus nobiscum, quis contra nos?

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus est, promissa fideliter implet:
Credite, desertos non sinit esse suos.

Sine ope divina nihil valemus.

Absque Deo facta sua qui disponere curat,
Hujus amor verè non multo tempore durat.

Item.

Doctores

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item.

Ex ope cœlesti fit, siquid habetur honesti:
Et venit à superis, ut agas benè vel mediteris.

Item.

Frustra conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item.

Providet & tribuit Deus & labor omnia nobis,
Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item.

Virtutum munus præstare potest Deus unus.

Timor Dei initium sapientiæ.

Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
Cur spectante Deo non magis ille rubet?

Item.

In studiis toto Dominum cole pectore Christum.
Is parvi merces magna laboris erit.

Item.

Omnibus in factis, peragendis sive peractis,
Debet proponi, Deus humanæ rationi.

Item.

Quicquid agis, Domini laudem fratrisque salutem
Respice: de fructu viderit ipse Deus.

Ultrò Deus suppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex piscsiculis quoque binis.
Manus divina satiavit millia quina.

Item:

Nullus censetur pauper nec egenus habetur.
Quin citò ditetur Deus huic si propitietur.

CHRISTUS.

E templo gentes Christus percussit ementes.
Morbus, signa, cibus, blasphemia, dogma, fuêre.
Causæ cur Dominum turba secuta fuit.
Prima domus Christi, fuit alvus virginis almæ:
Altera præsepe, crux tertia, quarta sepulchrum.

Christus est via, veritas & vita.

Est Christus lignum vitæ de virgine nascens,

Nos Verbis, nos exemplis, nos nostrare pascens.

Item.

Filius ipse Dei spes nostræ progeniei,
Auctor honestatis, fons perpetuæ bonitatis.

Item.

Qui moritur Christo, vivit: qui vivus in illo est,
Non moritur; non est mors ubi Christus adest.

Item.

Tu via, vita, salus, Jesu: credamus (Jesu)
Fac, quòd tu nobis sis via, vita, salus.

Item.

Vita labor nostra est: relevas tu Christe laborem:
In te fit noster, vita beata, labor.

Christus excitatus est propter justificationem nostram.

Nobis surrexit, qui nobis tartara fregit.

Item.

Ortus Christe tuus, tua mors, sunt omnia nostræ:
Et nostrum est, cœli templa quòd alta subis.

Christus mortuus morte sua mortem abolevit.

Aspice serve Dei sic me posuere Judæi:
Aspice devote, quoniam sic pendeo pro te:
Ut vivas, morior: non est dilectio major:
Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item.

Est pugil fortis, qui frangit vincula mortis.

Item.

Frende Satan, fremat mundus, caro furat, mors fera sævis
Christus enim victor sceptra paterna tenet.

Item.

Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum:
Labe mea morior, sanguine vivo tuo.

Item:

Nihil Isaac patitur, aries fit victima Christo:
Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Christe tulisti.

Tu

Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi salvamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum,
In quavis hora suscipit absque mora.

Item.

Nemo petit cœlum, nisi per te Christe redemptus:
A te vera salus, non aliunde venit.

Item:

Nudus ut in mundum veni, sic nudus abibo,
Vulneribus Christus sic medicina meis.

Item:

Sola divina salvandus sum medicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit.
Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virtus sola Dei nos crimine purgat ab omni.

In Christo omnes thesauri sapientiæ reconditi.

Hoc est nescire, sine Christo plurima scire.

Item:

Quæ pietate caret, non est doctrina putanda:
Et Christum ignorans bellua totus homo est.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum.

Qui recipit vos, me recipit

Charus legatus Christi, si Christus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Christum omnes vivificabuntur.

Adam primus homo damnavit secula pomo:
Abstulit at damnum Filius ipse Dei.

Item.

Arbore sub qua-	Usq.	dictavit clericus A-	dam.
Quod primus A-		peccavit in arbore qua-	
Sed postremus A-		natus de virgine qua-	
Damna prioris A-		reparavit in arbore qua-	
Si non primus A-		peccasset in arbore qua-	
Non postremus A-		moreretur in arbore qua-	

Verbum

Verbum caro factum est.

Christus homo, Deus est, idem Deus est homo Chri
Si Deus est & homo, vult atque potest misereri.
Quod velit, hoc homini confero: posse, Deo.

Item:

Christus verus homo, verus Deus est crucifixus:
Sed caro non Deitas, hostia mortis erat.

Item.

Non pater, aut flatus, sed filius est homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, jura refecit.

Item. (utrumq

Sum quod eram, nec eram quod sum, nunc dico

SPIRITUS SANCTUS.

Corpus vestrum templum est habitantis in nobis Spiritus Sancti.

Quàm fœlix anima est, in qua sibi ponere sedem
Dignatur summi Spiritus ipse Dei!

Item.

Qui nectit fraudes, æstúque libidinis ardet,
Ille nequit templum Flaminis esse sacri.

TRINITAS.

Pater Filius, & Spiritus Sanctus, unus Deus in tribus Personis.

Est Pater, est natus Deus, est & Spiritus almus,
Sol tibi splendorem semper parit atque calorem.
Sol calor, & splendor sed simul esse solent:
Tres quoque personæ sic sunt Deitate sub una.

Item.

Nix glacies, & aqua, tria nomina, res tamen una:
Sic in personis trinus, Deus est tamen unus.

Item.

Omnia qui verbo motum spirante creavit,
Omnia nunc patrio servat amore Deus.

DIABOLUS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipse crucem fugit, ut malus undique lucem,

Item.

Dæmon

Dæmon lucratur à quo Deus exspoliatur.

Item.

Lucifer ipſe Deo ſimilis fieri meditatus,
Mox quaſi peccator pro crimine præcipitatus:
Quippe Deo ſimilis non erat eſſe datus.

Satanas transfiguratur in angelum lucis.

Angelico lucet ſæpe colore Satan.

Item.

CumDæmon aliquem confundere vult maledictum,
Nititur ut longum ſibi circumponat amictum.

Item.

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,
Illuc legatos deſtinat ire ſuos.

Item.

Præco venit Satanæ, quò non valet ipſe venire

DIFFERENTIALES.

Accuſo, incuſo.

Incuſo dominus, accuſo ſæpe minores.

Acies, acumen.

Eſt acies belli, ſed acumen tibi cultri.

Item.

Eſt acies oculi, ſacri, bellique caterva.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus us: Acu eris.

Puncta pungit acus, gallinis ſpargitur acus,

Adeps, arvina, pinguedo.

Intus adeps, arvina foris, pinguedóque quævis.

Æger, ægrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus,
Æger langueſcit, mentis vitium quia creſcit.

Æquor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, eſſe fretum: mare dicas, cum ſic amarum:
Pontus, ponte caret: ſed ab æquo, dicitur æquor.

Æquus, equus.

Miles pungit equum, ſed judex judicat æquum.

Item.

Non

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur urbs Alba, vestitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si volat volucris: ales, si gesserit alas.

Altercari, litigare.

Litem dant homines, altecantúrque sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Alvus, venter, uterus.

Venter consumit, uterus parit, egerit alvus.

Amita, avunculus, matertera, patruus.

Sunt patrui, patris fratres: amitæque sorores:
Frater, avunculus est, soror est matertera matris.

Amurca, fax.

Fæx vini tibi fit, olei dicatur amurca.

Anceps, Auceps.

Est dubius anceps, volucrem sed decipit auceps.

Anus, us: anus, i.

Forma senilis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge: Epenthesis, syncope.

Syncope de medio tollit, quod epenthesis auget:
Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrem, ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum,

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx munit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:
Hæc amat, hic splendet, hic urit, & uritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitatur arundo.

Item:

Cantat

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item.

Cantat hirundo, fugit hirudo, creſcit arundo.

As.

As obolus, pondus, as eſt poſſeſſio tota.

Aſilus. aſylum.

Turbat aſilus apres, miſeris ſuccurrit aſylum.

Aſſenſus, conſenſus.

Aſſenſum verbis, conſenſum dic fore factis.

Avarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus eſt, animi vitio retinenda profundens,
Largus, qui ſumptus facit ex ratione libenter.
Parcus qui retinet quicquid non poſtulat uſus,
Nam retinet cupidè, quod res depoſcit, avarus.

Aura.

Aëra, ſplendorem, ventum ſimul atque favorem,
Quatuor hæc aura ſignificare ſolet.

Baſium, oſculum, ſuavium.

Baſia conjugibus, ſed oſcula dantur amicis,
Suavia laſcivis miſcentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Militis eſt bellum, fortis pugiliſque duellum,
Pugnáque virorum, ſed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui ſculpit, cœlat: ſervans abſondita, celat.

Cæſaries, coma, crinis, juba.

Eſt coma quadrupedis, colubri juba ſive leonis,
Cæſaries hominis, crinis propriè mulieris.

Calx.

Pars pedis eſt hic calx, combuſtus calculus hæc calx.

Camera, thalamus.

Sit thalamus ſponſi, cameram dic eſſe ſcholaris.

Candeo.

Candida res candet, & ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in aſtris.

Capiſtrum, fræanum.

De ferro frænum, constat de fune capistrum.

Carbo, pruna.

Dum calet, est prunae carbo, dum deficit ignis.

Cassis, is: cassis, idis.

Fallit aves cassis, munit caput ænea cassis.

Item.

Hæc cassis, galea: hic cassis, rete vocatur:

Caulis, caula.

Dic caules olera, dicuntur ovilia caulæ.

Cerno, considero.

Corporis oculis cerno, considero mente.

Cetus, cœtus.

Est piscis cetus, populi collectio cœtus:
Cetus, ti, piscis: cœtus, tus, coneio plebis.

Cingula, cingulum.

Cingula sunt hominum, cingula stringit equum.

Claritas, claritudo.

Claritas splendoris, claritudo nobilitatis.

Clava, clavis, clavus.

Clava ferit, clavis aperit, clavus duo jungit,
Induo te clavo, rego clavi, percute clava.

Cochlea.

Dic cochleam, turris scalam, testámque limacis.

Cœno, jento.

Jentamus manè cœnamus vespere facto.

Cœpi, memini, novi, odi.

Bis duo sunt, odi, novi, cœpi, miminique,
Quæ retinet sensum præsentis præteritique.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes conjungit amor, socios labor unus.
Missio collegas ad eundem copulat actum,
Ast eadem comites unix via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atque parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus

Eminus ad longè, ſed cominus ad propè ſpectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier ſed concipit alvo.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium: locat accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor ſpontè, fateor mea facta coactè.

Conſulo.

Conſulo te, quærens: tibi conſulo, conſilium dans.

Conſultor, conſultus.

Conſultor poſcit, quod conſultus benè noſcit.

Conſummo, conſumo.

Conſummare volo mea, ſed conſumere nolo.

Conventus, conventiculum.

Eſt monachorum conventus, vel monacharum,
Sed conventiculum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, ſertum.

Virginis eſt ſertum, cleríque corona, poëtæ
Laurea, rex geſtat diadema vel induperator.

Coruſco, micо, radio.

Sol radiat, mucróque micat, fulgórque coruſcat.

Creo, ſcreo.

Jactans ſputa ſcreat, res Deus ipſe creat.

Cruor, ſanguis.

Sanguis alit corpus, cruor eſt à corpore fuſus.

Crux.

Crux eſt tormentum, crux eſt mirabile ſignum.

Cubo cum compoſitis.

Accumbens dormit, d ſcumbens fercula ſumit,
Concumbens violat, procumbens numen adorat,
Occumbens moritur, victus ſuccumbere fertur,
Qui cubat, ille jacet, vigil excubat, incubat ales.

Cubitum, cubatum.

Sanus eo cubitum, malè ſanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In ſylvis cuculum, in clauſtris quære cucullum.

Decedo, diſcedo.

Decedit moriens, discedit ab urbe recedens.

Décoro, decôro. (côro,

Quem veneror, decoro: quem pulchrum reddo, dè-

Decorus, pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum, peccatum.

Sit tibi delictum, si non facies facienda.
Sit tibi peccatum, facies si non facienda.

Dii, di.

Scribe dii, lege di, si vis urbanus haberi.

Dives, fœlix.

Vir dives propriè, cui res succedit abundè:
Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus: sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit sed viro fœmina nubit.

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, sum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisque facetus.

Facies, vultus

Consistit facies, sed vultus sæpe mutatur.

Facultas.

Artes, divitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto sata, tondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax urit, faux quoque mandit.

Falx, fas, fax, Faux,

Faux est, fás sque licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis fasces.

Pondera sunt fascis, fasces dicuntur honores,

Fistula.

Fiſtula.

Fiſtula dulce canit, eſt morbus fiſtula durus.

Flagro, fragro.

Fla facit ardorem, ſed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fœdus, i: fœdus, eris.

Sordidus eſt fœdus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex eſt filorum, ceps ferri, pexque pilorum.

Item.

Forfice fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis,

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis ſit.

Item.

Frons frontis caput eſt frons frondis in arbore creſcit.

Fruor, fungor, potior, veſcor, utor.

Divinis fruimur, mundanis veſcimur eſcis,
Veſcimur & potu, fungimur officio,
Utimur utilibus, exoptatiſque potimur.

Fugio, fugo.

Audacem fugio, ſed timidúmque fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gèmma niter, ſydus fulget, candelaque lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur, furfur.

Fur ſimplex latro eſt, geminatum fit cibus apro.

Fur. Latro.

Fur latet in furno, latro ſe fert obvius ultrò.

Item.

Fur non eſt latro, quia tempore fur rapit atro,
Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea, galea.

Miles habet galeam, ſed habet pirata galeam.

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pileus eſt juvenum, peregrinantúmque galerus,

Præsulum est mitra, sic nobiliúmque tiara.

Gallus.

Gallus avis, populus, fluvius, Bacchíque sacerdos.

Genero, gigno, pario.

Fœmina sola parit, generat vir, gignit utrique.

Gestio, gesto.

Gestio, dum cupio: gesto, dum pondera porto.

Glans.

Funda jacit glandes, nascuntur in arbore glandes.

Glis, ris: glis, ssis: glis, tis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia sit Christo, grates referamus amico.

Hospes.

Est qui suspicitur, & qui me suscipit hospes.

Hostia, victima.

Victima pro victis, datur hostia pro superandis.

Humus, solum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram terit usus aratri.
Estque solum solidum, tellus se tollit in altum.

Jacto.

Qui jacit, hic jactat: qui laudat se, quoque jactat.

Jam.

Jam præsens jam præteritum, dic jamque futurum.

Imber, nimbus, pluvia.

Dum pluit, est pluvia: nimbus dum nubibus hæret:
Dum tactu terram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit, intricat, nec non involvere signat.

Judex, sequester.

Dicitur in causis judex, in lite sequester.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, sed labia sunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo lac fugo: lacto lac præbeo nato.

Lar.

Lar casa, lar domus, lar ignis, larque foramen:

Lar proprium nomen, genitivus fit tibi Lartis.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, librósque
Clericus æquivocè singula quisque legit.

Lens, dis: lens, tis.

Lens animal, lendis: lens pro legumine lentis.

Item.

Lens lendis capiti lens lentis convenit ori.

Item.

Lens mordit per d, mordetur si capeat t.

Lepus, lepor.

In sylvis leporem, in verbis quære lepórem:
Nam lepus est animal, lepor est facundia fandi.

Libens, libo, libum.

Liba libens libo, libando, libentiùs ibo.

Liber, beri: liber, bri.

Liber est Bacchus, vel vir sine compede natus:
Ac liber est codex, vel raptus ab arbore cortex.

Lira, lyra.

Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.

Littus, margo, ripa.

Margo tenet fontes, mare littus, ripa fluentes.

Lotium, urina.

Urinas hominum, sed lotia dic asinorum.

Luo.

Ære luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.

Lustrum.

Lustra cubile feræ, quinque unia luctra fuere,
Lustrum circuitus spacium, purgatio, sylva.

Luteus.

Vas luteum fragile, toga lutea tegmen herile.

Magister, minister.

A majore statu nomen traxere magistri:
A minore statu nomen traxere ministri.

Malus.

In rate viste malum, cum frangit navita malum.

Mamilla, mamma, uber.

Mamillas vir habet, pectus ubera, fœmina mammas.

Manſor, nothus, ſpurius.

Natus adulterio nothus, manſer meretrice,
De concubina ſpurius eſſe ſolet.

Mentiri, nugari.

Tunc homo nugatur, cum falſa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, ſibi diſcors cum reperitur.

Merces merx.

Venduntur merces, operantibus eſt data merces,

Mola, moles.

Non levitate molæ, ſed aquæ currit rota mole.

Muſſo.

Muſſat qui dubitat, muſſat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, ſed mutuor accipiendo.

Nervus.

Nervo torqueris in cippo quando teneris:
Membráque firmantur nervis, quibus oſſa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinquens noxa vocatur.

Nunquam, nuſquam.

Ad tempus nunquam, ſed pertinet ad loca nuſquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus eſt maculatus.

Opis, opes.

Quærit pauper opem, quærit avarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus eſt ſine patre.

Os, ris: os, ſſis.

Devorat os oris, quicquid lucratur os oſſis.

Pabulum, paſcuum

Pabula ſunt hominis, ſed paſcula dic animalis.

Palma.

Palma manus, palma eſt arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma.

Palma notat laudem belli, victoria.

Palpo.

Palpo manu tractans, & palpo vocatur adulans:

Pango.

Panxi, cantavi, pepigi, dum fœdus inivi:
Dum quid conjunxi, possum benè dicere pegi.

Parens,

Non sum prole parens, non sum nisi pareo parens.

Pareo, pario, paro.

Pareo præceptis, paro mensam, pario, prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic esse patentes.

Pater.

Est pater hic cura, pater est alius genitura,
Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies.

Pax adsit vivis, requies æterna sepultis,

Pecus. (portat.

Est pecus hoc quod arat, pecus hæc quæ non juga

Pendeo, pendo.

Pendeo suspensus, pendo dum sublevo pondus.

Item.

Pendere vult justus: non vult pendêre malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, sed pignus in e vadiatum.

Plaga.

Vulnera sunt plagæ, regio plago, fit plaga rete.

Populus.

Populus est arbor, populus collectio plebis.

Posse, potestas.

Da potestatem Domino, sed posse cuivis.

Proceres, procerus.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notant, ætatémque puella.

Quia, si, ut.

Scito quòd, Ut modus est, Si conditio, Quia causa.

Radius.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque ſolis.

Regia, regio.

Eſt regio, terra: ſed regio, manſio regum.

Regulus.

Regulus eſt ſerpens, avis, & rex parvulus omnis.

Robur.

Nemo poteſt longè robur ſine rebore ferre.

Ruſticus, villicus.

Ruſticus à rure quoniam rus eſt ſibi curæ:
Villicus à villo, quia res diſponit in illa.

Sal.

Sal doctum reddit, ſal condit, ſal reprehendit:

Satio, ſaturo.

Uno me ſatio, ſaturant me fercula multa.

Securis, ſecurus.

Non ſunt ſecuri, qui dant ſua colla ſecuri.

Sepio, vallo.

Vallamus propriè caſtrum, ſepimus ovile.

Sera, ſerus.

Fur obſtante ſera, non furta facit niſi ſerus.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic eſſe ſerenum.

Socer, ſocrus.

Eſt ſocer uxoris genitor, ſocrúſque genitrix.

Tela, telum.

Eſt panni tela, dicuntur ſpicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, removet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tundo.

Tondemus barbas vel oves, ſed tundimus herbas.

Vas, dis: vas, ſis.

Vas vadis obſes, vas vaſis ſit tibi capſa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio ſine nummis.

Virtus, vis.

Corpus habet vires, animis eſt inſita virtus:

Vis

Vis in utroque viget, vis ratione caret.

Viſito, viſo.

Viſitat infirmum, ſed amicus viſit amicum.

DISCORDIA.

Odium, & rixa.

Eſt longum bellum non non, eſt eſtque, duellum.

Amantium ira, amoris redintegratio eſt.

Chari rixantur, per ſe quoque pacificantur.

Item.

Ira petit ſubitò, quam movit amicus amico.

Contentiones fugienda.

Certamen, lites, rixas & jurgia vites.

Item.

Laudo quod vites, fili chariſſime, lites.

Item.

Lis odium gignit, charos concordia ſtringit.

Item.

Lites præteritæ facilè fiunt renovatæ.

Item.

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum emulatione.

Inter germanos major ſubſtantia lites.

Sæpè movet, remanent tamen ſine turbine mites.

Item.

Semper divites cum charo quærere lites.

De aſini umbra rixari.

Pro modica, chari nolite cani ſimillari.

Item.

Quiſquis rixatur modico, vilis reputatur.

Diſcordia dilabuntur res maximæ.

Gaudent prædones, dum diſcordant regiones.

Item.

Vertitur in nihilum ignis, dum ſpargimus ipſum.

Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.

Laudantur vetera plus debita, quàm vetus ira.

Item.

Nil odio pejus, fugit omne bonum locus ejus.

Item.

Item.

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census
Sæpè solent boni rectos pervertere sensus.

Item.

Qui fratres odit, est homicida, suos.

DIVERSA STUDIA.

Ne Jupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non credo quòd modò vivat.

Item.

Multum deliro, si cuique placere requiro:
Cuncta qui potuit, hac sine dote fuit.

Non omnia possumus omnes.

Aptetur reliquo, qui non est aptus in uno.

Item.

Consilio pollet, cui vim natura negavit:
Ingenio redimi corpora parva solent.

Item.

Diversis diversa valent medicamina morbis.

Item.

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus.

Item.

Prævalet in lingua, qui non est fortis in armis.

Item.

Qui servit rostro, servire nequit benè castro.

Item.

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Æger & athleta sunt dispare sæpè diæta.

Item.

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos,
Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis,
Naura fretis, pugiles marte, poëta metris.

Item.

Linque coax ranis, cras corvis, vanáque vanis.

Item.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item.

Mille

Ille docent hominem, prope callem qui ſtruit
Item. (ædem.
Non uno doctrina modo ſe mentibus infert;
Hic timor, his monitus, his adhibetur amor.
Item.
Quolibet in capite viget ingenium ſpeciale.
Item.
Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem.
Bos ad præſepe conatur currere ſæpè.

DIVITIÆ ET PECUNIA.

Antiqua æris poſſeſsio nobilitas. Vide Nobilitas.

Beatus dives qui non ſperavit in pecunia.

Eſt dives verè, qui non ea gliſcit habere
Item.
O dives, dives, non omni tempore vives:
Hac benè dum vivis, poſt mortem vivere ſi vis.
Item.
Quis verè locuples? cui famulantur opes.

Divitiæ authoritatem conciliant.

Dum dives loquitur, verbum Solomonis habetur.
Dum pauper loquitur, tunc barbarus eſſe videtur.
Item.
Qui dives eſt nummis, incedit ille cum ſummis.
Quos niſi haberet, tunc omni honore careret.

Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ.

Divitis eſt rarò ſanctificata raro.
Item.
Divitiis uti, res eſt adverſa ſaluti.
Item.
Tempus adhuc venier, quòd dives qui modò gaudet,
Aſſiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Nulla cœlum reparabile gaza.

Quid tunc theſauri, quid acervus proderit auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & excæcat animos.

Bacchus & argentum mutant mores ſapientum.
Item.

Burſula

Bursula calcatur, dum grandis bursa paratur.

Item.

Divitiæ mores mutant non in meliores.

Item.

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item:

Excæcat sensus, diversi copia census.

Item.

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

Item.

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,
Sæpè solent rectos hominis pervertere sensus.

Item.

Sæpè solent sensus hominis pervertere sensus.

Pecuniæ obediunt omnia.

Bursa referta, reos solvit, peccata relaxat:
Quæ non peccatis, evacuata ligat.

Item.

Copia nummorum trahit ad se corda virorum.

Item.

Cum moritur dives, concurrunt undique cives.
Æs sonat, urbs plorat, vir humatur, presbyter orat.

Item.

Dum mea bursa sonat, hospes mihi fercula donat:
Dum mea bursa vacat, hospes tunc ostia monstrat.

Item.

Est nihil & nihilum, nisi certa pecunia totum.

Item.

In terra summus rex est hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quasi rex super omnia summus.

Item.

Lenomen lena non diligit absque erumena:

Item.

Nihil bene pauper egit: sed pro ratione tenetur

Quicquid

Quicquid agat dives, seu benè, sive malè,

Item.

Non qualis sis tu, sed quantus, quæritur, es tu?

Item.

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item.

Nummus in exilio comes optimus est peregrino.

Item.

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item.

Virtus, justitia, clerus, mammon, Simonia.
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item.

Vos qui nulla datis, & sumitis omnia gratis,
Vobis salvete duplicatur atque valete.

Plus est sollicitus; magis beatus.

Divitiæ trepidant, liberetus libera res est.

Item.

Dormit nocte parum, possessor divitiarum.

Item.

Hunc timor exagitat, quem gaza superflua dicat.

Item.

O quantas curas, ô quanta pericula dives
Sustinet, & falsi portat honoris onus.

Item.

Quid facies dives? nusquam tutus benè vives.
Quò te convertes, quò cursum, perdite, vertes?
quò vertes cursum? non tutus es hic neque sursum.
Si miser ascendis cœlos, vel ad infima tendis,
Nusquam tutus eris, sed ubique repertus haberis.

Item.

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Semalè custodit, quem dives copia prodit.

Qui nil capit dives est.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere:
Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere:

Ergo

Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:
Et non paupertas, sed mentis hiatus, egentem.
Item.
Non rerum cumulus, sed sufficientia mentis
Ditat: sufficiant paucula, dives eris.
Item.
Qui non curaret plus quàm natura rogaret.
Dives sic esset, quia res sibi nulla deesset.
Item.
Semper egenus eris, si semper plus tibi quæris;
Cum contentus eris, tunc dives efficieris.
Item.
Summa quies, nil velle supra quàm postulet usus.

DOMINIUM ET POTENTIA.

Expectans longè, dominus sit solus in orbe.
Jucundum est imperare.
O quàm dulce foret, hic in mundo dominari,
Si mors non posset dominantibus insidiari.
Item.
Servus testatur, quod fœlix qui dominatur.
Ius est in armis.
Scitis: quòd gravius præponderat undique pondus.
Magistratus bonus, Dei donum est.
Gaudeat illa domus, quando bonus est sibi promus.
Item.
Impietas, sed non pietas, reges dat egere:
Et pietas, non impietas, dat regna manere.
Majorem vitato virum, vide Aula.
Brumales tenebræ, favor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ sunt in vertigine crebræ.
Item.
Gratia magnatum nescit habere statum.
Item.
Gratia multorum non constans est dominorum.
Item.
Gratia regalis non est res perpetualis.
Item.

Nesck

Neſcit durare favor herilis, ſcio clare.

Item.

Ridenti domino, nec cœlo crede ſereno:
Ex facili cauſa dominus mutatur & aura.

Perſona publica privatam depone.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:
Nam quæ ſæpe licent, poterunt tentata nocere.

Potentum preces mandata.

Eſt orare ducum, ſpecies violenta jubendi:
Et quaſi nudato ſupplicat enſe potens.

Reddit quæ ſunt Cæſaris, Cæſari:
quæ Dei ſunt, Deo.

Aſtra Deo nil majus habent nil Cæſare terræ,
Sic Cæſar terras, ut Deus aſtra regit.

Item.

Cæſar in hoc mundo, celſo Deus æthere regnat:
Cæſaribus fas eſt ferre Deóque ſua.

Item.

Cum Deus in cœlis, Cæſar regat omnia terris,
Cenſum Cæſaribus, ſolvite, vota Deo.

Item.

Digns amore Deus, dignus quoq; Cæſar honore eſt:
Alter enim terras, alter at aſtra regit.

Item.

Inferiora regit Cæſar, Deus alta gubernat,
Cæſar honore ſuo dignus, amore Deus.

Item.

Principibus pare, vitam ſine crimine dege,
Et famulus triſtem fer patienter herum.

Item.

Regna gubernat humi Cæſar Deus ardua cœli
Sydera: laus iſtis juſta duobus eat.

Item.

Vota Deo, cenſus debetur Cæſaris aulæ:
Præſidet hic terræ, præſidet ille polo.

Item.

Vota, preces, laudem: cenſum, veſtigal honorem:

Mitis redde Deo, principibúsque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox,
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item.

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item.

Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item.

Parcere subjectis scit nobilis ira leonis.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

vide exempla.

Corrige te citiùs, si corripis acta tuorum:
Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item.

Quanto major eris, moderatior esse teneris.

Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum.
Ossáque dant servis, sine carnibus, & sine nervis.

Item.

Cum domino cerasum, res est mala, mandere servum
Tollit matura, tibi projicit omnia dura:
Consumptis illis, cupiet jactare lapillis.

EBRIETAS ET VINUN.

Si nocturna tibi noceat potatio vini,
Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

Crapula sanitati plurimùm obest.

Damna quod hinc sentis, quot nascuntur mala mens
Fit gressus nutans, & visio lumine mutans.

Item.

De plenis cyathis multos periisse sciatis.

Item.

Nullus homo credit, quòd tantum pectora lædit:
Imodicè potum sapiet citò toxica totum.

Item.

Sicut sobrietas facit ut sit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ breviare diætas.

Item

Item.

Strangulat in mensis plures gula, quàm necat ensis.

Item.

Vivere vis lætus, vel sana mente quietus?
Dæmonis ut limum, sic mordax effuge vinum.

Ebrietas opes & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit, egenum:
Nunquam qui sequitur hæc tria, dives erit.

Item.

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum.
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

O fili sperne, delectamenta tabernæ:
Tali dulcore multi privantur honore.

Item.

Pisces, perdices, vinum, nec non meretrices,
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam.

Fluit melius post pocula sermo.

Post sumptum vinum loquitur mea lingua Latinum:
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister.

Item.

Post vinum verba, post imbrem nascitur herba:
Post studia scire, post otia sæpe perire.
Post florem fructus sequitur, post gaudia luctus.

Item.

Qui bona vina bibunt, vates bona carmina scribunt.

Quanto plus biberint, tanto plus sitient Parthi.

Omnibus est notum, quòd valdè diligo potum:
Si possem, vellem pro potu ponere pellem.

Item.

Primò quando bibo, cupio plus gutturis imo:
In cordis fundo jubilo, dum bibo secundò:
Per tertium potum jam vinum fit mihi notum,
Me potus lætum quartus facit atque facetum,
Et potus quintus lætam mentem facit intus.
Et bibo cum bis ter, sum qualibet arte magister,
Potu septeno velut equus sum sine fræno.

Potus bis quartus sensus mihi tollit & artus,
In potu nono vix scio quò no,
In potu deno demens sum gutture pleno.

Quod in corde sobrii, id in lingua ebrii.

Ebrietas prodit quod amat cor, sive quod odit.

Item.

Si secretarum seriem vis noscere rerum,
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vino obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item.

Ebrietas frangit, quicquid sapientia tangit.

Item.

Ebrius & satur nunquam benè philosophatur.

Item.

Ebrie, quid satis? vivis, vel morte gravaris?
Quid facias, nescis: truncus sine mente quiescis.

Item.

Fœcundi calices ratò faciunt sapientes.

Item.

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nihil hic devotio durat.

Item.

Haud differt multum te inter, fatóque sepultum:
Flat tibi adhuc parcè de cordis spiritus arce.

Item.

Potatum vinum jacêre facit resupinum:
Et vomere ut porcum, qui saginatur ad orcum.

Item.

Quando venit potus, cessat sermo quasi totus.

Item.

Reddunt delirum fœmina, vina, virum.

Item.

Si per vina labes, non vini, sed tua labes.

Item.

Vino mutatur sensus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis

Mortale

Mortales lætos vinum facit atque facetos.

Item

Vinum dat festum, frigus convertit in æstum:
Lætificat mœstum, miserum quoque reddit honestum.

Item.

Vinum subtile facit in sene cor juvenile:
Sed vinum vile reddit juvenile senile:

Item.

Vivat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat villum, mala passio torqueat illum.

Vinum variè afficit homines.

Ebrius atque satur his modis ecce vagatur.
Hic canit, hic plorat, hic est blasphemus, hic orat,
Hic est pacificus, hic est nullius amicus,
Hic saltat lætus, hic est sermone facetus,
Hic loqui nescit, hic cæspitat ille pigrescit,
Hic est clamosus, hic est verbis vitiosus.
Disputat hic, ille currit per compita villæ.
Nunc servit Veneri, somno vult ipse teneri.
Nunc vomit, nunc vorat: sic Bacchi turba laborat.

Item.

Bis sex, credatis, species sunt ebrietatis:
Est vilis primus, sapiens est alter opimus,
Ternus grande vorat, quartus sua crimina plorat,
Quintus luxuriat, sextus per omnia jurat,
Septimus attendit, octavus singula vendit,
Nonus nil celat, quod habet sub corde revelat,
Somnia denus amat, undenus turpia clamat,
Et cum sit plenus, vomitum facit duodenus.

Vina parant animos Veneri

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus mea domus orationis vocabitur.

Cum ejtò templa subis, recoles cur sis homo natus,
Aut lege, vel canta, vel Christo funde precatus.

Item.

Templo sacrato si quis sedet atque moratur,

Nil legat, aut canter, aut audiat, egrediatur.

In ecclesia Dei omnia sancta.

Filia pulchra Sion sine ruga, labe carentem:
Exprimit Ecclesiam fidei candore nitentem:
Quam turbant hæreses & earum turba rebellis,
Quæ subjecta jacet mundanis sæpe procellis.

Primum quærite regnum Dei.

Non unctura rotam, nec tardat missa diætam.

Sacra celeriùs absolvenda.

Missa brevis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult usus habere.

Item.

Missam curtatam, longam farcimen & offam,
In carnisprivio concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat flamen, respondet clericus Amen.
Dum mare siccatur, dum dæmon ad astra levatur,
Tunc primò laicus clero sit fidus amicus.
Imber descendit, monachus dum pergere tendit.
Ludere cum talis, non est res spiritualis:
Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.
Non decet ut monachus vadat sine compare solus.
Ut valeas esse monachus, tibi crede necesse,
Rostrum porcinum, dorsúmque getas asininum,
Oísque columbinum, cor ovinum, crúsque bovinum.

Taxatio morum Ecclesiæ.

Angarians clerum jacet in sinibus mulierum,
Hic fuit electus, non propterea quia rectus.
Ex meritis morum sic: sed quia canonicorum
Donis nummorum subvertit corda suorum:
Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,
Et neque baptisma gratis confert, neque chrisma:
Sed per numisma fidei parat undique schisma,
Devorat & portat natam cum conjuge dotat,
Pro grege non orat, pro vana laude laborat,
Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,
Militis arma gerit, quæ sunt sua, non tua, quærit:

Armiger

Armiger in castris, non curat quid sit in astris:
Non mulcet flentem, non consolatur egentem,
Non vestit nudum: sed amat cum tessera ludum:
Quæ per cum detur, elemosyna nulla videtur:
Attendénsque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item.

Vita pejores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus.

Item:

Quis Satanæ similis? presbyter haud humilis.

Avaritia.

Cedit papa papæ, non cedunt munera papæ.

Item.

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit unam.

Item.

Quamvis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item.

Clericus applaudit, cum causam funeris audit.

Item.

Clericus in messe, semper vult rusticus esse.

Item.

Curia Romana non quærit ovem sine lana,
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item.

Roma manus rodit; quod tollere non valet, odit.

Item.

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo:
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Stygias Pluto tentare, quod audet,
Effrænis monachus, plenáque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciva puella,
Martius in flore caret horum finis honore.

Item.

Roma quid insanis toties? quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma jacent, tu bella domestica tenta:
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes, & paris omne nefas:
Fas & jura negas, homines & numina fallis,
Nec Jovis imperium, nec Phlegetonta times,
Singula texentem convitia deserit ætas,
Tantum tale tuæ est improbitatis onus.
Vivere qui sanctè cupitis, discedite: Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc surgunt lentè, Miserere canunt sine mente.

Item.

Est monachus fabas, cum pisces comedit abbas:
Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item.

Hunc monachi morem servant violando decorem.
Quàm Christum passum, piscem quærunt magis as-
Item. sum.
O Monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item.

Clericus uxorem qui ducit, perdit honorem,
Amittit florem propter mulieris amorem.

Item.

Cum pestis rerum privaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Item.

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item.

O bone Calixte, totus mundus perodit te:

Quondam

Quondam presbyteri poterant uxoribus uri.
Hoc destruxisti, postquam tu Papa fuisti.

Item.

Offa, sacerdotum mulier communia totum.

Imperitia.

Clericus edoctus semper non est sale coctus.

Item.

Mors est prælatis dare præbendas benè natis.
Aut benè nummatis aut eorum sanguine natis.

Levitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
Non faciunt fructum, nisi sint benè combaculata.

Item.

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item.

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
Sed cùm convaluit, mansit ut antè fuit.

Simonia.

Crimen avaritiæ. dirumque nefas Simoniæ,
Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item.

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas;
Si bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas:
Si dederis marcas, & eis impleveris arcas,
Culpa solveris quacunque ligatus eris.

Item.

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Item.

Res nimis injusta, nummis fit præsul & abba.

Item.

Virtus, justitia, clerus, mammon, Simonia,
Ceslat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & ubique sepultis,
Ut sint in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud.

Aliud.

Hic jacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud.

Quod sumus, iste fuit: erimus quandoq; quod hic est.

Aliud.

Si probitas: sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui jacet intus.

Aliud.

Vivens pollebam, faciens quæcunque volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere, quàm malè currere.

Non erat totum, faciens in calle regressum.

Item.

Si quis calle malo fuerit, festinat ab illo.

EXCELLENTIA.

Majori cedendum.

Cedere majori, non est pudor inferiori.

Item.

Ejicitur magno parvus veniente magistro.

EXEMPLA.

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

Item.

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item.

Rumor de veteri faciet ventura caveri.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis salvari, semper studeas imitari
Vitam justorum, fugias exempla malorum.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Ludendum licitè, talos abbate ferente.

Item.

Presbyter insipiens populum parit insipientem,
Ipséque lege carens populum dat lege carentem.

Item.

Item.

Qui pascis plebes prudenter vivere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautior esse solet.

Item.

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item.

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

Experientia ad scientiam acquirendum.

maximè confert.

Consilium verum docet experientia rerum.

Item.

Est vulgi fama docet experientia cuncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitque eundo: igitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item.

Ex minimo crescit, sed non citò fama quiescit.

Item.

Fama repleta malis, velocibus evolat alis:
Fama boni lentè volat, invidia retinente.

Item.

Fama volat, transitque modum, quocunque feratur.

Item.

Quòd malè mentitur, audita loquens reperitur,

Non omnino tenerè quod vulgò dictitant.

Sic dicunt gentes sequitur mala fama nocentes.

Item.

Signa prius vera, non sunt mendacia mera.

Item.

Tantum clamatur, quod Pascha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optimum condimentum.

Dulcem rem fabas facit esuries tibi crudas.

Item.

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse:

Nam

Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Item.

Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca:
Qui nunquam didicit, quid foret ipsa fames.

Item.

Ori dulcescit faba frigida, quando famescit.

Molestus interpellator venter.

Est sitis atque fames moderata bonum medicamen:
Cúmque superfluitant, important sæpè gravamen.

Item.

Esuriens venter, non vult studere libenter.

Item.

Lendes & pulices plus mordent esurientes.

Item.

Mentiri ventri nullus valet esurienti.

Item.

Multum mordentes muscæ sunt esurientes.

Item.

Pœnalis gladius est magna fames & acutus.

Item. (dens.

Quòd lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens

Item.

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus.
Quartum, cum manè surgunt pueri sine pane.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Luxuriat rarò non bene pasta caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vir non ascendat asellum.

Festina lentè.

Differ, habent parvæ commoda magna moræ.

Nimium properans, serius absolvit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod citò fit, citò perit.

Qui subitò veniunt, subitò quandoque recedunt.

Item.

Quod citò lucratur, citò perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Servant

Servant ſacratæ ſemel anno feſta capellæ.

Ignavis ſemper feriæ.

Qui vult ſervare ſanctorum ſingula feſta.
Non poterit clarè cum Codice ſcire Digeſta.

Memento ut diem Sabbati ſanctifices.

Quod feſto netur, nihilari ſæpe videtur.

FIDES ET DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?

Item.

Qui violare fidem ſolet, & violetur eidem.

Nemini fidas, niſi cum quo modium ſalis abſumpſeris,

Ni ſit nota fides, ignoto non benè fides.

Item.

Qui leviter credit, deceptus ſæpè recedit.

Nuſquam tuta fides.

Heu quàm parva fides reperitur nunc apud cives
Jam frater fratrem, jam linquit filia matrem,

Item.

Quiſnam pro ſocio qui velit ſolvere? nemo.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Viſus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

Non holocauſta Deus, ſed corda fidelia quærit:
Hæc qui dona gerit, lege beatus erit.

Item.

Præcipuum donum eſt, ſalvanti fidere Chriſto:
Quem penes hoc unum eſt, omnia ſolus habet.

Item.

Sola fides ſalvat, ſola impetrat omnia recte
Publica cum propriis exequiúq; fides.

Probate ſpiritus, an ex Deo ſint.

Omni ſpiritui tu ſemper credere noli.

Quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam.

Ad majora ſubit, qui geſſit ritè minora:
Grandia nec, parvum qui male geſſit, habet.

Item.

In minimis rebus qui deficit, ille putatur,
In magis nullam velle tenere fidem.

Item.

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè.
Solerti ſtudio legitimáque fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet unda.

Exitus acta probat

A cauſa deſcribe diem, non ſolis ab ortu.

Item.

Contentum ſcitur, ſaccus dum pòſt aperitur.

Item.

Exitus oſtendit, quo mundi gloria tendit.

Item.

Finis portabit onus, & factum reſerabit.

Item.

Laus in fine ſonat, virtus in fine coronat.

Item.

Non datur extemplò bona poſt primordia merces:
Congrua ſed rectus præmia finis habet.

Item.

Non laudo factum, niſi ſit citò vel benè factum.

Item

Præmia victorum pendent à fine laborum.
Ut ſcriptura ſonat, finis, onpugna, coronat.

Item.

Principium lauda, quod conſequitur bona cauda.

Item.

Quando tumet venter, produntur facta latenter.

Item.

Qua ſuffocatur quiſquam, mala mica putatur.

Item.

Si bonus eſt finis, bona cuncta fuiſſe feruntur:
In rebus finis ſit bonus, ergo ſtude.

Item

Si finis bonus eſt, totum laudabile tunc eſt.

Item.

Sub

Sub nive quod tegitur dum nix perit omne videtur:

Item.

Te modicum jacta, quoniam probat exitus acta.

Item.

Tecum laudatur, si finis laude beatur.

FORMA ET DEFORMITAS.

Esca fit insipida, quam coxit fœmina pulchra.

Lis est cum forma, magna prudicitiæ.

Esse solet raro pulchra pudico caro.

Item.

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem:
Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item.

Nitere, formose, formosa mente nitere.

Item.

Si benè barbatum faceret sua barba beatum:
Nullus in hoc circo queat esse beatior hirco.

Item.

Si facere doctos mortales barba, quid obstat
Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTUNA BONA ET MALA.

Alia vita, alia dicta.

Quilibet excessus mutant hominis citò gressus.

Amici multi fœlicium.

Qui remigat prosper, socius sit postulo, noster.

Arbore dejecta, quivis colligit ligna

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misero; cum surgit in altum.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item.

Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.

Item.

Fiunt Nerones miseri facti locupleres.

Item.

Item.

Non vult scire soerus, quòd fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Huic puero panis datur, alter transit inanis.

Item.

Non est æqualis sors omnibus & generalis.

Item.

O bona Fortuna, cur non es omnibus una?
Dixit Fortuna: Si starem rota sub una,
Et non mutarer, tunc non fortuna, vocarer.

Fœlix se erigendo fœlicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit eru:

Fœlicitas, est voluptas, quam pœnitudo nulla sequitur.

Cui sors ridet bona, gaudens pectore ridet.

Item.

Omnes lætantur, dum prosperitate beantur.

Fortuna fovet ignavos.

Optima pejori datur ascia nunc operanti.

Item.

Quó nequam pejor, tantò sors est sibi major.

Item.

Fortuna quem nimium fovet, stultum facit.

Forma, favor populi, fervor, juvenilis, opesque,
Subripuêre tibi noscere, quid sit homo.

Item.

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item.

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cras.

Fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur.

Rebus tranquillis, metuas adversa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis, sors est contraria stultis.

Item.

Noli fortunam semper reprehendere cæcam.

In proclivi mala.

Aures non claudit mala sors, velociter audit.

Nihil agere, infœlici semper est optimum.

Pejor equus glaciem primus frangit pede mollem.

Nil ex omni parte beatum.

Est homo vix natus ex omni parte beatus:
Non ergo sine væ, nunc vivit filius Evæ.

Omnium rerum vicissitudo est, vide Gaudium.

Alterat humanos sors malesida status.

Item.

En, modò vadit eques, qui solet ire pedes.

Item.

Forma perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item.

Gaudia dat luctus, bonus est post tristia fructus.

Item.

Glorior elatus descendo mortificatus,
Infimus axe teror, rursus ad astra feror:

Item.

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item.

Insidias ponit semper sors aspera blandè,
Anticipátque fugam melior fortuna repentè.

Item.

Largitur quodcunque libet fortuna rapitque:
Est gracilis subitò, qui modò crassus erat.

Item.

Non sibi concordem spondent exordia finem.

Item.

Si bene succesſit, ne prima sed ultima spectes:
A casu describe diem non solis ab ortu.

Item.

Speret qui servit, desperat qui dominatur:
Nam fortuna levat infima, summa premit.

Item.

Sub meliore statu semper pejora cave tu.

Item

Tempora passiva fugiunt, redeuntque dativa.

Item.

Ut sol effectus proprios alternat in aura,

Sic fortuna suas solet variare vices: nam
Hos premit, hos elevat, hos dejicit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem descendere casus:
Regna dat & tollit, levat, opprimit, atque resolvit.
Quos vocat, ejicit, erigit, obruit, omnia volvit.
Ergo time quisquis celsos ascendis honores,
Atque ruinoso stare memento loco.

Item.

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Crescit, decrescit, in eodem sistere nescit.

Plus est sollicitus, magis beatus. Vide Divitiæ.

Commoda qui sentis, jungas onus emolumentis.

Item.

Ima petit levius quod surgit in ardua pondus.

Item.

Nil fœlicis habet qui fœlix esse putatur:
Prosperitas igitur est prosperitate carere,
Nam venit ex sola prosperitate dolor,
Sic qui summa petit, cadit asperiore ruina,
Qui jacet inferiùs, non habet unde cadat.

Item.

Sæpe natatores submerguntur meliores?
Sic & scansores collum frangunt meliores.

Item.

Sæpius ima petunt, melius qui scandere norunt.

Item.

Semper habet fortis morbos, quasi jurgia mortis.

Item.

Si gradus est altus, gravior fiet tibi saltus.

Item.

Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item.

Tutior in terris locus est, quàm sedibus altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item.

Non quò propositum, sed quò fors ducit eundum.

It

Item.

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,
Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item.

Ut stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper fœliciter cadunt Jovis taxilli.

Fœlicis sponsæ gremium profunditur imbre.

Semper Ilio mala.

Naves pejores nant, portu stant meliores.

Item.

Pauper pejorem restis tenet undique patrem.

Solatium est miseris, socios habere pœnarum.

Mitior est pœna, quanto communior ipsa.

Item.

Ut mala prudenter tua portes & sapienter,
Inspice majores aliorum sæpe dolores.

Sors omnia versat.

Quos vult, fors ditat: quos non vult, sub pede tritat:
Incertáque via volvitur ipsa rota.

Item.

Vulgo narrante, bona sors est post velut ante.

Ubi non sis qui fueris, non est cur velis vivere.

Dulcius est miseris, alienis vivere terris:

FRUGALITAS.

Sapientis est, conservare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæsita labore

Item.

Si servas quod habes, commendant te sapientes

Tecum habita, & noris, quàm sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item.

Ultrà quàm vestes non extendas tua crura,
Ne nimis expendas si vivere vis sine cura.

FUGA.

Cùm licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit justa tutius esse fuga.

Item.

Tutius est vere morsum fugiendo cavere. (tem.
Quàm prope serp ntem procumbere virus haben-

FURTUM.

Aquæ furtivæ dulces.

Furtivus potus plenus dulcedine totus.

Fures Amant tenebras.

Fur non est latro: quia tempore fur rapit atro;
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item.

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures veste puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item.

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item.

Histrio post victum nummos quærens & amictum,
Non est delictum si quis sibi porrigat ictum.

Item.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Item.

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item.

Tunc fiunt paces, cùm pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupus.

Quòd lupus est gratus, narratur, oves numeratas.

Occasio facit furem.

Fur male furatur, si fur domui dominatur.

Item.

Hora, locus, faciunt, quòd fures non sua tollunt,

Item.

Si fur cessaret, nunquam canis ulla latraret.

Item.

Si video, ludo: si non, tunc furta recludo.

FUTURA.

F

Futura incerta.

Cursus fatorum nescit pars ulla virorum,

Solius

Solius est proprium scire futura Dei.

Item.

Præterit ista dies, nescitur origo secundi,
Sit labor, an requies: sic transit gloria mundi.

GARRULITAS.

Infræni oris finis aut vectigal, calamitas.

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Item.

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

Item.

Non domus est pacis, ubi regnat lingua loquacis.

Item.

Os qui non claudit, quod non vult sæpiùs audit,

Item.

Sæpè sibi atque aliis garrula lingua nocet.

Item.

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem.

Item.

Si quis amat pacem, socium fugit ille loquacem.

Item.

Verbosi lites, fili charissime, vites.

Non est ejusdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult urbanus haberi.

Item.

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item.

Qui nimium fatur, stultissimus esse probatur.

Item.

Qui sapit, ille parum garrulitatis habet.

Item.

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item.

Respice, multiloquax quòd sit sæpissimè mendax.

Item.

Sæpe loquens multa, loquitur mendacia multa.

Tacenda loqui laudabile non est.

Est puer ingratus, mala qui famare paratus.

Item.

Futile vas illud, quod nulla receptio claudit:
Sic homo futilis est divulgans omne quod audit.

Item.

Pondus valde grave, verbosum vas sine clave.

Item.

Rarò charus erit, divulgans omnia quæ scit.

GAUDIUM.

Gaudii mœror est comes.

Exundans pluvia sequitur post gaudia sicca.

Item.

Fel latet in melle, nec mel bibitur sine felle.

Item:

Frigora post soles, post gaudia sæpe dolores.

Item.

Gaudia terrena non esse queunt sine pœna:
Gaudia divina semper sunt absque ruina.

Item.

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item.

Nulla fides rerum, sequitur post mella venenum:
Et claudit nox atra diem, nubi læque serenum.

Item.

Postquam gaudebis, rursum post gaudia flebis.

Item.

Risus habet fletum, nectárque molestat acetum.

Jucunditas cordis, est vita hominis.

Spiritus exultans facit ut tua floreat ætas.
Est cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodilus.

Cura plenus eris, si vis ut glorificeris.

GRATIA.

Gratia sit pluris quàm tota scientia Juris.

GRATITUDO.

Beneficii accepti memor esto.

Arbor honoretur cujus nos umbra tuetur.

Item.

Item.

Palma quando datur, quid palmæ resticuatur?

Item.

Pondus curarum facit, qui dat mihi charum.

Item:

Sit cordis festum, panem meminisse comestum.

HÆRETICI.

Sectarum authorem hominem fuge.

Hostes Ecclesiæ sunt hi qui schismata fingunt,
Christicolásque novos fraudis nigredine tingunt,
Qui cor simplicium sermonis acumine tangunt,
Ac in eis veræ fidei munimina frangunt.

HERBÆ.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis majorem gemmis, herbísque minorem.

Item.

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Brassica

Jus caulis solvit, cujus substantia stringit:
Utráque quando datur, venter laxare paratur.

Cærefolium.

Appositum caneris tritum cum melle medetur:
Cum vino potum, lateris sedare dolorem
Sæpè solet: tritam si nectis desuper herbam,
Sæpè solet vomitum ventrémque tenere solutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius ut scripsit) Quamvis sint erua, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia sana:
Cum succo rutæ succus si sumitur ejus,
Affirmant ruptis quòd prosit potio talis.

Hyssopus.

Hyssopus purgans herba est è pectore phlegma.
Ad pulmonis opus cum melle coquenda jugata.
Vultibus eximium fertur præstare decorum.

Malva.

Dixerunt malvam veteres, quòd molliat alvum:
Hujus radices tasæ solvunt tibi fæces,
Vulvam moverunt, & fluxum sæpè dederunt.

Mentha.

Mentitur mentha si sit depellere lenta.
Ventris lumbricos, stomachi vermé que nocivos.

Nasturtium.

Illius succus crines retinere fluentes
Illius adseritur, dentisque levare dolorem:
Lichenas succus purgat cum melle perunctus.

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appositam veterem dicunt sedare podagram.

Ruta.

Nobilitas tutæ hæc, quòd lumina reddit acuta.
Auxilio rutæ vir quippè videbis acutè.
Cruda comesta recens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem, mulieribus addit.
Ruta facit castum, dat lumen, & ingerit astum.
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infusus vermes succus necat ejus:
Cortex veruças in aceto cocta resolvit.
Hujus flos sumptus in aqua, frigescere cogit
Instinctus veneris cunctos aeres stimulantes,
Et sic desiccat ut nulla creatio fiat.

Salvia.

Cur moriatur homo, cui salvia crescit in horto?
Contra vim mortis non est medicamen in hortis.
Salvia confortat nervos, manúmque tremorem
Tollit, & ejus ope febris acuta fugit.
Salvia, castoriúmque, lavendula, primula veris,
Nasturt. Athanas: hæc sanant paralytica membra.
Salvia salvatrix, naturæ consiliatrix.

Viola purpurea.

Crapula discutitur, capitis dolor, atque gravedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Urtica.

Urtica.

Ægris dat ſomnum, vomitum quoque tollit, & uſum
illius ſemen colicis cum melle medetur,
Et tuſſim veterem curat, ſi ſæpè bibatur.
Frigus pulmonis pellit ventriſque tumorem,
Omnibus & morbis ea ſubvenit articulorum.

HOMO.

Homo ex animo & corpore compoſitus eſt.

Mentem de cœlo, corpus trahit ex elementis,
Ut terras habitet corpore, mente polum.
Mens, corpus, diverſa licet, junguntur ad unum,
Ut ſacra complacitum nexio reddat opus.
Divus erit, terrenus erit, curabit utrumque,
Conſilii mundum, relligione Deum.
Naturis poterit ſic reſpondere duabus,
Et ſic principiis congruus eſſe ſuis.
Cum ſuperis commune bonum rationis habebit.
Diſtrahet à ſuperis linea parva hominem.
Cuncta ſuos ortus repetunt matremque requirunt,
Et redit in nihilum quod fuit antè nihil.

Hominis formatio.

Sex in lacte dies ter ſunt in ſanguine trini,
Bis ſeni carnem, ter ſeni membra figurant.

Item.

Suſceptum ſemen ſex primis credo diebus
Eſt quaſi lac, reliquiſque novem fit ſanguis, ab inde
Conſolidat duodena dies, bis nona deinceps
Efficiat totum, tempuſque ſequens oriundum.

Hominis partes.

Cor ſapit, ac pulmo loquitur, fel commovet iram,
Splen ridere facit, cogit amare jecur.

Item.

Dat cerebrum ſenſum, cor vitam, hepar nutrimentum.

Item.

Guſtus & olfactus, auditus, viſio, tactus,
Sunt ſenſus quinque quorum peccata relinque,

Item.

Naſus

Naſus fœtores naſus diſcernit odores.

Item:

Oſſibus ex denis bis contenſíque novenis
Conſtat homo, dens bis dentibus & duo denis,
Ex ter cenrenis decies ſex quinquéque venis.

Hominis vita, militia.

Eſt homo ſpiritibus commiſſus quiſque duobus:
Unus cuſtodit, alter pervertere querit.

Hominum complectiones.

Quatuor humores in humano corpore conſtat:
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis, aqua confertur pituitæ,
Aer ſanguineis, ignea vis choleræ.
Hi ſunt humores, qui præſtant cuique colores:
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera rixatur, ſanguis potu dominatur.

Sanguinea,

Natura pinguis iſti ſunt atque j antes,
Rumorélque novos cupiunt audire frequenter:
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, riſus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:
Omnibus in ſtudiis habiles ſunt, & magis apti:
Qualibet & cauſa non hos facilè excitat ira.
Largus, amans, hilaris, ridens, rubeique coloris,
Cantans, carnoſus, ſatis audax atque benignus.

Item:

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus,
Inflantur genæ, corpus nimiúmque gravatur,
Eſt pulſúque frequens, plenus, mollis, dolor ingens,
Imprimis frontis, fit conſtipatio ventris.
Siccàque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcor adeſt ſumpti, ſunt acria dulcia quæque.

Cholerica.

Eſt humor choleræ, qui competit impetuoſis,
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis,

Hi

Si leviter discunt, multum comedunt, citò crescunt,
Inde & magnanimi sunt, largi, sùmma petentes:
Hirsutus, fallax, irascens, prodigus, audax,
Astutus, gracilis, siccus, croceique coloris.

Item.

Accusat choleram dextræ dolor, aspera lingua.
Tinnitus, vomitúsque frequens, vigilantia multa,
Multa sitis, pinguisque egestio, tormina ventris:
Nausea fit, morsus cordis, langnescit orexis:
Pulsus adest gracilis, durus, velóxque, calescens:
Aret amarescítque, incendia somnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latósque brevésque
Phlegma facit pingues, sanguis reddit mediocres,
Ocia non studio tradunt, sed corpora somno
Sensus hebes, tardus motus, pigritia, somnus;
Hic somnolentus, piger, & sputamine plenus:
Est huic sensus hebes, pinguis facie color albus.

Item.

Phlegma supergrediens proprias in corpore leges,
Os facit insipidum, fastidia crebra salivas,
Costarum, stomachi, simul occipitísque dolores.
Pulsus adest rarus, tardus, mollis, quoque inanis,
Præcedit fallax phantasmata somnus aquosa.

Melancholica

Restat adhuc, tristis choleræ substantia nigræ,
Quæ reddit parvos, pertristes, pauca loquentes.
Hi vigilant studiis, nec mens est dedita somno,
Servant propositum, sibi nil reputant fore tutum:
Invidus & tristis, cupidus, dextræque minacis,
Non expers fraudis, timidus, luteique coloris.

Item.

Humorum pleno dum fex in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pulsus, tenuísque urina,
Sollicitudo timor, tristitia, somnia tetra,
Coacescunt ructus, sapor & sputaminis ambo.
Læváque præcipuè tinnit vel sibilat auris.

Hominum

Hominum ingenia diversa. Vide Diversa studia:

Omni animali facilius est imperare, quàm homini.

Sus se sorde levat, laltem dum colligit escas,
Cur nunquam surgit sorde volutus homo?
Omnia quippe suæ naturæ debita solvunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Pulvis & umbra sumus. Vide Vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes
Menstrua: putredo, finis: origo, lutum.

Item.

Cùm fæx, cùm limus, cùm res viliſſima ſimus,
Unde ſuperbimus? ad terram terra redimus.

Item.

Cur caro lætatur, quæ vermibus eſca paratur?

Item.

Cur non prava finis? pulvis es atque cinis:

Item.

Eſt caro noſtra cinis: modò principium, modò finis.

Item.

Eſt caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum.
Aridulum, fragilis glebula, ſaccus olens.

Item.

Eſt homo fragilis, & durans tempore parvo:
Eſt igitur ſimilis flori, qui creſcit in arvo.

Item.

Eſt hominum ſtatus per florem ſignificatus:
Ut flos citò perit, ſic homo pulvis erit.

Item.

Factus, non natus, ſtat Adam tellure creatus:
Nos quoque terra ſumus, nam caro fiet humus.

Item.

O homo, ſi ſcires quidnam eſſes, unde venires:
Nunquam gauderes: ſed in omni tempore fleres.

Item.

Omnes terra ſumus: hæc vita fugit quaſi fumus.

Item.

Pulvis

ulvis & umbra ſumus, pulvis nil eſt niſi fumus:
Sed nihil eſt fumus: nos nihil eſſe ſumus,

Item.

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item.

Quid ſis, quid fueris, quid eris, ſemper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis ſubjicieris.

Item.

Sperma priùs, modò ſaccus olens, pòſt vermibus eſca.

Item.

Terra caro facta, quinis ſit ſenſibus apta:
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIUM.

Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.

Exemplum, mens, lingua, manus, ſubtractio, victus,
Corporis ac animæ, dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde ſtat inflato pauper, honore dato.

Item.

Immutant mores homines, cum dantur honores.

Item.

Sæpè ſuos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor eſt dulcis, ſed magnum pondus honoris.

Opinio bona tutior eſt pecuniâ.

Semper ametur honor, ſit denariis quoque major.

HOSPES.

Aſſideat valvæ, non invitatus honeſtè,
Regula burſalis ſit omni tempore talis:
Fercula ter tecum, ſi vis comedere mecum.

Hoſpitales eſtote invicem ſine murmuratione.

Hoſpes honorem, & honor ſemper ſibi detur.

Item.

Hoſpite ne careas hoſte carere volens.

Item.

Hoſpitii rector ſemper ſit lætus ut Hector.

Ut Job sit patiens, utque Sibylla sciens.

Pistis nequam nisi recens.

Post tres sæpe dies piscis vilescit & hospes.
Ni sale conditus sit, aut specialis amicus.

HUMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi.
Verba solent, odium lingua fidemque parit.

Item.

Frangitur ira gravis, cum fit responsio suavis:
Et lis accrescit, ubi stultus credere nescit.

Item.

Gratum qui dat ave, responsum ferto suave.

Item.

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item.

Mollificat diram responsum mollius iram:

Item.

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes

HUMILITAS.

Bene qui latuit, bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili caudere fine dies.

Item.

Si sapis, ergo late: bona rest est, vivere pace.

Calcat jacentem vulgus.

Sepes calatur, qua pronior esse putatur.

Item.

Sis humilis modiane modo, nimium fugiatur:
Qui nimis est humilis, hic pro stulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris major, cunctis te crede minorem.

Item.

Spernere se mundum, spernere nullum, spernete sele,
Spernere sperni, quatuor ista beant.

JEJUNIUM.

Hic bene jejunat, qui se de crimine nudat.

IGNAVIA ET OTIUM. Vide Labor.

Fortuna fovet ignavos.

Paſſere ſub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignavis ſemper feria.

Deſidia preſſus, erit in ſtudio citò feſſus.

Ignavos premit fortuna.

Tum ſtertit cattus, nunquam ſibi currit in os mus.

Item.

Factus non multus ſit, ager ſi non bene cultus.

Item.

Qui cupit in lecto lucem videre diei,
Honor & divitiæ rarò dabuntur ei.

Item.

Rus nolens colere, fructu ſolet ille carere.

Item.

Segnis, aſellis, homo, velut eſt ingratus: honeſti
Cui quicquam ſapiens credere nemo cupit.

Item.

Si dormit lupula, non currit in os ovis ulla.

Otium malorum mater.

Eſt animæ cultura labor: caro nuda labore
Fit ſterilis, ſpinis obſita, mentis inops.

Item.

Haſtula nulla cadit, dum ſector ad otia vadit.

Item.

Non ſunt pellifices, creata veſte carentes.

Item.

Otia devita, ſi vis bona ſit tibi vita.
Otia qui ſtupidæ multas producit in horas,
Formicam quærat, conſiliúmque dabit.

Item.

Otia ſiquis amat, væ, væ mihi poſtea clamat.

Item.

Piſciculos, capere plus approbo quàm reſidere.

Item.

Præteriti nullus revocabit temporis horas:
Deſidia quicquam fœdius eſſe poteſt?

Ocia

Otia dant vitia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item.

Ne noceat, carnem compesce labore: labora,
Langueſcet vitium: nil age, morbus adeſt.

Item.

Otia dant vitia: fugias ergo procul illa.

Item.

Otia qui ſequitur, ſine crimine vix reperitur.

Qui domi ſuæ cumpluitur, hujus ne Deum quidem miſeret.

Eſt piger agnellus, qui non geſtat bene vellus.

Qui non laborat, non manducet.

Cattus edet piſcem, ſed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Æque pars ligni curvi ac recti valet igni.
Ex fiſſis lignis componitur optimus ignis,
Fervidior locus eſt, cui propior focus eſt.

IGNORANTIA.

In nihil ſapiendo iucundiſſima vita.

Ludere qui neſcit, ludum ſpectando quieſcit.

Præterita veniam dabit ignorantia culpæ.

Ingnorans facinus, pecco ſciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum tacit ipſum ſternere ſecum.

Item.

Si cæcus cæcum conatur ducere ſecum,
In foveam ductor cadit, atque deinde ſecutor.

Corpus ſine pectore.

Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus.

Item.

Nil ſapit, & nil ſcit; quid dicet quando procus ſit?

Imperitus niſi quod ipſe facit nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro, ſcio, quantum.

Item.

Multi ſunt, qui ſcire volunt, & diſcere nolunt:
De numero non ſunt, qui ſapienter agunt.

Item.

Item.

Nemo placet ſtultis, niſi dicat quod libet illis.
Infatuat ſciolos littera ſola ſuos.

Verbis pugnare, non re.

Indocti dictis non certant, ſed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud ſi fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non poſſunt ſimul fieri.

Haud facile eſt, animum multis inflectere rebus,
Ut res oppoſitas mens ferat una duas:
Sic duo ſunt quæ non poſſunt intrare cor unum,
Vanus amor mundi, verus amòrque Dei.

Nudus nec à centum viris ſpoliatur.

Nolo pilos trahere, cum toto crine carente.

Item.

Nudum privare grave ſit, vel re ſpoliare.

IMPOSTURA. Vide Simulatio.

Dolus omnis abſit à Chriſtianis.

Eſt nimis impia res, ſi dives fallit egentes.

Item.

Eſt ſcelus immenſum, ſi dives fallit egenum.

Doloſi ut vulpes fugiendi.

Cui dolus eſt gratus, ſit Rabbi in fraude vocatus.

Item.

Ex improviſio fallitur omnis homo.

Item.

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

Inveni ſaccum non plenum ſæpe ligatum.

Item:

Reſpice quæſo bene, non ſunt cerviſia ſpumæ.

Item:

Sub ſpecie veri, nos fallunt ſæpe ſeveri.

Fallentem fallere licet.

Aſtutus nequam per cauſam fallitur æquam.

Item:

Qui fallit mille, à ſolo fallitur ille.

Mele litus gladius.

Decipiuntur aures per cantus sæpè suaves.

Item.

Dulcia præfatur, qui fallere præmeditatur.

Item:

Hi sunt fallentes, plus justo blanda loquentes.

Item.

Non benè creduntur, nimium qui blanda loquuntur.

Item.

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item.

Sunt tibi vitandi sermones undique blandi.

INCERTA.

Currens per prata, non est lepus esca parata.
Firmiter ad dubium scit nemo legare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne sis.

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla bona spes.

Item:

In luctu rides, intra convivia luges,
Urbem rure cupis, laudas bona ruris in urbe.

Item.

In tota vita discors tibi vivere vita.

INGRATITUDO.

Gratia pluma levior est.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item.

Verna fit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homine terra pejus non creat.

Dedecus est semper sumere, nilque dare.

Item.

Est gallina mala, quæ vicinis parit ova.

Item.

Hic malus est hospes, per quem depellitur hospes.

Item.

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia jura,

Damnat

Damnant ingratum, mœrent illum quoque natum.

Item.

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,
Non est laudari dignus, nec dignus amari.

Qui canem alit externum, huic præter
funem nihil sit reliqui.

Ingrato quod agis hoc semper & undique perdis.

Item.

Littus aro, laterémque lavo, dum servio pravo.

Item.

Quod facis ingrato, certo perit undique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hostis si multiplicatur.

Inimicum quamvis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item.

Plus canis appeterem plausum, quàm fortè furorem.

Item.

Quamvis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INJURIA ET VIOLENTIA.

Pulvere qui lædit: sed læsus, marmore scribit.

Jus est in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & citò perit:

Item.

Tunc jus calcatur, violentia dum dominatur.

Satius injuriam pati, quà facere.

Iras injustas Dominus non finit inultas.

Item.

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item.

Non desit baculus, si vult mordere catellus.

JUSTITIA. Vide munera.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Gratia fit pluris, quàm tota scientia Juris.

Item.

Irretit muscas, transmittit aranea vespas.

Item.

Lances dissimiles, faciunt oculos mihi tristes.

Item.

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Malè parta, malè dilabuntur.

Congeries lapidum, variis constructa rapinis,
Corruit, aut alter raptor habebit eam.

Item:

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item:

Quòd malè lucratur, nunquam benè fructificatur,
Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item:

Usuratorum, prædonum, presbyterorum
Castigatorum, minorum, canonicorum
Natam vel viduam ne ducas: his quia dantur
Res malè quæsitæ, quæ justius annihilantur.

Item.

Vult malè finiri, sordida præda viri.

INSIDIÆ

Astu subtili lupus insidiatur ovili.

Item.

Dat lupus intuitum reliquis spretis, super agnum
Dic mihi, sub cauda quis te percussit alauda?

INVIDIA ET ÆMULATIO.

Ed-ntulus vescentium dentibus invidet,

Uni quando cani coquus il dat, displicet alteri.

Fertilior seges est alieno semper in arvo.

Est tua plus crassa pinguedine, quàm mea massa.

Figulus figulo invidet.

Ante fores stantem fastidit egenus egentem.

Invidia ulcus est animæ.

Invidus invidia comburitur intus & extrà.

Item.

Nil aliud, nisi se, valet ardens Ætna cremare:
Sic se, non alios, invidus ipse cremat.

Una domus non alit duos canes.

Dum canis os rodit, ſocium quem diligit, odit.

Item.

Sæpè gerunt bella juvenes pro virgine bella.

Item.

Væ ſibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INUTILIA.

Inutilia ſpernenda.

Laus ſordet vadii, domino quo non licet uti.

Item.

Non, laudo florem, qui nullum præbet odorem.

Item.

Nullius pretii fons eſt, aqua ſi datur illi.

Item.

Qui ſitis ardorem non pellit, non probo fontem.

Item.

Rarò laudatur fons, in quem lympha feratur.

Oleum & operam perdere.

Balnea cornici non proſunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba ſit unda.

Item.

Computo cur ſtrictè, ſi tu vis ſolvere fictè?

Item.

Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item.

Quid pectunt illi, quibus abſunt fronte capilli?

Item.

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem:
Si via longa fuit, rediens triſtatur hic idem.

Item.

Qui volucrem nutrit, pro munere ſtercus habebit.

Item:

Si baculus ſit equus, tunc ſentiet undique væ crus.

Item:

Surdo nemo duas præſumit pſallere miſſas.

LOCUS.

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci.

Dum jocus est verus, malus est jocus, atque severus.

Item:

Ludicra per verba, res sæpè notatur acerba:
Ludo sive joco, vir vera refert aliquando.

Item:

Læta decet lætis pascere corda jocis.

IRA.

Amantium iræ. Vide Discordia.

Ira furor brevis est.

Cesset vindicta, donec pertranseat ira.

Item:

Fit citò commotus, cui sors contraria, totus.

Item:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum:

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira.
Mollificant dura, pervertunt omnia jura.

Item:

Iratus rerum nescit discernere verum.

Item.

Multa facit dira, si non compescitur ira.

Item:

Res loquitur diras, cum quis fervescit ob iras.

Ira non sit diuturna.

Dilue ferventes, quas fel tibi commovet, iras.
Nam præceps quemvis dedecet ira virum.

Item:

Ira brevis melior magnis damnis, ut opinor.

Omnis homo tardus sit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, præliа mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet fomenta dolori:
Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item;

Iratum sine re, cor nullus debet habere.

Item.

Multum deliras, si cuivis porrigis iras.

Item.

Item:

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes.
Sic non mordebunt, nec acuta dente nocebunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira gravis, cum fit responsio suavis.

Item:

Iras sustollis, si fit responsio mollis.

Item.

Sermo levat mollis, sed durus suscitat iram,
Sermo nocet durus, mollis ubique juvat.

JUDICIUM EXTREMUM.

In die judicii Dominus illustrabit occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium: dabitq; unicuiq; secundum opera sua.

Judicis in lite brevis est vox, *Ite*, Venite,
Dicetur reprobis *Ite*, Venite bonis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt:
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari
Gaudia justorum, nec non tormenta malorum.

Item.

Judicium venient, & flebilis ultio fiet,
Cum gens justorum gemmis stellata nitebit,
Et reprobata cohors ardens in sulphure flebit.

Item.

Pœna malos, sed vita bonos æterna capescet.
Pœna malis, sed vita bonis per secula crescet.
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item.

Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,
Cum veniet mane quod sine fine manet.

Item.

Quod sibi quisque feret præsentes tempore vitæ,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur, *Ite*, Venite.

Item.

Tempus judicii vitam pandet peregrini.
Hujus terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo se noscendum plenè Deus atque videndum

Juſtus præbebit, ſecreti nilque latebit,
Quod non cernatur, ac in Deitate ſciatur:
In qua gaudebunt, qui purâ mente nitebunt,
& benè gaudebunt: quia gaudia fine carebunt.

DAMNATIO ÆTERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Acrius eſt felle, pœnam ſentire gehennæ:
Sunt ibi ſerpentes flammas ex ore vomentes,
De flatu quorum pereunt animæ miſerorum:
Sunt ibi tortores, ſerpentibus horridiores.
Deformes, nigri, ſed non ad verbera pigri.
Ad mala ferventes ſunt, ad pœnáſque recentes.
Semper inardeſcunt, nec ceſſant, nec requieſcunt.

Item.

Charorum triſtis diſceſſus, triſtior iſtis,
Corporis & animæ, triſtiſſimus à Deitate.

Item.

Semper in æternum nox obſcurabit avernum:
Eſt ibi denſarum mala congeries tenebrarum.
Nec ſol, nec luna, nec ſtella videbitur una.
Sunt ibi prolignis hominis miſeri cibus ignis:
Hic veprobi cuncti quaſi faſciculi ſibi juncti,
Eſuriunt, ſitiunt, deformes corpore fiunt:
Sævi tortores, omni gladio graviores:
Hic dolor atque metus, per omnia ſæcula ſæculis,
Sæcula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis, non eſt ſpes ulla ſalutis.
Nec venit ab metas mortis miſerabilis ætas,
Talia lucra ferit, qui mundi ſordibus hæret.

Item.

Væ vano mundo, veneris cum Chriſte ſecundò.

VITA ÆTERNA.

Juſti fulgebunt ut ſol, in regno patris ſui.

Eſtiter anguſtum: quod ducit ad æthera ſurſum.

Item.

Omne bonum, ſummúmq; bonu, mercéſq; bonorum

Eſt

Eſt Deus, hoc confort viſio ſola Dei.]

Item.

Quantum gaudebunt, quos gaudia ſumma replebunt,
Quos illuſtrabit quos ſemper lætificabit
Viſio ſancto Dei, ſplendóque ſuæ faciei.
Mens tua palcetur, ſi jugiter hæc meditetur.

Item.

Regnum cœlorum requies eſt plena bonorum.
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, ſplendor, honeſtas,
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis,
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis.
Hic non algores, nebulæ, nox atra, calores:
Hic viget æternum tempus ſine turbine rerum:
Hic omnes juſti juvenes formáque venuſti.
Ut ſol fulgebunt, Domino ſimiléſque manebunt:
Nil ibi decreſcit, nil languet, nilque ſeneſcit:
Nil deformatur, nil tranſit, nil variatur,
Cuncta manent verè, ſunt omnia plena quiete:
Eſt ibi ſolennis, jucunda, diéſque perennis:
Unanimes cuncti, velut uno corpore juncti.
Omnia cernentes ſunt, & ſua corda videntes.
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc greſſus urge, mundi de ſtercore ſurge.
Mundo ne credas: quia neſcis quando recedas.

JURAMENTUM.

Non juretis omnino.

Qui leviter jurat, Chriſtum crucifigere curat.

Item.

Qui nunquam jurat nunquam perjurus habetur.

JUS.

Summum jus, ſumma injuria.

Expedit interdum ſancita remittere legum,
Ne pereat feritate mala clementia regum.

Item.

Serva dulcorem, juris moderando rigorem.

Item.

Ut confortetur jus, ſæpe neceſſe videtur.

JURISTÆ

JURISTÆ ET CAUSIDICI.

Stercus & urina, medicorum fercula prima.
Sunt medicis signa, Juristis fercula digna.

Causidicorum avaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia sæpe caballos,
Dum genus,& species cogitur ire pedes.

Item.

Nulli causidico reor esse fidem neque dico.
Hosti pro modico fit amicus,& hostis amico.

Item.

Væ tibi Causidice, quia linguam venditis ære:
Vos vocat infernus,vos destruit ordo supernus.

JUSTITIA.

Boni honoribus, mali pœnis afficiendi.

Detur terra malis,ubi nullus honor specialis.

Justitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude,qui cuncta facit sine fraude.

Stateram ne transgrediaris.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua,

Item.

Judicis est recti, nec munere nec prece flecti.

JUVENTUS ET PUERITIA.

Hic juvenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.
Nati prudentes sunt, qui novêre parentes.

Doctrina in tenera ætate acquisita indelebilis.

Qui non affuescit virtuti, dum juvenescit,
A vitiis nescit desuescere, quando senescit.

Item.

Quod nova testa capit, inveterata sapit.

Juvenilis ætas non est inutiliter terenda.

Bis duo notavi,quæ non possunt revocari:
Virginitas,tempus, dictum verbûmque, juventus.

Item.

Cum juvenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis,ne tanquam bestia sitis?

Item.

Discе puer, dum tempus adest ævo juvenili:

Ut quo te recrees, habeas ætate senili.

Item.

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior ut membris forma subinde venit.

Item.

Nocte diéque cave, tempus consumere pravè.
Ut flos vel ventus, transiibs nostra juventus.

Item.

Per pisces & aves multi periere scholares:

Item.

Quando puer crescit, & non metuendo pavescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item.

Si studuisse velis, tria cauta mente tenebis,
Sis humilis, castus, parvóque cibamine pastus.

Item.

Transit sine brevi invenilis flosculus ævi.
Latitia Juvenum, frons decet tristis senem.
Gaudia semper amat & ludicra verba juventus.

Item.

Mente quidem læta decoratur florida vita.
Noli subtrahere à puero disciplinam.
Currere cogit equum sub milite calcat acutum:
Sicque facit pueros aspera virga bonos.

Item.

Ni castigetur, petulans mox clunis habetur,
Verberibus tactus probus est, virgáque coactus.

Item.

Non amat hic pueros, qui rarò corrigit illos.

Item.

Qui parcit virgæ, puerum non diligit ille,
Nam virga tactus pravos exterminat actus.

Item.

Quòd fleat, est melius, puer unus quàm vir adultus.

Item.

Si quis icit puerum benè virgis diligit ipsum.
Pueri puerilia tractant.

Pupa

Pupas fer tecum, si tu vis ludere mecum.

Item.

Sunt pueri pueri, vivunt puerili ter illi.

Item.

Velle valet pueri nihil, & sic debet haberi.

Pueris nulla secreta committenda.

Si secretarum seriem vis noscere rerum:
Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

Puerilia semper amabilis.

Dum se non noscunt, vituli se lambere poscunt.

Item:

Oscula nutrici pueri dant ejus amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Ut quisque filium suum vult esse, ita est.

Curvetur truncus citò, qui tibi post erit uncus.

Item:

Dum curvare potes & curvam reddere virgam,
Faxis ut ad libitum stet tua planta tuum.

Item:

Mollia sunt juvenum cunctorum rostra volucrum.

Item.

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDUSTRIA.

Vide Ignavia.

Dum caput infestat, labor omnia membra molestat.

Dii bona vendunt laboribus.

Absque labore gravi, non possum magna lucrari.

Item.

Esto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item.

Extendenda manus fuerit, curisque vacandum:
Non tibi per ventos assa columba venit.

Item.

Frange nucis tegmen, si cupis esse nucem.

Item.

Ignavi valeant: virtus labore paratur.

Et ſua divendunt dona labore Dii.

Item.

Ipſe laborato, nec dicas Dat Deus aurum:
Dat Deus omne bonum, ſed non per cornua taurum.

Item.

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item.

Magna venit nulli ſine magno fama labore,
Et vaga ſudorem gloria ſemper habet.

Item.

Non præſepe bovem, ſed bos præſepe requirit.

Item.

Non volat in buccas aſſa columba tuas.

Item.

Per caudam propriam tu debes tollere vaccam.

Item.

Quando fatigatur, equitis pes rectificatur.

Item.

Res benè quiſque gerens, lucra ſit inde ferens.

Item.

Sicut ager colitur, ſic fructibus hic redimitur.

Jucundi acti labores.

Charius eſt charum, ſi præguſtatur amarum.

Item.

Dulcia non meruit, qui non guſtavit amara,
Eſtque ſerena dies poſt longos gratior imbres,
Et poſt triſte malum gratior ipſa ſalus.

Item.

Dulcius hæreſcunt humano mella palato:
Si malus hoc ipſum mordeat antè ſapor.
Fitque mali guſtu dulcius omne bonum.

Item.

Non niſi poſt multas ſuccedunt gaudia clades:
Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item.

Non te pœniteat, juvenis toleraſſe labores.
Depoſito magis eſt pondere, grata quies.

Labor

Labor inanis. Vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus.

Vide assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore.

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item.

Omnis equus quòd edat, hoc jus est quandō laborat.

Item.

Si tibi servierit aliquis, tua præmia tecum
Ne retinere diu cures, si diligis æquum.

LAUS.

Famam incontaminatam servans, dives sat est.

Dulcius est ære, precioſum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, tibi quisque libens operatur.

Item.

Nullus tam gnarus, qui non sit laudis avarus.

Non laudibus alienis, sed propria conscientia credendum.

Falso, fraude, nolo, non tibi plaudat homo:
Si laus vana perit, gloria risus erit.

Item.

Laudat adulator, sed non est verus amator.

Item.

Noli laudari, cum possis vituperari.

Item.

Plus laudatori quam tu tibi, ci edere noli.

Principibus laudari viris, laus maxima.

Opto placere bonis, pravis odioſus haberi,
Queis nisi sit parvus nemo placere potest.

LEGES.

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, poscunt quæ plurima: pauca
Nos facimus: mitis sis Deus, oro, tuis.

Item.

Unum crede Deum, nec vanè jura per ipsum,

Sabbata

Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes.
Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus,
Alterius nuptam nec rem cupias alienam.
Inde datæ leges, ne fortior omnia posset.
Ut pax servetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum.

Exlex qui vivit, meritò sine lege peribit.

Item.

Nemo est exemptus, & legibus undique demptus.

LIBERTAS.

In cavea minus benè canit luscinia.

Alterius non sit, qui suus esse potest.

Item.

Ditior est liber mendicus, divite servo.

Item

Est proprius panis super omnia mella suavis.

Item.

Libertas animi cibus est & vera voluptas,
Qua qui dives erit, ditior esse nequit.

Item.

Libertas perdulce bonum bona cætera condit,
Qua nisi conditur, nil sapit esca mihi.

Item.

Malo macer liber, quàm pinguis servus haberi.

Item.

Non benè pro cuncto libertas venditur auro.

Item.

Nolo velle meum pro turpi vendere lucro:
Has qui vendit opes, hoc agit ut sit inops.

Item.

Venditur arbitrium, dum vivitur ex alieno.
Sumptus pane tuo vescere, liber eris.

Sapiens, sibique imperiosus, liber est.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

LUCRUM,

Malum lucrum, æquale dispendio.

Non est lucratum totum lucrum reputatum.

Pecuniam

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum est lucrum.

Hic as laudatur qui libram sæpè lucratur.

LUDUS.

Ludere si quæres, nummos opponere debes.

Ludere cum potentioribus, periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item.

Dum ludit fortis, trudit me cuspide mortis.

Item.

Ludi stultorum, dominorum, sive luporum
Non benè luduntur, quia seria sæpè sequuntur.

Ludus multorum malorum causa est.

Alea Bacchus, amor mulierum, reddit egenum
Nunquam qui sequitur hæc tria, dives erit,

Item.

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item.

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nil hic devotio durat.

Item.

Ludens taxillis bene respice quid sit in illis.
Res tua, spes tua, sors tua, mors tua, pendet in illis.

Item.

Ludo falluntur, ludum qui sæpe sequuntur.

Item.

Rarò doctus erit qui semper ludere quærit.

Item.

Sum nudus ut passer, facit hoc mihi tessera & asser.

LUX.

Lux depellit tenebras.

Prævia lux scire dat eunti, quò valet ire.

Item.

Ut melius cernam porto de nocte lucernam.

MALUM.

In

In proclivi mala.

Non citò decreſcit mala planta, ſed uſque vireſcit.

Item.

Ollæ contritæ ſatis inveniuntur ubique.

Item.

Prava quidem citò fructificant, at fertilis arbor
Tardiùs: urtica creſcere ſemper habet.

Malum benè conditum non movendum.

Irritare canem noli dormire volentem,
Nec moveas iram poſt tempora longa latentem.

Item.

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Item.

Res ſatis eſt nota, plus fœtent ſtercora mota.

Malorum duorum minus eſt eligendum.

Eſt melius bellum pro collo, ſive duellum,

Item.

Luſcus præfertur cæco, ſic undique fertur.

Item.

Quo crus ſalvus erit, ocrea ſæpè perit.

MARIA.

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & ſua mater, quos homo laudet.

Item.

Inclyta, pura, pia, ſanctiſſima virgo Maria,
Eſto ſalutata ſemper cum prole beata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, partus ſymptomata neſcit:
Nam quaſi non patiens integra virgo manet.

Item.

Ut ſol non lædit vitrum, per quod tamen intrat:
Sic de prole pia manet inviolata Maria.

MARTYRIA.

Apoſtolorum Martyria.

Occumbit ſurſum pedibus, manibúſque deorſum,
In cruce portenſus Petrus: Paulum necat enſis,

Andreas ſtratus eſt in cruce fune ligatus,
Chriſti cognatus Jacobus ſit enſe necatus,
Non oleum læſit Johannem, in pace quievit,
Sed procumbente Thomas occiditur enſe,
Concors cum Chriſto datur in cruce pœna Philipp
Occumbit pravè Jacobus ſub vulnere clavæ,
Fit cute privatus veluti bos Bartholomæus,
Virga plagatus ergo ſit & enſe Mathæus.
Nulla parte reus occiditur enſe Thadæus,
Chriſto conſortem Simon patitur cruce mortem;
Matthiæ mortis pœnam dat ipſa bipennis.
Pœnis indignis Pauli comitem necat ignis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus.

Qui perdiderit animam ſuam meu cauſa, inveniet eam.

Occubuere viri ſancti pro nomine Chriſti.

MEDICINA.

Fingunt ſe medicos, omnes, idiota, ſacerdos,
Judæus, monachus, hiſtrio, raſor, anus,
Miles, mercator, cerdo, nutrix & arator.
Stercus & urina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis ſigna, juriſtis fercula digna.

Honora medicum.

Cùm fueris fœlix, medicorum quære ſalutes:
Ut tibi ſuccurrant, quando ſalute cares.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recedente.

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli,
Sanat languorem, faciens medicina dolorem.

Medicina maximos requirit ſumptus.

Empta ſolet carè multum medicina juvare:
Cúmque datur gratis, nil confert utilitatis.

Item.

Eſt medicinalis medicorum regula talis,

t dicant Da, da, cum dicit languidus, Ah, ah.

MEDICAMENTA. *Vide Cibi.*

Morbi & Sanitas.

llia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
ræstant antidotum contra lethale venenum,
cropha, tumor grandes, ficus, cataphasmate cedunt
nge papaver ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sive mediis ad summa vix pervenitur.

ernitur uberior prope fontem quælibet arbor.

Item.

um cattis plures venans capit undique mures.

Item.

t similis stulto, qui mandere vult sine cultro.

Item.

unit aquas cribroqui, discere vult sine libro.

Item.

il valet in bellis vir inermis, & absque libellis
levicus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item.

us satis ingenio fidit, qui spernere libros
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item.

manus est vacua, non accipitrem capit illa.

Item.

t vulgus fatur, malè eos sitiens operatur.

MEMORIA.

rmiter obtusum tenet ingenium sibi fusum.

Memoriam quæ labefactent.

bri-tas, somnus, tempus, dementia morbus,
ollunt de cista mentis, quæ noverit ista.

MENDACIUM.

ur non pugatur, licet os mendacia fatur.
epè susurrantes, mendacia sunt cumulantes.

Mendacii pater diabolus.

nprobus est ille, qui scit mendacia mille.

Item.

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Solomoni displicuêre:
Os mendax, fatuúsq; senex, pauperq; superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpè loquelis.

Item.

Qui vult nugari, miranda potest nova fari.

MERCATIO.

Non benè mercatur, Qui nulla mercè lucratur.
Non est mercator pretii nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Meretrix, bellua impudica.

Omnis revera meretrix est dicta Chimæra,
Parte leo prima, media capta, anguis in ima,
Si careas donis, pars prima dicta leonis:
Non te delectet media capra, qui fœtet:
Anguis & extremum, quia porrigit omne venenum.

Item.

Scurræ, vel scorta, veniunt benè non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Crusus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Meretrices fugiendæ, quoniam bona quæque ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam, qui sequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Clerice sis fortis, ne des tua munera scortis.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Evitare picem debes, simul & meretricem:

Nam

Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Pisces, perdices, vinum, nec non meretrices.
Corrumpunt cistam, vel quicquid ponis in istam

Item.

Scribatur portis: meretrix est janua mortis.

Meretrices insatiabiles sunt

Cum cessas dare, meretrix te cessat amare.

Item:

Mos meretricis erit, quòd semper munera quæris.

Item:

Scorto nemo placet, nisi dextram munere pacet.

METEORA.

Cœlum rubens.

Nocte rubens cœlum, cras indicat esse serenum;
Atque rubens mane tempus signat pluviale.

Cometa.

Flat, siccat, cometa necat, & tempora curat.

Luna.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba serenat.

Nubilum.

Non stillant omnes, quas cernis in aere, nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus, nisi cum pluvia, violentus.

MIMI.

Scurrilitas vitanda.

Muscæ, canes, mimi, sunt ad convivia primi,
Non invitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui sua dat mimis, fallitur ipse nimis.

Item:

Scurræ vel scorta veniunt benè non vocitata.

Item:

Stulitor est fictus fatuus, quàm non ita dictus.

MINÆ. *Cœlum territare.*

Det se terribilem, qui vult inferre timorem;

Item.

Horrida voce sonet, si quis dæmonia terret.

Minæ spernendæ.

Non stillant omnes, quas cernis in aere, nubes.

Item.

Si moriere mihi, asini tumulabere bombis:

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

MISERICORDIA.

Estote misericordes.

Dura justitia, gratior est venia.

MODUS ET NIMIUM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item.

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi, clamat.

Item.

Immodicis brevis est ætas & rara senectus.

Deteriorque solet finis ad illa sequi.

Item.

Ludus sæpe bonus, esse potest nimius.

Item.

Multoties dictum mox displicet auribus unum.

Item:

Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum.

Item.

Omne quod est nimium, cerebrum sordescit ob usum.

Item.

Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos gressus homo fortis fit citò fessus.

Item:

Quod leve, valde grave fit onus, dum porto remotè

Item:

Quod nimium est fugito, medio gaudere memento:

Item:

Sæpe fit ingratus, qui quærere sæpè paratus.

Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.

Est mihi vix grata res, quæ non est moderata.

Item.

Est vibex testis, quòd percussi satis estis.

Item.

Esse nimis justus, prudens nimis esse cavebis.
Omnia summa nocent, sed moderata juvant.

Item.

Jussa paterna pati medium tenuêre beati,

Item.

Laudandi parcus, culpandi parcior esto:
Peccatur, si non adsit uterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti, consulo reste.

Item.

Prævalet in cunctis discreta modestia punctis.

Item.

Serva mensuram, semper multum valituram.

Item.

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item.

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus est servandus ubique.

Tuo te metire pede.

Sic tibi sint usus, ne rerum fiat abusus.

Item.

Ultra quàm vestes non extendas tua crura:
Nec nimis expendas, si vivere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius invalidi vivunt sæpissimè cæti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum, post valiturum.

Auditus, gravitas.

Ex mox post escam dormire, nimisque moveri,
Ista gravare solent auditus, ebrietásque.

Aurium Tinnitus.

Motus longa fames, ſonitus, percuſſio, caſus,
Ebrietas, frigus, tinnitum cauſat in aure.

Capitis dolores.

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item.

Si capitis dolor eſt ex pote, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur,
Si vertex capitis, vel frons æſtu tribulentur,
Tempora frónſq; ſimul moderatè ſæpè fricentur,
Morcella cocta nec non calidáque laventur:
Iſtud enim credunt capitis prodeſſe dolori.

Dentium Dolor.

Sic dentes ſerva porrorum collige grana.
Ure cum hyoſcyamo, adjuncto quoq; thure, decenter.
Per ficchonion, & fumum cape dente remorum.

Fiſtula.

Auripigmentum, ſulphur miſcere memento,
His decet opponi calcem, conjunge ſaponi:
Quatuor hæc miſce, commixtis quatuor iſtis
Fiſtula curatur, quater ex his ſi repleatur.

Oculorum hebetatio.

Balnea, vina, venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cœpis faba, lens, fletúſque ſinapi.
Iſta nocent oculis, ſed vigilare magis.

Rheuma

Jejula, vigila, caleas dape, tũmque labora,
Inſpira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc benè tu ſerva, ſi vis depellere rheuma.

Item:

Jejuna, vigila, ſi vis depellere rheuma.

Item:

Jejunes, vigiles, ſities & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus.
Si ad fauces, branchos: ſi ad nares eſto coryza.

Sanguinis profluvia.

Cum

Cum fluxum pateris, hæc ni cavea, morieris:
Concubitum, potum, nimium cum frigore motum.

Item.

Si cruor emanat, ſpodium ſumptum citò ſanat

Scabies.

Dum cutis prurit, quanto plus ſcalpitur, urit,

Item.

Vir quem tormentat ſcabies, perſæpè cruentat.

Vocis raucendo.

Nux, oleum, frigus, capitiſque, anguilláque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS. VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil eſt melius.

Morte mori melius, quam vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra miſceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus ſimul, & ſepelitur.

Memorare noviſſima tua. Vide Mundus.

Cerne quid es, quid eris, humilis ſic efficieris:
Vile cadaver eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item.

Diſce quid es, quid eris: memor eſto, quòd morieris.

Item.

Eſto memor mortis, quo vivis tempore fortis,

Item.

Fœlix ut hora ſit ultima, perpetuò ora.

Item.

Non melius poterit hominis caro viva domari,
Mortua qualis erit quàm ſemper præmeditari.
Non igitur ceſſes ea quæ bona ſunt operari,
Nam mors non ceſſat tibi nocte diéque minari.

Item.

Pauper & exiguus exibis nudus ad umbras,
Quamvis perſpicuus auro gemmíſque niteſcas.

Item.

Peccatum, tua mors, mors Chriſti, pœna gehennæ.
Judicium, vita, tibi ſunt hæc ſex memoranda.

Item.

Penſa

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, levius bona facta sequêris.

Item.

Pervigili cura semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item.

Quære necessaria, sed non cumulare labora.
Sed cumules, ubi suprema statuêris in hora.

Item.

Regia majestas, omnis terrena potestas.
Prosperitas rerum, series longinqua dierum.
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item.

Sæpe recorderis, bone frater, quòd morieris:
Si memor es mortis, fœlicis eris citò sortis.

Item.

Tu modica fossa clauderis pellis & ossa.
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mori omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item.

Mors dominum servo, mors sceptra ligonibus æquat,
Dissimiles simili conditione trahens.

Item.

Mors est ventura, transitus ad altera jura:
Est nostræ sortis, transire per ostia mortis:
Est grave transire, quia transitus absque redire.

Item.

Mors juvenes rapit atque senes, nulli miseretur.
Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe movetur.

Item.

Mors minus est nequam quia nulli parcit, & æquam
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.

Item.

Mors resecat, mors omne necat quod carne creatur.
Magnificos premit & medicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullúmque veretur.

Tam

Tam ducibus quàm principibus communis habetur

Item.

Ne metuas mortem, communem despice sortem.
Communis sors est, quòd cunctis debita mors est.

Item.

Nemo vitare mortem valet aut superare:
Nam clausis portis, intrat loca singula fortis.

Item.

Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis.

Item.

Occidit injustus, nec non sine crimine justus.

Item.

Omne quod exoritur, terra fit & moritur.

Item.

Omnes majores mors occupat atque minores,
Æqua falce secat, humilem majoribus æquat.

Item.

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item.

Omnia peribunt, sic ibimus, ibitis, ibunt.

Item.

Ortus cuncta suos repetunt matrémque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.

Item.

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum.

Item.

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcit,
Non evadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item.

Ultimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors solvet amorem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta

Ah homo si sciret, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna sitiret.

Item.

Atropos

Atropos ante fores astat, reliquæque sorores.

Item.

Non tibi confidas, quòd multo tempore vivas;
Nam quò quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item.

Nunquam promittas tibi longæ tempora vitæ:
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur.

Item.

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto,
Nemo potest scire, quis primo debet abire:
Nam venit absq; mora mors, qua non credimus hora.

Item.

Scis ô mortalis, quòd mors levibus volat alis,
Quæ subitò absque mora, te tristi supprimit hora.

Item.

Vermis adhuc spiro, moriturus fortè sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore lætum:

Item.

Me piget intrare feretrum, dico tibi quare.
qui jacet in feretro, vix valet ova duo.

Item.

O mors, quàm dura, quàm tristia sunt tua jura?
Si mors non esset, quàm lætus quilibet esset?

Mortem optare malum, timere pejus.

Linque metum lethi; nam stultum est tempore in (omni.

Item.

Mortis linque metus, si tu vis vivere lætus.

Item.

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item.

Non mihi sit durum, quod novi me moriturum:
Nec mortem flebo, quia tecum Christe manebo:

Item.

Non tibi sit caræ mortis formido futuræ.

Nec dii quidem à morte liberant.

Contra

Contra vim mortis, non eſt medicamen in hortis.

Item.

Mors properat, fuga nulla poteſt mortale tributum
Solvere, naturæ lege tenetur homo.

Item.

Nullus homo lachrymis unquam revocatur ab um-
bris,

Item.

Per nullam ſortem poteris depellere mortem.

Item.

Quis redimit, cum mors perimit? pia fœdera nun-
quam.
Nec precium, nec ſervitium, mors recipiet unquam.

Nil refert ubi, modo benè moriaris.

Quo moriare loco, nil refert: ad Jovis aulam,
A terra ſpatium ſemper habebis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores menſa. Vide convivium.

Si ſteteris coram dominis, hæc quinque tenebis.
Junge manus, compone pedes, caput erige, viſum
Non diſpergas, niſi juſſus, pauca loquaris,

MULIER ET CONJUGIUM.

Portantes dominæ claves, ſunt undique multæ.

Æqualem tibi quære uxorem.

Fœmina vult juvenem thalamo, ſperatq; ſenilem.

Item.

Ruſtice calloſe cunctis populis odioſe,
Cur te formoſæ vis ſociare Roſæ?

Item.

Vir nimis antiquus, non eſt mulieris amicus,

A muliere initium factum eſt peccati.

Dante creatore dum ſic homo fulget honore:
Surgit ab uxore tentatio plena dolore.

Item.

Fœmina, quæ clauſit, portam vitæ reſeravit.

Item.

Prima virum primum mulier dejecit ad imum.

Fœmina nihil peſtilentius.

A fumo, ſtillante domo, & nequam muliere

Te

Te remove : quia ſunt quæ poſſunt valdè nocere.

Item,

Beſtia crudelis, eſt, cor pravæ mulieris.

Item.

Fœmina, corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,
Deſtruit, anihilat, necat, eripit, orbat, acerbat,

Item

Fœmina dæmonio tribus aſſibus eſt mala pejor.

Item.

Fœmina fax Satanæ, roſa fœtans, dulce venenum,
Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item.

Fœmina fraus Satanæ: mala ſerò, non bona mane.

Item.

Fœmina quem ſuperat, nunquam vivit ſine pœna,
Libertate caret, turpi conſtrictus habena.
Fœlices illi, quos non capit illa ſagena :
Heu, niſi mors facit, vix rumpitur illa catena.

Item.

Hunc fatuum fateor, quem calceus urget & uxor.

Item.

Mentiri, nere, lachrymari, nilque tacere,
Decipere, hæ verè dotes ſunt in muliere.

Item.

Rebus in humanis tria ſunt pejora venenis :
Perverſus ſocius, mala Fœmina, falſus amicus.

Item.

Sunt tria gaudia: pax, ſapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria deſtruit ars mulierum.

Item.

Sunt tria, mala, domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum mane ſurgunt pueri ſine pane.

Item.

Væ tibi Fœmineo quiſquis es apte jugo.

Malum eſt videre mulierem: pejus, aloqui:
peſſimum tangere
Colloquium, riſus, contactus, oſcula, viſus;

Hæc

Hæc faciunt verè concumbere cum muliere.

Item.

O mulier, verte te de me, ne lædar à te:
Nam tua formoſitas, eſt mea calamitas.

Item.

Poſt viſum riſum, poſt riſum venis ad tactum:
Poſt tactum tactum, poſt factum venis ad uſum.
Ergo cave tactum, ne factum ducat in actum.

Item.

Sit tibi conſultum, mulieris ſperniere vultum,
Eſt verè venenum, nobiſque videtur amnœum,
Atrahit ut viſcus, interficit, ut Baſiliſcus.

Mobilior ventis fœmina.

Brumales tenebræ, favor aulæ cum muliere.
Sicut vertebræ, ſunt in vertigine crebræ.

Item.

Fœmina non meminit poſt patrum quæ benè ſenſit.

Item.

Fœmina nulla bona: ſed ſi bona, digna corona:
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item.

Quid pluma eſt levius? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item.

Sub longis tunicis brevis eſt animus mulieris.

Mulier turture loquacior.

Creſcunt ſermones, ubi conveniunt mulieres.

Item.

Eſt quaſi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viſcus eſt illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe ut violentius uras,
Et violer violis, ô violenta, tuis.

Item.

Fœmina donabit, donec virum ſuperabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,
Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item.

Item.

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item.

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieris,
Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum,
Præbens sub mellis dulcedine pocula fellis:
Nam decor illatum laqueus fallax animarum,
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis.
Illaqueat stultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad lachrymas sunt proclives.

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nihil hæc devotio durat.

Item.

Fœmina dum plorat, virum superare laborat.

Mulieres dolis plenæ sunt.

A muliere cave quamvis sit religiosa,
Quanto plus simplex tanto plus luxuriosa.

Item.

Adam, Sampsonem, Loth, Davidem, Salomonem,
Fœmina decepit: quis modo tutus erit?

Item.

Fœmina dum jurat, errat qui credere curat.

Item.

Fœmina res ficta res subdola res maledicta.

Item.

Fœmina ridendo, fluendo, fallitque canendo.

Item.

Fœmina fallere, falsáque dicere quando cavebit,
Sequana piscibus ac mare fluctibus antè carebit.

Item.

Ille lavat laterem, qui custodit, mulierem.

Item.

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharinæ.

Item

Tu caveas, Quòd subeas caveas mulierum,
Si caveas ut non habeas dispendia rerum,

Item.

Vincit

Vincit sæpè virum fœmellæ astutia dirum,

Mulierum avaritia.

Dum habes dare, solent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, sed cuncta rogabit.

Item.

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item.

Post casum rerum, cessabit amor mulierum.

Qui non litigat, cælebs est.

Linque malam Græcam, vitam capièsque quietam.

Item:

Qui capit uxorem, capit absque quiete laborem,
Longum languorem, lachrimas, cum lite dolorem.

Item.

Qui caret uxore, lite caret atque dolore.

Item.

Uxorem duxi, sed sentem postea luxi.

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item.

Ex hoc laudatur mulier, si pauca loquatur.

Uxor bona optima possessio.

Dulcius est melle, jungi cum lege puellæ.

Item.

Nil melius muliere bona, nil est mala pejus.
Omnibus ista bonis præstat, & illa malis.

Item.

Rusticus est verè, qui turpia de muliere.
Dicit: nam verè sumus omnes de muliere.

MULTITUDO.

Multæ manus onus levius reddunt.

Si fuerit multus benè tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Cæsarem perdidit.

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti turba franguntur fortia castra.

MUNDUS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,
In quibus est operans ille creator adhuc.
Lux septena diem venturum denotat, in quo
Sol sine nube micat & sine nocte dies.
Hæc tunc unadies multorum millia vincens,
Luce micans, nubis nescia, fine carens.
Istam mirè diem benedictio sancta venustat,
Quam stabilem reddit, sine carere facit.
Tunc sol fulgoris septemplicis igne nitescet,
Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena. / requies removetur amœna. / sanctum mens aliena.

De re terrena { non sit tibi gloria vana. / non sit tibi plena crumena. / tua mens non fiat amœna.

In re terrena { labor eminet atque catena: / nec lex nec juris habena. / nihil est aliud nisi pœna.

Item.

Ambitiosus honos, & opes, & fœda voluptas:
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli sperare caducis,
Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis

Item:

Descre festinus, mundum transi peregrinus,
Curras absque mora, citò transit nec redit hora.
Ad patriam sospes venies, qui transit ut hospes.

Item:

Die homo quid speres, qui mundo totus adhæres?

Tecum

Tecum nulla feres, licet omnia ſolus haberes.

Item.

Dum tumulum cernis, cur non mortalia ſpernis?
Tali namq; domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles, Chriſti fortiſſime miles,
Effuge jucundi laqueos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè, qui cum bona poſſet habere,
Sponte ſubit pœnas infernaléſque catenas.

Item:

Eſſe, fuiſſe, fore, tria ſunt florida ſine flore:
Nam ſimul omne perit, quod fuit, eſt & erit.

Item:

Forma, genus, mores, ſapientia, res & honores,
Morte cadent ſubita: ſola manent merita.

Item.

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non eſſe queant ſine pœna:
Gaudia divina ſemper ſunt abſque ruina.

Item:

Gaudia vera petas, quæ nunquam terminat ætas,
Ut careas pœna, læteris in æde ſuprema.

Item.

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ;
Nam miſer eſt & erit, qui mundi proſpera quærit:
At dives verè, qui non ea curat habere.

Item.

Gloria mundana non eſt niſi viſio vana.

Item.

Heu ſtolidæ mentes pereunt peritura ſequentes:
Sed ſapiens ſpernit, quicquid mutabile cernit.

Item.

Luctum depone pro rerum perditione.

Item.

Mundus non mundat, ſed mundus polluit: ergo,

Qui manet in mundo, quomodò mundus erit?

Item:

Nil ſolidi mundus, nil omni poſſidet ævo:
Omnia prætereunt præter amare Deum.

Item:

Non cœlum quæret, qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item.

Non eſt ridendum, ſed in iſto tempore flendum:
Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit.
Æterno luctu lugebit tunc ſine fructu.

Item.

Nónne vides mundum miſerum nimis & furibundū
Sub gladio diræ mortis languendo perire?

Item.

O genus humanum, tibi conſulo mente fideli,
Linque quod eſt vanum, ne amittas gaudia cœli.

Item.

Omne bonum velox: fugitivàq; gaudia mundi,
Monſtratur terris, & citò lapſa ruunt.

Item.

Omnia ſunt mundi vaga, fluxa, caduca rotundi:
In partis ut flos, ſic perit omnis honos.

Item.

Pervigili cura pete gaudia non peritura.

Item.

Plus amat exilium miſeri miſer orbis amator,
Quàm patriam, ſemperq; cupit vagus eſſe viator.

Item.

Prædia terrarum, poſſeſſio divitiarum,
Fabrica murorum, grandis ſtructura domorum,
Gloria menſarum, cum deliciis epularum,
Reſplendens veſtis, quæ moribus obſtat honeſtis,
Grex armentorum ſpatioſus cultus agrorum.
Fertile vinetum, diverſa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec poſthac invenientur.

Item.

Item.

Qui bona perpetua petdit propter peritura,
Ipſum ſe fallit, & ſe dæmonibus addit.

Item.

Quicquid formoſum mundus gerit aut pretioſum,
Flori habet morem, cui dat natura colorem.

Item.

Quicquid habes hodie, cras te fortaſſe relinquet,
Aut modò dum loqueris, deſinet eſſe tuum.

Item.

Quicquid vita dedit, tollit, cum vita recedit.
Nec tecum tolles, plenos rubigne ſolles.

Item:

Quid genus aut ſpecies, quid opes, quid fama valebit
Quando nil dives, ſed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mundus, quid gloria quidve triumphus
Poſt miſerum funus, pulvis & umbra ſumus.

Item:

Quod breviter durat, quis prudens quærere curat?
Vive Deo ſoli, quod amat caro quærere noli.

Item.

Si quis amat Chriſtum, mundum non diligit iſtum,
Æſtimat obſcœnum, quod mundus credit amœnum,
Totum vileſcit, quicquid in orbe niteſcit.

Item.

Sunt modica punctа, mundana negotia cuncta.

Item.

Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,
Sufficit in mundo: plus tamen iſta placent.

Item.

Tempora tranſibunt, & gaudia vana peribunt.
Et parient fructum, triſtem per ſecula luctum.

Item.

Tu quoque frater ita carnis contagia vita,
Ut placeas Chriſto, mundo dum vivis in iſto,
Nec tibi ſint curæ, res ad nihilium redituræ.

Quæ citò labuntur, magnóq; labore petuntur.

Item.

Vir bone, quid curas res viles, res perituras?
Nil profuturas damno quandoque futuras?
Nemo diu manſit in culmine, ſed citò tranſit:
Eſt brevis atq; levis in mundo gloria quævis:
Qui fuit hîc imus, illic erit ordine primus.

MUNERA. VIDE

Beneficentia:

Aurum expugnat omnia.

Accuſativus ſi venerit ante tribunal,
Atque vocativus, quamvis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, ſi venerit abſque dativo.

Item:

In mundo mira faciunt duo munus & ira,
Mollificant dura, pervertunt omnia jura.

Item:

Lex eſt defuncta, quia judicis eſt manus uncta,
Propter id unguentum, jus eſt in carcere tentum.

Item.

Munera laſcivas corrumpunt ſæpe puellas:
Quáſque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt undique mentes.

Item:

Qui ſpernat munus, non eſt in millibus unus.

Item:

Si dare multa potes: quicquid avebis habes.

Nil recuſandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non ſolet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non ſe facit eſſe ligatum.

MUSICA.

Ad ſonitum muſæ, ducuntur ſæpe chorex,
Maxima luxuries, longa ætas, & brevis ira,

Hæc

Hæc tria ſunt madidis ſemper cantoribus apta;
Muſæ quando ſonant, ſonitum bene tympana donant.

MUTUUM.

Mutuo dans, aut amicum aut rem perdit. (los.

Cum rogo quem nummos, ſine pignore non habet ui-
Qui ſuis infenſus, det mutuo.
lixor, equus, veſtis, & calceamenta, inhoneſtis
Dum conceduntur, cum damno reſtituuntur.

NATURA.

Natura paucis contenta eſt.

Parva manus pueri, modico ſolet eſſe repleri.

Item.

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Dives ſic eſſet, quia res ſibi nulla deeſſet.

Item:

Vir unus more veteri ſolo cibat ore.

Naturæ propagatio. Vide Origo.

In tali tales capiuntur, flumine piſces.

Item:

Nomen abeſt picæ, niſi quid varii tener in ſe.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata,
Obſequiis Domini ſtat, ſtatione data.

Item:

Si quæris quorſum verrit gallina? retrorſum.
Naturam expellas furca, tamen uſque redibit.
Vide diverſa ſtudia.

Balnea cornici non proſunt, nec meretrici,
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Item.

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipſe.

Item.

It lupus ad caulam citiùs quàm regis ad aulam.

Item.

Licet per multos cuculus cantaverit annos,
Pſallere neſcit adhuc alium cantum, niſi Gug, gug.

Item.

Non comedit lardum sic cattus ut æstimat ipsum.

Item:

Pinguis amore leves lambunt candelabra feles.

Item.

Rana petit saltum, quamvis ponatur in altum.

Item:

Rustica natura semper sequitur sua jura.

Item:

Rusticus ad villas habitare triumphat, & ollas

Item:

Sus magis in cœno gaudet, quàm fonte sereno.

Item.

Trans mare ducatur cattus, mali vociferatur.

Protinus apparet quæ plantæ fugiferæ futuræ.

Vide conjectura.

Tu nihil invita dices faciesve Minerva.

Cantat avis quævis sicut collum sibi crevit.

Item:

Quod natura negat, nemo feliciter audet.

NECESSITAS ET COACTUS.

Sunt quasi non facta Domino juranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum servat in agro.

Facis ut libeat quod est necesse.

Est indulgendum, quod non aliter faciendum.

Pilla eliò recidunt in naturam suam.

Decrescit fastus color ac amor ipse coactus.

Item.

Non durant actus, homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingeniosum facit.

Quæritat in cinere scintillas, qui caret igne.

Necessitas moras recusat.

Fundo stans unda, jacitur de nave profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Si bovem non habes, asinum agas.

Asilabis pullum, si non invenieris ovum.

NIHIL.

NIHIL.

Ex nihilo nihil fit.

Ex nihilo nil fit, ſummus Philoſophus inquit.

Item.

Ex ovis pullus non natis quando ſit ullus?

Item.

Panem Juſtina non conficit abſque farina.

NOBILITAS ET OBSCURITAS.

Antiqua æris poſſeſſio nobilitas.

Auri nobilitas luteam ſi veſtiat ollam,
Non ideo ſequitur, hanc minus eſſe lutum.

Item.

Nobilis eſt ille, quem nobilitant bona villæ.

Nobiles naturaliter ſunt omnes, nullúſque degener, niſi vitiis qui deditus eſt.

Adam fodiente, quis nobilior Eva nente.

Item.

Poſtquam degeneres cœperunt nobilitari,
Nobilitas cœpit in multis degenerare;

Nobilitas ſola eſt atque unica virtus. Vide virtus.

NOVITAS.

Eſt quoque cunctarum novitas gratiſſima rerum.

Dum clypeus ſplendet, ſub alta fornice pendet:
Sed cum vileſcit, ſub ſcamno ſæpe quieſcit.

Item.

Omne novum charum, vileſcit quotidianum.

Item.

Sunt nova grata tria: Medicus, meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRÆ.

Si tibi lumen abeſt, manibus res tangere prodeſt.

Tenebrarum opera mala ſunt.

Dæmon ipſe crucem fugit, ut malus undique lucem.

Item.

Nocte laboratum non eſt opus undique gratum.

NUNTIUS.

Parva revelare ſi vis, noli properare.

OBEDIENTIA.

Obedientia

Obedientia fœlicitatis mater.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item.

Doctori pare, sunt artes si tibi curæ.

OCCASIO.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica fit ovis cibus undique cauſa.

Ex minimis grandia. Vide Origo.

Occasio facit furem.

Fur, obstante sera, non furta facit nisi sera

Item.

Hora, locus faciunt, quòd fures non sua tolunt.

Occasio non omittenda.

Dum satis est calidum, debemus cudere ferrum.

Item.

Dum sus præbetur, tunc saccus promptificetur.

Item.

Est citus ille cocus, cum calet igne focus.

Item.

Ferrum quando calet, cudere quisque valet.

Item.

Fronte capillata, pòst est occasio calva.

Item.

Remigo sub velo, benè dante notum mihi velo.

Tollenda mali occasio.

Ardet de facili stramen, cum jungitur igni.

Item.

Cultum comburit, qui fervida balnea quærit.

Item.

Fervidior locus est, qui propior focus est.

Item.

Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item.

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item.

Non intret molam, qui vult vitare farinam.

Item.

Perpetuò

petuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item.

rius est verè, morsum fugiendo cavere,
uam prope serpentem procumbere virus haben.

Item. (tem.

t cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIUM.

Spartam quam nactus, bene orna.

lterius noli in messem tu ponere falcem.

Item.

inque coax ranis, clas corvis, vanaque vanis.

Item.

rator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item.

Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item.

Tu supplex ora, tu protege, túque labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoscitur, Vide conjectura.

Non ex operibus salvamur, sed Dei dono.

Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item.

Qui vult sanctè mori, cœlesti fidat amori.
Quos verò solantur opera, non justificantur.

Sex opera misericordiæ corporalia, & septem spiritualia.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, rumbo:
Corripe, suade, doce, dimitte, solare, fer, ora.

ORIGO.

Esquilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus, atque figuram.

Item.

Arbor quæque bona, producit dulcia poma,
A radice mala nascuntur pessima mala.

Item.

Cattorum nati sunt mures prendere nati.

Item.

Dat

Dat pullus tales, qualis dignoscitur ales.

Item.

Ex pravo pullus, bonus ovo non venit ullus.

Item

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item.

Filia mœchatur, quæ mœcha matre creatur.

Item.

Filius ut patri similis, sic filia matri.

Item.

Naturam vitis sequitur vinum, benè scitis:

Item.

Sæpè solet similis filius esse patris.

Item.

Si genetrix castè, castè quoque filia vivet:
Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Ante fuit vitulus, qui jam fert cornua taurus.

Item.

De rebus minimis fit sæpe molestia grandis.

Item.

Ex nuce fit corylus, ex glande fit ardua quercus.
Ex parvo puero sæpe peritus homo.

Item.

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item.

Sila scintilla perit hæc domus, & ruit illa.

PÆDAGOGIA.

Docens utilia desistere non debet.

Honor est magistro bonos habere scholares,
Cœcos & claudos non imitare duces.

Item.

In sterili sterilis arator facit aggere sulcos,
Et labor in miseris est sine fruge scholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item.

Item.

Esto pius vere super his qui te genuêre.

Item.

Ut vaccam vitulus comitetur, res jubet, & jus.

Liberorum pietas delectat parentes.

Gaudet uterque parens, dum filius est bene parens.

Item.

Lætitiam patri generat sapientia nati.

Item.

Ut bona sit nata sua, vult mater violata.

Mali corvi malum ovum. Vide Origo.

Patentum est nutrire liberos.

Cattus habens plures pullos, capit undique mures.

Item.

Est puer alendus à patre, simulque tuendus.

PATIENTIA.

Feras, non culpes, quod mutari non potest.

Fer patienter onus, ferri quodcunque necesse est:
Vincere nam poteris non meliore via.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Ranula calcatur tantum quòd vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Non animo tristi, fer pœnam quam meruisti:

Item.

Quam pateris digne, patiare pœnam benigne.

Item.

Quod pateris meritò, patienter ferre memento.

Sustine & abstine.

Audi, cerne, tace, si cum vis vivere pace.

Item.

Disce pati, si vis victorum, tu fore civis.

Item.

Nobile vincendi genus est patientia: vincit,
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Item.

Tempore si mœsto vexaris, fortior esto.
Nam post adversa Deus bona dat vice versa.

Item.

Item.

Tripliciter morior: adversa ferens patienter,
Compatiens passus, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptus est in patria sua.

In patria natus non est propheta vocatus.

Item.

Nemo propheta sua magnus erit patria.

Patriæ fumus alieno igne est luculentior.

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item.

Molljus ossa cubant, manibus tumulata suorum.

Item.

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo.

PAUPERTAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens dives volo dici.

Achrematia docet per simoniam,

Bursa carens ære, vetat inter vina sedere.

Item.

Esurit atque sitit pauper qui lauta requirit.

Item.

Expensas fugere solet omnis qui caret ære.

Item.

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item.

Pauper tu, spernas semper intrare tabernas,
Fons ubi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item.

Pauperis est gentis, tenui plus farre carentis.

Item.

Si tibi deficit æs, miser es, præpinguia non es.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Vide Fortuna.

Paupere ditato nil aerius esse putato.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item.

Cum

Cum sis in mensa, primum de paupere pensa.

Item.

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?
Fac quæ Christus amat, dum pauper ad ostia clamat.

Item.

Pauperis in causa non auris sit tibi clausa.

Item.

Pauperis in specie dum Christus venerit ad te,
Impertire sibi, quod dedit ipse tibi.

Item.

Per miseros quique sancti ditantur ubique.

Item.

Qui dat pauperibus, thesauros colligit astris,
In Quos nil fures juris habere queunt.

Item.

Si sum semper egens, non debet spernere me gens,
Christus pauper erat, qui nunc super omnia regnat.

Item.

Silvis gaudere, semper miseri miserere.

Item.

Spernit cœlorum regem spretor miserorum.

Item.

Tunc benè prandetur, cum Christus adesse videtur:
Si des, ipse dabit; si non des ipse negabit.

Item.

Vivas prudenter, gazas habeas sapienter:
Non abscondendo, sed egenis distribuendo.

Haud facilè emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obolos generatus.
Nunquam nummorum dominus sit ille duorum.

Item.

Pauper homo rarò vivit cum nomine claro.

Item.

Pauper pauperiem per totum sustinet orbem.

Item.

Pauper pejorem restis tenet undique partem.

Item.

Pauper

Pauper ubique jacet, dum ſua burſa tacet.

Item.

Pauperis in capite pereunt bona dogmata ſæpe.

Item.

Profectum faciunt rarum, quos debita ſtringunt.

Item

Sint nova vel vetera, pauper ſua calceamenta
Rumpit palpando citius quàm dives eundo.

Mendico ne parentes amici.

Cum moritur pauper, ſequitur vix unus & alter.

Item.

Dum pauper clamat, janua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda eſt.

Exiguo pulchram ducit ſolertia vitam:
Pauperis in ſpecie nam ſæpe Deus latet ipſe.

Item.

In paupertate multi polleut bonitate.

Item.

Non miſer eſt, hic mas, cui jus in ſæpe coquinæ.
Mucidus eſt panis, caro raucida, pendula vina.

Item.

O bona paupertas, niſi te Deus ipſe tuliſſet,
Tunc tua durities multis ingrata fuiſſet.

Item.

Pauperior cenſus non ſit turbatio ſenſus.

Item.

Tempus adhuc veniet, quod dives qui modo gaudet,
Aſſiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum dives loquitur, verbum Solomonis habetur.
Dum pauper loquitur, tunc barbarus eſſe videtur.

Item.

Multa licet ſapias, re ſine nullus eris.

Item.

Pauper vitatur, miſer & vilis reputatur.

Item.

Pauper & abſque pilis, eſt ſponſa nimis mihi vilis.

Item.

Item.

Si careas ære, cupiet te nemo videre.

Item

Utilis & sapiens vix toleratur inops.

Paupertas sapientiam sortita est.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit ubique vias.

Prosperitas est, prosperitate carere.

Abs re qui vadit, res sibi nulla cadit.

Item.

Dives nil audit, paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item.

Est ubi res nulla, scio quòd non res cadit ulla.

Item:

Illico sternetur, ubi nil nisi saccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem solet hoc generare.

Item.

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item.

Si brevis est baculus, brevior fiet tibi saltus.

Item.

Si tibi pauca res, est tibi magna quies.

Item.

Vivit securus, paupertas, est sibi murus.

Rebus semper pudor absit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item.

Justus laudatur quod inops Cunrad vociatur.

Satius est non fuisse divitem, quàm pauperari.

Post zephyros plus lædit hyems, post gaudia luctus:
Inde nihil melius, quàm nil habuisse secundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæsus melius, quam verbere cæsus.

Pauper ubique jacet, dum ſua burſa tacet.

Item.

Pauperis in capite pereunt bona dogmata ſæpe.

Item.

Profectum faciunt rarum, quos debita ſtringunt.

Item

Sint nova vel vetera, pauper ſua calceamenta
Rumpit palpando citius quàm dives eundo.

Mendico ne parentes amici.

Cum moritur pauper, ſequitur vix unus & alter.

Item.

Dum pauper clamat, janua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda eſt.

Exiguo pulchram ducit ſolertia vitam:
Pauperis in ſpecie nam ſæpe Deus latet ipſe.

Item.

In paupertate multi pollent bonitate.

Item.

Non miſer eſt, hic mas, cui jus in ſæpe coquina.
Mucidus eſt panis, caro raucida, pendula vina.

Item.

O bona pauperies, niſi te Deus ipſe ruliſſet,
Tunc tua durities multis ingrata fuiſſet.

Item.

Pauperior cenſus non ſit turbatio ſenſus.

Item.

Tempus adhuc veniet, quod dives qui modo gaudet,
Aſſiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum dives loquitur, verbum Solomonis habetur.
Dum pauper loquitur, tunc barbarus eſſe videtur,

Item.

Multa licet ſapias, re ſine nullus eris,

Item.

Pauper vitatur, miſer & vilis reputatur.

Item.

Pauper & abſque pilis, eſt ſponſa nimis mihi vilis.

Item.

Item.

Si careas ære, capiet te nemo videre.

Item

Utilis & sapiens vix toleratur inops.

Paupertas sapientiam sortita est.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cauras quærit ubique vias.

Prosperitas est, prosperitate carere.

Abs re qui vadit, res sibi nulla cadit.

Item.

Dives nil audit, paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item.

Est ubi res nulla, scio quòd non res cadit ulla.

Item:

Illico sternetur, ubi nil nisi saccus habetur.

Item:

Nauca gubernare, pacem solet hoc generare.

Item.

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item.

Si brevis est baculus, brevior fiet tibi saltus.

Item.

Si tibi pauca res, est tibi magna quies.

Item.

Vivit securus, paupertas, est sibi murus.

Rebus semper pudor absit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item.

Luctus laudatur quod inops Cunrad vociatur.

Satius est non fuisse divitem, quàm pauperari.

Post zephyros plus lædit hyems, post gaudia luctus:
Laude nihil melius, quàm nil habuisse secundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæsus melius, quam verbere cæsus.

Item:

Dum cutis eſt plena, fiet dormitio ſana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laboris,
Pax belli exacti pretium eſt pretiúmq; pericli.

Item.

Præcedens pactum, bellandi disjicit actum.

Item:

Si dat oluſcula menſa minuſcula pace quieta.
Non pete grandia lautaq; prandia fæce repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIA.

Canis reverſus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus eſſe volebat
Sed cum convaluit, manſit ut antè fuit.

Item.

Scandala ſæpè nova peccata movent veterata.

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex munte ciò res bona, ſed mala lentè.

Etiam mali quandoque benè agunt.

Declinans navis relevatur in æquore pravis.

Item:

Lædere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

Ex tranſgreſſione Adam omnia mala.

Adam primus homo damnavit ſæcula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo, mala contulit omnia mundo.

Item.

Omnis origo malo, proceſſit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla petenda tui eſt.

Dupliciter peccat, qui ſe de crimine jactat.

In malitia perſeverantes pereunt.

Fine mali claudi, mala vita meretur iniqui.

Item.

Pejus currendo vitium fit, quàm reſidendo.

Item.

Qui nunquam cecidit, hunc nullus surgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem

Stans, aut secura sedens, est tamen æquivalens.

Mali ad nocendum assiduè proni sunt.

Nequam nequitiam monstrat ubiq; suam.

Item:

emper iniquorum scelus impedit acta bonorum.

Mali sunt homines qui bonis dicunt malè.

rcumat hoc in me, quod novit perfidus in se.

Item:

os est stultorum, reprendere facta bonorum.

Malis benè est.

audia stultorum cumulat augmenta dolorum.

Item.

ssere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

uo nequam pejor, tanto sors est sibi major.

Item:

pe mali florent, ut post ea gaudia plorent.

Nullus est quem non pudeat peccasse.

auditur os hujus, sunt publica crimina cujus.

Omnis malus, servus est, etiamsi rex sit.

on liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium stat.

asiudicis, Erebo, fisco, fas vivere rapto:

ilitibus, medico, tortori, occidere ludo:

entiri astrologis, pictoribus atq; poëtis.

Item:

clesias Domini quas fundavêre parentes.

rdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

icos intra muros peccatur & extra.

Item:

ummus est Judex, fraus est mercator in urbe,

c lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

uas sacras ædes pietas construxit avorum,

Has nunc hæredes devastant morę luporum.

Item.

Virtus, justitia, clerus, mammon, Symonia.
Ceslat, calcatur, errat, regnat, dorminatur.

Omnia prætendimus quàm malitiam nostram.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare.

Item.

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item.

Quòd puer est cæsus, loquitur, non cur ita læsus

Peccati gravitas ex circumstantiis æstimanda.

Aggravat ordo, locus, mos, causa, scientia, tempus
Lucta pusilla, modus, culpa genus, status altus,
Conditio, numerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio resecanda sunt.

Nemo nimis properè didicit nociva cavere.

Item;

Prorsus & absque mora, vitium removere labora

Peccatores odit Dominum.

Degeneri vita vitam corrumpere vita.
Ne vita merita demeritaris ita.

Item.

Nunquam cœlesti Domino placuêre scelesti.

Item.

Omnis homo verè debet peccata timere:
Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt

Qui semel malus semper.

Infamis verè debet væ semper habere.

Item:

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item

Vili parcatur, ne vilior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus Vide Proprium

Turpe quid audieris, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inul

Unicuique dedit vitium natura creato.

Jam vix sunt visi, qui caruêre nisi.

I

Item.

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,
Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item.

Nullus in Ecclesia vivit sine sorde viator:
Sed fuit absq; nota solus mundi Dominator.

Item.

Omne bonum quod habes, contaminat unica labes.

Item.

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sana.
Non mirare bipes, si labitur tibi pes,

Item.

Quis sine peccato? credite, nullus homo.

Item:

Qui sunt absq; nisi, non sunt homines mihi visi.

Item:

Si nisi non esset, perfectus quilibet esset.

Voluntatem Domini sciens, nec faciens, plagis vapulabit multis: & contrà.

Ignorans facinus, peccato sciente minus:
Tu quia scis quid agis, est tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adsit regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas.

Ad facinus duplex, non sufficit ultio simplex.

Ægypti decem plagæ.

Prima rubens unda, ranarum plaga secunda.
Inde culex tristis, pòst musca non nocentior istis,
Quinta pecus stravit, vesicas sexta creavit:
Inde subit grando, pòst bruchus dente nefando,
Nona tegit solem primam, necat ultima prolem.

Item:

Anguis, rana, culex, muscæ, pecus, ulcera, grando,
Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando,

Canis peccatum sus dependit.

Quod sus peccavit, sucula sæpe luit.

Mali puniendi.

Mali vexantur, nisi pravi corripiantur.

Item.

Ultio trada fovet crimina, damna movet,
Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eveniunt.

Bestia dicetur, qui te non Christe veretur:
Quiq; malignus erit, mox sine fruge perit.

Sero Iupiter diphierum inspexit.

Ad mala patrata, sunt rata theatra parata.

Item.

Ad vada tot vadit urna, quòd ipsa cadit.

Item.

Ante Dei vultum nihil unquam restat inultum.

Item.

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis:
Compensat longas sed gravitate moras.

Item.

Pœna venit sero, veniens à judice vero,

Item:

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes:
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item.

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis:
Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item.

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum;
Ultio justa Dei digna refundit ei.

PEREGRINUS.

Delinquit citius ignotus, non bene visus.

PEREGRINATIO.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse,

Item.

Parthisios stolidum si quis transmittat asellum.
Si fuit hic asinus, non sibi fiet equus.

Item.

Cultus ions mille leucas, stultus redit ille.

Item:

Trans mare ducatur catcus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.

Regredi præstat quàm malè currere.

Curcumiens valida non dicetur via curva.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item.

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Virtus, fida peregrinantis custos.

Oque manúsq; serva, nec non genitalia membra,
Sic transire loca poteris quæcunq; remota.

PERICULUM.

Addiscens altè suspendi, strangulor antè.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Non stat securus, qui protinus est ruiturus.

Ovem lupo committere.

Non est consultum, super ova ponere stultum.

Item:

Nunc est municipi commissus caseus ipsi.

Item.

Stultior est stulto, fatuum ponens super ova:
Namque superpositus frangere queq; solet.

PERSEVERANTIA.

Qui perseveraverit ad finem, salvus erit.

Insta, ne cesses, aderunt post semina messes:
Post lachrymas risus, post exilium paradisus.

Item.

Præmia victorum pendent à fine laborum:
Ut Scriptura sonat, finis non pugna coronat.

Proximus sum egomet mihi.

PHILAUTIA.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item.

Si fueris quarum divisor particularum,
Hanc discas artem, majorem sumito partem.

Item.

Te primò benedic, nam presbyter ipse facit sic.

Suum cuique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes,
Et vanis inflat corda superba notis,

Tunica pallio proprior.

Mittimus interdum, quò nolumus ire, catellum.

PICTURA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & proximum tuum sicut te ipsum.

Corde Deum toto cole, dilige: consule fratri?
Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item.

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis
Nolueris? contra téq; Deumq; facis.

Item:

Dilige sic alios, ut te quoq; Christus amavit,
Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac desiderii Deus est pietate, colendus,
Justitiæ ut merces tota sit ipse Deus.

Item.

Hic est legis apex, hæc vatum dogmata: charus
Primùm sit Dominus, proximus inde tibi.

Item.

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item.

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum
Dilige: in hoc coeunt omnia jussa Dei.

Item.

Ipse Deus primas sibi vendicat, ipse secundas.
Proximus: id vates summáq; Legis habent.

Item.

Jussa Dei sunt hæc: Benefac, malefacta relinque:
Sic facias aliis, sicut fieri cupis in te.

Item:

Item.

Nunquam peccares, Dominum si semper amares.

Item.

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fatri cura secunda vacet.
Primus amor Domino fratri sed congruit alter;
Sic lex, sic omnis namque Propheta jubet.

Item.

Quod sibi quis nolit fieri, non inferat ulli:
Quin aliis faciat, ceu cupit ipse sibi.

Item.

Quid tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli:
Sic potes in terris vivere jure poli.

Item.

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:
Idque chorus Vatum, Léxque verenda docent.

Pietas ad omnia utilis est.

Atria sunt cœli menti patefacta fideli.

Item.

Christo junguntur, sua qui mandata sequuntur.

Item.

Crimina devita, nam famam dat bona vita.

Item.

Fle, si solari: jejuna, si saturari:
Da, si ditari; servi si vis dominari.

Item.

Mente Deum gerere, peccata futura cavere,
Mundum despicere, cœlestia corda tenere.
Hæc est synceræ mentis sapientia vera.

Item.

O quàm ditantur, qui cœlica regna lucrantur:
Quantum gaudebunt, quos gaudia summa replebunt,
Ergo sine pura te Christo subdere cura.
Auxilio cujus fugies mala temporis hujus.

Item.

Pro paucis justis, multis parcetur iniquis.

Item.

Semper

Semper gaudebit, Domini qui jussa tenebit.

Item.

Si quis salvari vult perpetuóque beari,
Christo devotum studeat se tradere totum.

Item.

Vivo tibi, moriórque tibi dulcissime Jesu:
Mortuus ac vivus sum, mancóque tuus.

Item.

Vive Deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pacatus, semper transire paratus.

Item.

Vive Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item.

Vive Diu, sed vive Deo: nam vivere mundo,
Mortis opus; vera est, vivere, vita Deo.

Item

Vivere conetis bene, nam bene sic morieris:
Vix bene viventem vidi prave morientem.

Item.

Utilis est pietas, plus quàm terrena potestas,
Nemo potestate salvatur, sed pietate.

Probitas laudatur & alget.

Multos audivi sapientia verba movere,
Stultorum vere mores actúsque tenere.

PENITENTIA.

Pœniteat vos erroris, ut deleantur peccata vestra.

Cor compungatur, os dicat, opúsque sequatur.

Item.

Fle pro peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item.

Nemo dolet vere, causas fugiat nisi culpæ.

Item.

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item.

Nunc tempus est flendi, locus, & peccata luendi.

Postea

Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item.

Peccatum vere faciat te sæpe dolere.

Item.

Plange, dole, pia corda leva, veniámque precare;
Sic vult offensus te lacrymare Deus.

Item.

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item.

Si male feciſti, tunc reſpice vulnera Chriſti,
Flecte genu, plora, Chriſtum ſapienter adora.

Item.

Si vis delere peccatum, dic miſerere:
Per miſerere mei, tollitur ira Dei.

Pœnitentia ſera. Vide prudentia.

Quæ nimis eſt ſera, non eſt confeſſio vera.

POSSIBILIA.

Forſan currit aqua, quò quondam currere vila.

PRÆSENTIA.

Domini oculus ſaginat equum.

Ex viſu domini fit pulchritudo caballi.

Item.

Quæ tua ſunt cerne, pigris committere ſperne.

Item.

Viſus heri pulchrum facit ornatúmque caballum:

PRÆCATIO ET VOTUM.

Crede, quòd optantes ſunt divitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolum coles.

A macula ſordis mûnda precor intima cordis.

Item.

Caſta Deus mens eſt, caſta vult mente vocari.
Et caſtas juſſit pondus habere preces.

Item.

Chriſtus rex regum, qui non dormitat in ævum,
Protegat hanc ædem, nec non ſine crimine plebem.

Item.

Dignus

Dignus adorari non eſt Moyſes nec Helias.
Hæc ſalvatori gloria ſola datur.

Item.

Langueo amore tui, Jeſu, dulciſſime Jeſu,
Tu mihi cor recrea: langueo amore tui.

Item.

Mane precare Deum, quòd læta dies tibi plaudat:
Veſper, quòd tutus tempora noctis egas.

Item.

Orandum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano:
Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item.

Qui prius implorat Chriſtum, fæliciter orat.

Item.

Quiſque roget Chriſtum, veniens ut liberet ipſum.

Item.

Sancta Columba ſuper requieſcis vertice Chriſti,
Sancta Columba etiam me requieſce ſuper.

Item.

Te precor omnipotens, ut me tua gratia gratum
Ad finem ducat, navigantem per mare latum,

Item.

Ut contra Stygium pugneus fortiter hoſtem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quidvis continget quod optaris

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item.

Fert ut plebs fatur, ſaccus, quod quiſque precatur.

Item.

Tu petis, & rogito, ſaccus tamen eſt quaſi virgo.

Orabo ſpritu, ſed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidáque precario mente,
Ardua perruptis nuibbus aſtra ſubit.

Item.

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item.

Non vox, ſed votum: non muſica carmina, ſed cor:

Non

Non clamor, ſed amor, pſallit in aure Dei.

Item.

Ut ſit grata Deo, penetrétque oratio cœlum,
Gorde ſit ex puro, ſit brevis atque frequens.

Petitio juſta facilíſque eſſe debet

Exige rem juſtam, ſi non cupis inde repulſam.

Item.

Illum nullus amat, qui ſemper, Da mihi clamat.

PRINCIPIUM.

Boni principii bonus finis.

Gratia principiis ſemper reſpondet honeſtis.

Principium, dimidium totius.

Dimidium facti, qui benè cœpit habet.

Satius eſt initiis mederi, quàm fine.

Principiis obſta, ſerò medicina paratur.
Cum mala per longas convaluêre moras.

PROCERES.

Eſt procerûm verè procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Bona procraſtinando non ſunt.

Cras do, non hodie: ſic nego quotidie.

Item.

Eſſe bonus propera, nunquam nimiùm properabis.
Qui non eſt hodiè, cras minùs aptus erit.

Item.

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas.
Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.

Item.

Per multum cras cras, ſemper dilabitur ætas.

Item.

Quando dies unus differtur, ſæpè fit annus.

Item.

Tunc moritur mannus, dum gramina protrahit annus.

PROFUSIO.

Cui largior eſt copia rei cujuſdam, ea profuſus licebit uti.

Copia cui piperis, hoc veſcitur ipſe polentis,

Facilius

Facilius est prodigere, quàm colligere.

Perditur exiguo, quæsitum tempore longo.

Item.

Res quæsita mora, parva consumitur hora.

Prodigalitatem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucri det sibi cura,
Non est delictum, si talis perdit amictum.

Item.

Parca manus, labor assiduus, designat habere.
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item.

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item.

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item.

Qui nimis expendit, alienum postea rependit.

Item.

Qui plus expendit, quàm rerum summa rependit
Non admiretur, si paupertate gravetur.

Item.

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit.

Item. (tum.

Quisque coquens multum, solet hic consumere mul-

PROMISSIO.

Charetis pollicitationes.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item.

Promissis dives quilibet esse potest

Item.

Promittit largè, qui certo jam caret ære.

Promissis standum.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item.

Fas est implere promissa decentia verè.

Item.

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Spondes, noxa adest.

Rem

Rem tibi promiſſam, nulli promiſeris unquam.

PROPRIUM.

Dum me titillo, rideo quando volo.

Bis vicit, qui ſe vincit.

Fortior eſt qui ſe, quàm qui fortiſsima vincit
Oppida: quique poteſt cor domuiſſe ſuum.

Item.

Linguam frænare, plus eſt, quàm caſtra domare,

Item.

Qui ſcit frænare linguam, ſenſúſque domare,
Fortior eſt illo qui frangit viribus urbes.

Item.

Vincere cor proprium, plus eſt, quàm vincere mun- (dum

Conſilium malum conſultori peſſimum.

Inſontem ſontes conantur pendere: verùm.
Pœna retorquenda eſt in caput ipſa ſuum.

Item.

Sæpè ſuum proprium facit puer ipſe flagellum.

Propria domus omnium optima.

Eſt quaſi, qui proprius, aureus ipſe focus.

Propria vineta cadere.

Unus non alium, verus annus non docet annum.

Qui ſibi malus, nemini bonus.

Eſt avis ingrata, quæ deſœdat ſua ſtrata.

Item

Non bonus eſt ulli, qui malus ipſe ſibi.

Item.

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunica pallio proprior.

Nunquam privatis alienos anteferatis.
Nam privata ſedent, aliena caſibus hærent.

Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum.

Caſtigans alios, te caſtiga prius ipſum,
Ut caſtigatus ſis caſtigare paratus.

Item.

Exemplum detis, alios quicunque docetis:
Si non ſervatis quæ præcipitis, taceatis.

Item.

Item.

Me malè castigat proprio qui crimine sordet.

Item.

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item.

Qui me derider, non sua facta videt.

Item.

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio citiùs eruat ipse trabem.

Item.

Si culpare velis, culpabilis esse cavebis.

Item.

Si quis damnavit, quod primitus esse probabit:
Talis laudatur levitans & habetur amator.

Item.

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intrasti, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibi met mala quisque, pati quoque debet.

PRUDENTIA. SOLERTIA.

Deliberandum antè opus.

Cum tibi sit cura, parrare negotia plura:
Tu primò cura, cujus mora plus nocitura.

Item.

Effundens escas, varò bene colligit illas.

Item.

Est tarde nimium, post bombum claudere culum.

Item.

Fœmineus vere dolor est, post facta dolere.

Item.

Investigetur res quæ suspecta videtur,
Nam solet vere res indiscussa nocere.

Item.

Nescit prodesse, qui nescit gravidus esse.

Item.

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item.

Non plus mactabis, quàm tu condire valebis.

Item.

Item:

Palmas prævisas habeas tu quando chorisas.

Item.

Prævigili cura, semper meditare futura.

Item.

Prævius in calle fiat, benè qui nequit ire.

Item:

Primò sternatur equus qui tardus habetur.

Item.

Quicquid agas, sapientèr agas, & respice finem.

Item.

Res quæ sparguntur: rotæ non sæpè leguntur.

Ingenium vires superat.

Magis consiliis, quàm armis, bella geruntur.
Illa quidem faciunt jussa, sed ista jubent.

Mus non uni fidit antro.

Mus miser est, antro qui tantùm clauditur uno.

Omnia probate, quod bonum est tenete.

Aedificant caveas vult passer vivere multas.

Item.

Omne, licet charum tibi quod fore putas amrum,
Ejice, nec retine, ne sit tibi causa ruinæ.

Item:

Qui videt utilius, & simile deteriora,
absit ei radius luminis absq; mora.

Prudentia est, de iis quæ ad bene beatúq; vivendum conducunt, benè consultare posse.

Corrige præteritum, præsens rege, cerne futurum,
Hoc enim sapiens vir tenuisse solet.

Item:

Doctor erit, semper qui vivere scit sapienter.

Item:

Principium finèmq; simul solertia spectat.

Item:

Quis, quid, ubi, quando, cui, quantù, quomodo, quare
Ista notanda diu respice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne sequentem.

Sapiens non eget.

Providus est plenus, improvidus extat egenus.

Tela prævisa nocent levius.

Improvisa magis Vulnera sæpe nocent.

Item.

Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit.

Item.

Se minus afflictum sentit, qui providet ictum.

Item.

Tela nocent levius, visa volare prius.

PUDOR.

Ubi pudor, ibi honor.

Dum cernit quasi flens, veniam petit ipse rubescens.

Item.

Jure coronetur, quicunq; pudore repletur.

Item.

Virtutum florem perdes, perdendo ruborem.

PARITAS.

Rarum, charum.

Fit, quod contemptis, pero nigrum, panibus albis.

Item.

Omne boni precium nimio vilescit in usu.

Item:

Omne rarum charum, vilescit quotidianum.

Item.

Qui pectit rarò, cum pectine pectit avaro,

Item.

Quod procul affertur, hoc dulcius esse refertur.

Item.

Quod sapit insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQUIES.

Quod caret alterna requie durabile non est.

Ictibus assiduis fiet hebes quæque securis.

Item.

In matutinis quicunq; cupit vigil esse,

Is cum gallinis habet ire cubare neceſſe.

Item

Scare diu neſcit, qui non aliquando quieſcit.

RISUS.

Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam.

Nunc homo deridet, qui multum vel citò ridet.

Item:

Per riſum multum, debes cognoſcere ſtultum.

RUSTICI.

Ruſticus rogatus intumeſcit.

Collum curvatur villano, quando rogatur.

Item.

Ruſticus inflatur, nimium ſi ſæpe rogatur.

Item.

Villicus elatus ſolet eſſe nimis rogiatus.

SANITAS.

Sanitatis tuendæ remedia quædam generalia.

ote cale, ſta prance, vel I, f igeſce minute,

Item:

lingere cum bombis, eſt res ſaniſſima lumbis.

Item:

i tibi deficiant medici, medici tibi fiant

ec tria: mens hilaris, requies, moderata diæta.

Item:

i vis incolumem, ſi vis te reddere ſanum.

uras tolle graves, iraſci crede profanum,

arce mero: cœnato parum non ſit tibi vanum

urgere poſt epulas, ſomnum fuge meredianum,

e mictum retine, nec comprime fortiter anum:

ec benè ſi ſerves, tu longo tempore vives.

Aer.

ldierus ac mundus ſit ritu habitabilis aer,

fectus neq; ſit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea

alnea corporibus proſunt, ſed viſibus obſunt.

Item:

alnea ſunt grata, ſed potio ſit moderata.

Atq; novellarum fuge potum cervisiarum.

Item :

Post ferrum frigus, post balnea quære calorem,
Post ferrum vigila, post balnea quære soporem.

Item.

Quantumcunq; potes, medicum post balnea potes.

Item.

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnera febris,
Impletus venter, hæc septem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina mane, manus surgens gelida lavet unda,
Hàc illàc modicum purgat, modicum sua membra
Extendat, crines pectat, dentes fricet, ista,
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atq; bibendi ratio.

Abstineas pransus potu : quoniam calefactus.
Frigescit stomachus, si sit potu madefactus.
A primis annis istud quicunq; tenebit.
Non erit hydropicus, nec non mala multa cavebit.

Item :

Ex magna cœna, stomacho fit maxima pœna :
Ut sis nocte levis, fit tibi cœna brevis.

Item :

Inter prandendum, sit sæpè parúmq; bibendum :
Ut minús ægrotes, non inetr fercula potes.
Ut vites pœnam, de potibus in cipe cœnam.

Item :

Omnibus assuetam jubeo servare diætam.
Approbo si : esse, ni sit mutare necesse.
Hippocrates testis, quoniam sequitur mala pestis,
Fortior hæc meta medicinæ est, certa dieta :
Quam si non curas, factè regis, & malè curas.

Item :

Quale, quid & quando, quantum, quoties, ubi, rec
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Nè malè conveniens ingrediatur iter,

Item :

Quant

Quantumcunq; potes, inter tua prandia potes,
Et non ægrotes, si mea dicta notes.

Item:

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde rosæ florem, minuuntq; potenter amorem.

Item.

Tu nunquam comedas, stomachum ni noveris esse
Purgatum, vacuumq; cibo quem sumpseris antè.
Ex desiderio id poteris cognoscere certò:
Hæc sint signa tibi subtilis in ore diætæ.

Flatuum retentia.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento: (ipsa.
Spasmus, hydrops, collica, & ertigo, hoc res probat

Lotio manuum

Lotio post mensam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas, & lumina reddit acuta.

Item.

Si fore vis sanus, ablue sæpè manus.

Nausea marina.

Nausea non poterit quicquam vexare, marinam
Undam cum vino mixtum qui sumpserit antè.

Phlebotomia.

Denus septenus vix phlebotomon petit annus.
Spiritus uberiórq; exit phlebotomism.
Spiritus, ex potu vini mox multiplicatur,
Humorúmq; cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat, sincerat phlebotomia.
Mentes & cerebrum, calidas facit esse medullas.
Viscera purgabit, stomachum ventrémq; coercet,
Puros dat sensus, dat somnum, tædia tollit,
Auditus, vocem, vires producit & auget.

Item.

Exhilarat tristes, iratos placat, amantes
Ne sint amentes phlebotomia facit.

Item.

Ex salvatella tibi plurima dona minuta,
Splenem, hepar, pectus, vocem, præcordia purgat,

Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item:

Fac plagam largam mediocriter, ut citò fumus
Exeat uberiùs, liberiúsque cruor.

Item.

Frigida natura, & frigens regio, dolor ingens.
Balnea, poſt coitum, minor ætas atque ſenilis,
Morbus prolixus, repletio potus & eſcæ,
Si fragilis, vel ſubtilis ſenſus ſtomachi ſit,
Et faſtiditi non tunc ſunt phlebotomandi.

Item:

Hæc facienda tibi, quando vis phlebotomari.
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Unctio, ſive lavacrum, & potus, faſcia, motus,
Debent non fragili tibi ſingula mente teneri.

Item.

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Baſili, Philippi, Bartholomæi,
His feſtis minuas, ut longo tempore vivas:
Philip. Barth. dextras, Martin: Baſiliq; ſiniſtras:

Item:

Omnia de lacte vitabis ritè minutus:
Et vitet potum phlebotomatus homo:
Frigida vitabit, quia ſunt inimica minutis:
Interdictus erit quæ minutis nubibus aer,
Spiritus exultátque minuti luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus ſæpè nocivus:

Item:

Principio minuas in acutis perper acutis,
Ætatis mediæ multum de ſanguine tolle:
Sit puer atq; ſenex, tollet uterq; parum:
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi ſimplum.

Item:

Qui ſcindunt venas, minuunt de corpore pœnas:

Item:

Sanguine ſubſtracto, ſex horis eſt vigilandum,

Nec somni fumus lædat tibi sensile corpus:
Ne nervum lædas, non sit tibi plaga profunda,
Sanguine purgatus, ne carpas protinus escas.

Item.

Tres insunt istis, Maius, September, Aprilis.
Et sunt Lunares, sunt velut Hydra dies:
Prima dies primi, postremiáq; posteriorum,
Nec sanguis minui, nec carnibus anseris uti:
Sit senium atq; juventa licet, si sanguis abundat,
Omni mense probè confert incisio venæ.
Hi sunt tres menses, Maius, September, Aprilis,
In quibus eminuas, ut longo tempore vivas.

Item:

Ver, æstas, dextras: autumnus hyemsq; sinistras.
Quatuor hæc membra, hepar pes, copha, cor, vacuada:
Æstas hepar habet, ver cor, sicq; ordo sequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æstivi jejunia corpora siccant:
Quolibet in mense & confert, vomitus quoq; purgat
Humores nocuos, stomachus quos continet intus.
Ver, autumnus, hyems, æstas, dominantur in anno,
Tempore vernali calidúsq; aer madidúsq;
Et nullum tempus melius est phlebotomiæ.
Usus tunc homini Veneris confert moderatus,
Corporis & motus, ventrisq; solutio, sudor,
Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas:
Æstas more calet sicca, & noscatur in illa.
Tunc quoq; præcipuè choleram rubram dominari:
Humida, frigida fercula dentur, sit venus extrà,
Balnea non prosunt, sint raræ phlebotomiæ,
Utilis est requies,, sit cum moderamine potus:

Item:

Temporibus veris modicum prandere juberis,
Sed calor æstatis dapibus nocet immoderatis.
Autumni fructus caveas ne sint tibi luctus,
De mensa sume quantum vis tempore brumæ.

Somnus.

Sanat, ſanctificat, ditat, te ſurgere manè.

Item :

Sit brevis aut nullus tibi ſomnus meridianus.
Febris, pigrities, capitis dolor, atq; catarrhus,
Hæc tibi proveniunt ex ſomno meridiano:

Item :

Surgere manè citò ſpatium peragrareq; ſerò:
Hoc faciet pulchros homines, ſanóſque, jocundos.

Sudor.

Sub qua veſte ſudas, cayeas hanc ferre frequenter.

Uſus, recreatio:

Fœniculus, verbena, roſa & chelidonia, ruta,
Subveniunt oculis dira caligine preſſis:
Nam ex iſtis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

Item :

Frons, ſpeculum, gramen, hæc dant oculis relevamen,
Manè igitur montes, ſub ſerum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi fervore vigent tres, ſalſus, amarus, acutus;
Alget acetoſus, ſic ſtipans, ponticus atque:
Unctus & inſipidus, dulcis, dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in ſacco, quando repletur.

Item.

Cattus ſæpè ſatur, cum capto mure jocatur.

Item :

Dum ſatur eſt venter, gaudet caput inde libenter.

Item.

Luxurians aſinus ſaltando comminuit crus.

Item :

Non vult ſcire ſatur, quod jejunus patiatur.

Item :

Repletus venter non vult ſudare libenter.

Item.

Tunc caput eſt lætum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauſeam facit.

Mus

Mus ſatur inſipidam dijudicat eſſe farinam.

Item:

Stat equus & eurat, cibus illum quando ſaturat.

SCRIPTURA SACRA.

Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Æquor, humus, cælum, vacuas labentur in auras:
Vox autem Domini vivida ſemper erit.

Item.

Æquora, terra, polus, pariter reſoluta liqueſcent
Syderei verbum durat at uſque patris.

Item.

Æther, campus, aquæ, reſident diſcrimine eódem:
Per ſeclum Domini verba perenne virent.

Item.

Arva, ſolum, ſtellæ, caſu ſolventur eodem:
Verba tamen ſtabunt tempus in omne Dei.

Item.

Aſtra, ſolum, pelagus fugiunt, divina per ævum
Perpetuum vivæ dicta ſalutis erunt.

Item.

Cum rebus tranſit mundi fugitiva figura.
Sed per cuncta Dei ſecula ſermo viget.

Item.

Omnia prætereunt in cælis, æquore, terra:
Sed ſermo tempus vivit in omne Dei.

Item.

Omnia ſunt hominum ſubito fluitantia motu,
Tempus in æternum vox viret una Dei.

Item.

Pontus, olympus, agri, ſimili ratione peribunt:
At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item.

Rus, polus, oceanus, cladem patiuntur eandem:
Sed Domini ſemper viva ſtatura manent.

Item.

Terra, polus, pontus pereunt: cœleſtia ſolùm

Verba per æternos sunt benè firma dies.

Ex verbo Dei, ratio vivendi petenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Evangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Joannes avis, leo Marcus.
Atque homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Levit. Numerorum, Deuteronomi,
Post Josue, Judicum Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,
Tobias Judith, Hester, Job, Davidicúsque,
Verba dat Eccles. Cantar. Sapit, Ecclesiastic.
Esaias, Jeremi, Baruch, Ezech. Danielsque,
Oze, Joel, Amos, Abdi, Jonas, Miche, Naum Aba.
Sophon, Aggæus, Zacha, Malachias, Machabæus,
Matthæus, Marcus, Lucas, Postremo Jonnes,
Roma, Corint. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,
Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus.
Et Actus, Jacob. Petrus, Joan, & Judas, Apoc.

SECURITAS.

Dum manet in nemore lupus, est plebs absq; timore.

Securitas gignit lasciviam.

Bella gerunt mures, ubi cattum non habet ædes.

Item.

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item.

Mus salit in stratum, cum scit abesse catum.

SENECIUS.

Ætate prudentiores reddimur.

Amplior in senibus est experientia sensus.

Item.

Prudens consilio vetus est vir, tardus eundo.

Item.

Sunt tria quæ vere Salomoni displicuere:
Os mendax, fatuúsque senex, pauperque superbus.

Item.

Ut nequeas lædi, majori semper obedi.

Item.

Utere

Utere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante senex juvenem meritò captabit honorem.

Item.

Vis ut honoreris? semper canos venereris.

Senectus ipsa morbus est.

Cornix sæpe lupum non effugit inveteratum.

Item.

Cum se curat anus, retrò male sibilat anus.

Item.

Fortè manet juvenum quis, sed nullus seniorum.

Item.

Indiget arvina sæpe senex ocrea.

Item.

Optamus senium, dum venerit est male ventum,
Hoc est gibbosum, surdum, cæcúmque morosum.

Senectus loquax est.

Bursa vetus more veteri patet ac hiat ore.

Item.

Ex veteri more, vas est vetus absque liquore.

Item.

Utribus antiquis noli committere vina,
Nec senibus sensum quem retinere velis.

Senes communiter avari sunt.

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Disce bona fari, bona si nequeas operari.

Item.

Omnibus est nomen, sed non est omnibus omen.

Item.

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis majorem, gemmis herbisque minorem.

Item.

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item.

Item.

Lingua facundi, fectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum diſſolvuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.

Item.

Litis lingua parens, os terit oſſe carnes.

Item.

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Grata brevitas.

Eſt Domino gratum, verbum, verum breviatum.

Item.

Eſt ſermo tanto melior, brevior ſcio quanto.

Leviſſima res oratio.

Bis duo notavi, quæ non poſſunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, juventus.

Item.

Vox audita perit, ſed litera ſcripta manebit:
Et ſemel emiſſum non eſt revocabile verbum.

Qui moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.

Nec nimium taceas, nec verba ſuperflua dicas,
Affectes medium, ſic tutus habeberis uſque.

Item.

Non ſis verboſus, nec in omni famine mutus:

Item.

Nunc eſt dicendum, nunc eſt ratione ſilendum.

Item.

Omnis homo, quacunque domo, qua ſede moratur,
Provideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item.

Os unum natura, duas formavit & aures:
Ut plus audiret, quam loqueretur homo.

Item.

Pauca loqui, ſua verba coqui vult providus: ô qui
Talia conſueſcit, ſemper cum laude ſeneſcit.

Item.

Principium verbi, finem quoque reſpice verbi,
Ut melius poſſis præmeditata loqui.

Item.

Item.

Qui benè vult fari, benè debet præ meditari

Item.

Scire loqui decus est, decus & scire tacere:
Hæc duo si poteris scire, peritus eris.

Item.

Si sapiens fore vis sex serva quæ tibi mando,
Quid loqueris, & ubi, de quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

SERVITUS.

Dominis duobus servire nemo potest.

Deficit ambobus, qui vult servire duobus.

Item.

Non vult verna probus Dominis servire duobus.

Item.

Vix placet ambobus, qui vult servire duobus.

Mendacitas, superbia & pigritia in servis maximè detestanda.

Non habeas servum, mendacem sive superbum.

Item.

Non retine servum, quem noveris esse protervum.

Item.

Sæpe prophetizat servus quicunque pigrizat.

Item.

Servi plebani sunt omni tempore tardi: (rant.
Dum comedunt, sudant: frigescunt, quando labo-

Servi Dominis parent, fidem ostendentes bonam.

Servi servite Dominis vestris sine lite.
Ne dicant rite vobis, Nunc nunc procul ite.

Item

Si fueris verna, probitate sis undique verna.

SIMILITUDO.

Æquè pars ligni curvi ac recti valet igni.

Æqualitas non parit bellum.

Æqualis nullum disrumpit sarcina collum.

Item.

Disparibus

Disparibus bobus raro trahitur bene currus.

Item.

Dividit inique nolens partem dare cuique.

Malo nodo malus cuneus.

Asperior sanat graviores potio morbos.

Nauta nautæ.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba solent, odium lingua fidemque parit.

Item.

Durior immanem succendit sermo furorem.

Item.

Est mirum bellum, quòd asellus culpat asellum.
Pondera succorum nam portat quilibet horum.

Par præmium labori

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item.

Si modicum valet æs, missæ sunt pauca valentes.

Sævis inter se convenit ursis.

Quando lupum lupula vorat, esurit undique sylva:

Item.

Quando lupus est lupulum, nunquam prius est mihi visum.

Item.

Sunt bene concordes iterum, Pilatus, Herodes,

Simile simili gaudet.

Coetus iniquorum gaudet semper acta malorum.

Item.

Consonus esto lupis, cum quibus esse cupis.

Item.

Dum similis simili sociatur, pax datur illi.

Item.

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Item.

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item.

Ni mihi sis ut ego, non eris alter ego.

Item.

Prudens

Prudens prudenti, ſtultus placet inſipienti.
Ridens ridenti, flens flenti, pauper egenti,

Item.

Quale forum fuerit, vectigal tale requirit.

Item.

Sæpius eſt hoſpes talis, qualis ſuus hoſpes.

Item.

Semper adeſt ſimilis ſimili, licet undique vilis

Item.

Se quærunt & amant ſimilis, ſimul undique (clamant.

Item.

Sic fuit, eſt, & erit: ſimilis ſimili ſimilis quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile eſt vulpi ſociam deſipere vulpem.

Item.

Fur malè furatur, ſi fur domui dominatur.

Item.

Hoc eſt difficile vulpem comprendere vulpe.

Item.

In domibus furum, furari ſit tibi durum.

Item.

Res miranda, nova picæ fur abſtulit ova.

SIMPLICITAS.

Eſtote prudentes, veluti ſerpentes, & ſimplices, ſicuti columbæ.

Eſt bona ſimplicitas, eſt mala ſimplicitas.

Simplicibus facilè imponitur.

Eſt facilis falli mens falli neſcia, falli
Simplicitas facili credulitate ſoler.

Item.

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

SIMULATIO, DISSIMULATIO.

Ficta cito retidunt in naturam ſuam.

Empta fides, radice carens, eſt neſcia ſtare.
Sed perſtat verum, rumor & ipſe cadit.

Melle litus gladius.

Mel potas ore: ſed fel latitat tibi corde.

Item

Item.

Pelle ſub agnina latitat mens ſæpe lupina.

Item.

Simplex apparet, ſimplicitate caret.

Item.

Simplicitas extrà eſt, reſidet ſub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, ſunt citharœdi.

Auri natura non ſunt ſplendentia plura.

Item

Fac tibi devites ſub falſo nomine mites,
Nec credas undam placidam non eſſe profundam.

Item.

Flos in picturâ non eſt niſi ſola figura.

Item.

Neſa ſtertentes interdum ſunt vigilantes.

Item.

Non cocus ex cultro longo nec virgo probatur.
Dependenre coma, non clericus ampla corona.

Item.

Non eſt in ſpeculo res quæ ſpeculatur in illo.

Item.

Non infirmatur, quiſquis væ, væ, tibi fatur.

Item.

Non omnes diſcunt, qui ſcholas undique quærunt;
Sed plures veniunt, ut videantur ibi.

Item.

Non omnes ſancti, qui calcant limina templi.

Item.

Non orat ſemper ſtans intra templa frequenter:
Sed quoque laſcivas interdum quærit amicas.

Item.

Non teneas aurum totum quod ſplendet ut aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet eſſe bonum.

Item.

Omne quod eſt rubeum, nomen non impetrat auri:
Omne quod eſt nitidum, non imitatur ebur.

Item.

Quiſque

Quiſq; coronatus non presbyter eſt vocitatus.

Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare.

Neſcit regnare, qui neſcit diſſimulare.

SOLUTIO.

Dum malè computo, ficq; recedo, tunc benè ſolvo;
Solve libens vina, vel non dic, vina propina.

SOMNIUM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoq; referunt

Ad tribulos aſinus, ſemper ſua ſomnia vertit.

Item.

Somnia de ſiliquis ſus cernit, quando quieſcit.

Somnia falſa veris miſcent.

Deludunt multos nunc ſomnia, quod vetus eſt mos.

Item

Interdum veram prætendunt ſomnia cauſam.

Item.

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNUS.

Somnus modum non excedat.

Eſt ſanum planè de lecto ſurgere manè.

Item.

Longa quies ſomni, vitio ſit fomes in omni.

Item:

Sanat, vivificat, ditat quoq; ſurgere manè.

SPES

Dominus adjutor & protector eſt ſperantium in ſe.

Cum paſcat corvos Deus, & non deſeret orbos.

Item

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In ſolo ſperare Deo, tutiſſima res eſt:
Spem fidam nunquam non jubet eſſe talem.

Item.

Spes confiſa Deo, nunquam refuſa recedet:
Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum ſpiro ſpero.

Impoſitis galeis tractantur fœdera pacis.

Item.

Manè ſub aurora res vertitur ad meliora,
Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item.

Multum delirat, non ſperans dummodo ſpirat.

Item.

Rebus in adverſis melius ſperare ſuperſis.
Spes pretio emenda non eſt.
Plus valet in manibus paſſer, quàm ſub dubio grus.
Spes ſervat afflictes, ſed & multos decipit.
Cum ſpes fruſtratur, non ſpes, ſed pœna vocatur.

Item.

Eſt ſpes in dubiis ſemper comes optima rebus.

Item.

Qui furnum ſuperat hiando, diu puer hiſcet.

Item.

Spes reficit Dominum, fallit & ipſa ſuum.

Item:

Spes ſervare ſolet, ſublata ſorte ſecunda,
Spe ſola ſolor, ſpes ſupereſſe ſinit.

STULTITIA.

Ob res portandas aſini vocitantur ad aulas.
Dulce eſt, deſipere in loco.
Eſſe loco ſtultum, eſt ſæpius utile multum.
Inſipientia eſt, quæ abundat in malo
Linguam cum manibus neſcit compeſcere ſtultus.

Item.

Fac male, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.
In ore fatuorum, cor illorum.
Inſipiens fatur ſubitò, quicquid meditatur.

Item.

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius, inſipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat, quod habet ſub corde revelat.
Stultus neſcit uti fœlicitate.
Cujus mens ſtulta, pro paucis vult dare multa.

Item.

Item.

Stultus habens pura, vorat hæc vivens ſine cura.

Stulto homine nihil intractabilius.

Argue conſultum, te diliget: argue ſtultum,
Avertet vultum, nec te dimittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite jocari,

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item.

Mori morantur, quocunq; ſub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bora ſtultum.

Item:

Quo plus ſuperſtat fatuus, eo ſtultior extat.

Item.

Unus blax multos faciet per ſecula ſtultos.

Stulti facilè lætantur & triſtantur.

Lætatur ſtultus, dum ſermo datur ſibi cultus:

Item:

Lætificat ſtultum dives promiſſio multum.

Item.

Stultus quandò videt, quod pulchra puellula ridet,
Mox fatuus credit, ſe quòd amare velit.

Item.

Stultus ridere ſolet, & pro gramine flere.

Stulti improvidi ſunt.

Inſipiens curam malè geſtat corde futuram.

Item.

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli:

Stulti magis ex ſermone, quàm aſpectu cognoſcuntur.

Æſtimo quod multi ſunt irriſi, quaſi ſtulti:

Item:

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus aſellos.

Item:

Irriſos multos invenimus undiq; ſtultos:

Item:

Multi ſunt aſini nunquam ſaccis onerati.

Item.

Sunt aſini multi, ſolum bino pede fulti.

TACITURNITAS.

Non ſemper ſilendum, vide Sermo.

Qui tacet ut mutus, raro ſit munere tutus.

Qui tacet, annuere videtur,

Non contradicens, dicitur eſſe ſequens.

Silentia tuti iſſimum præſidium.

Nil melius verè, quàm cum ratione tacere.

Item.

Sæpe carent multa reſponſis verbula ſtulta.

Item.

Ut mala vitentur, aliqando verba tacentur.

Tacere qui neſcit, neſcit loqui.

Perdo ſilere bonum, dum loquor ipſe malum.

Item.

Qui modicum fatur, ſapiens hic eſſe probatur.

TARDITAS.

Sat citò, ſi ſat benè.

Eſt multum factum, ſi ſit benè quodq; peractum.

Tardè venientes, male ſedentes.

Pòſt teneat ſedem, qui poſt me conſtruit ædem.

Item.

Qui tardus fuerit, & fercula ſumere quærit,
Aut malè prandebit, aut ſedis honore carebit.

Item.

Sæpe domum propriam vir reperit undiq; clauſam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui ſumus Dei, ſobrii ſumus.

Non ut edas, vivas: ſed edas, ut vivere poſſis.

Item:

Viſne coronari? vis deliciis ſatuari?
Iſtud tibi præſto dictum breve: Sobrius eſto.

Temperantia ſanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibat hunc tractátq; decenter.

Item:

Eſſe

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus

Item.

Gulæ pone metas, ut sit tibi longior ætas.

Item.

Non tibi sit venter Dominus, sed vive decenter,
Ut medicus fatur, parcus de morte levatur.

Item.

Parcito sæpe cibis, & sic annosior ibis.

Item.

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item.

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Item:

Sanior esse potes, si cum moderamine potes.

Item:

Si vitare velis morbos, & vivere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satiatus.

Item.

Sume cibum modicè, modico natura fovetur:
Crapula vitetur, ne corpus mensq; gravetur.

Item.

Vix erit intercus tibi, si scis mandere parcus,

TEMPUS.

Accomoda te tempori.

Et toga sit talis, cum ventus sit borealis.

Item:

Simonis Judæ non debes currere nudè.

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendent stiria tignis.

Fugit irreparabile tempus.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum, verbúmq; juventus.

Item.

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Quisq; potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item.

Ludis & indulges ingenio sed labitur ætas.

Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit.

Item.

Non ſtat per menſes ſeptem Maius redolentes.

Item.

Quàm brevis eſt hora, quæ labat abſq; mora!

Item:

Tempora tranſibunt, & gaudia vana peribunt.

Item.

Tranſit ut unda fluens, tempus & hora ruens.

Omnia fert tempus.

Cum ſunt matura, breviter pyra ſunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit ſecum vertitq; volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæq; via.

Item:

Incipe ſpe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item.

Ipſa etiam veniens conſumit ſaxa vetuſtas,
Et nullum eſt quod non tempore cedat opus.

Item:

Mulcet longa dies ſævum indomitúmq; leonem.

Item:

Non ſibi, ſed rebus, peritura tempora currunt,
Quæ vel erant, vel erunt vel ſunt, vel origine ſurgunt
Creſcunt, aut pereunt, ſemper aguntur, agunt.

Item.

Tempore miteſcunt, poſita feritate, leones:
Tempore leniri tygris & urſa ſolet.

Item:

Tempore ſanatur, quod ratione nequit.

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni,
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæq;.
Si fuerint venti, naſcuntur prælia genti:
Si nix aut pluvia, deſignat tempora cara,
Dat Clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,
Æſtuat Urbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Item:

Ver Petro detur: æstas exinde sequetur:
Hanc dabit Urbanus: autumnum Symphorianus:
Festum Clementis caput hyemis est venientis.
Longè clarescit, quòd hyems algore rigescit.
Luna crescente, tu carpere poma memento:
Nam dum decrescit si carpseris, inde putrescit.
Pocula Janus amat, sed Febrius Algeo clamat,
Martius arva fodit, sed Aprilis florida prodit.
Flos & fons nemorum sunt Maio fomes amorum;
Dat Junius fœna, Julio resecatur avena.
Augustus spicas, September colligit uvas,
Seminat October, spoliat virgulta November.
Quærit habere cibum, porcum mactando December
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altivolans volucris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIUM.

Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inveniet falsos testes, qui quæritat illos.

TIMOR.

Prona est timori semper in pejus fides:

Pessimus in dubia sorte propheta timor:

Quantum quisque timet, tantum fugit.

Sic adstat socio, sic ut lepus ipse molosso:

Item:

Si timor in mente, currit vetus ipse repentè:

Res est imperiosa, timor.

Quatuor ista, timór que, odium, dilectio, census:
Sæpè solent boni rectos pervertere sensus.

Timidi nunquam statuêre trophæum:

Ne se mutat, qui se mutari desperat.

Item:

Non mare transisset, pavidus si nauta fuisset.

Item:

Non venit ad silvam, qui cuncta rubeta veretur.

Item.

Ramum quemq; timens, malus est venator & amens.

Ubi timor, ibi pudor.

Debet adesse timor, vel perit omnis honor.

Item.

Quando puer crescit, & non metuendo pavescit.
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

VALETUDO.

Si non ægrotat, benè mingit qui benè potat.

VENATIO.

Dum canibus cervus capitur philomelá q; niso,
Dum volat accipiter, quasi tunc sumus in paradiso.

VENUS. Vide Amor, & Meretrix.

Curis arctatur, si quis Veneri sociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem unusquisq; proximo suo.

Verbum laudatur, si factum tale sequatur.

Veritas odium parit.

Displicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item.

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item.

Ostia clausa sera mihi sunt, quia profero vera.

VESTITUS ET
Ornatus.

Vestes fœmineæ benè nocte tegunt, quia longæ.

Simia est simia, etiamsi aureâ gestat insignia.

Cinge caput lauro, tege gemmis corpus & auro.
Si fueris prídem, remanebis asinus idem.

Item.

Est in persona pudor insipiente corona.

Vestis virum facit.

Hunc

Hunc homines decorant, quem veſtimenta decorant.

Item.

In vili veſte, nemo tractatur honeſte.

Item.

Si careas veſte, nec ſis veſtitus honeſtè,
Nullius eſt laudis, quamvis ſapis omne quod audis.

Item.

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item.

Veſtes, non homines, omnis honorat homo.

Item.

Vir bene veſtitus, in millibus eſſe peritus
Creditur in mille quamvis idiota ſit ille.

Veſte decenti regatur corpus.

In curta tunica ſaltat miles quaſi pica.

Item.

Invidiam nimio cultu vitare memento.

Item.

Non eures juvenis multum, qua veſte tegaris:
In veſtimentis non eſt ſapientia mentis.

Item.

Qui nimium cultus amat, ſit pauper adultus.

VEXATIO.

Eſt miſero pejus deriſio, quàm dolor ejus.

VICINITAS.

Proximus Eccleſiæ ſemper vult ultimus eſſe.
Qui ſe non noſcat, vicini jurgia poſcat.

Melior eſt vicinus juxtà, quàm frater procul.

Non homines tribules, quos tu ſcis eſſe tribules.

Item.

Sit bene, ſit ne male, cum vicinis teneas te.

VIRTUS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præſtare poteſt Deus unus.

Invia, virtuti nulla eſt via.

Ire bonus ſanguis quò neſcit, repit ut anguis.

Virtus auro nobilior eſt.

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum:
Nempe bonos mores, thesauros interioris,
Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures.

Item.

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item.

Hic bene se ditat, qui semper noxia vitat.

Item.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitii.

Est virtus vere semper malefacta cavere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,
Ni studeant illis moribus esse pares.

Item.

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item.

Filius ancillæ moratus plus valet ille:
Quam regis natus, qui non est morigeratus.

Item.

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem.
Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item.

Malle parer tibi sit Thersites, dummodò tu sis,
Æacidæ similes, Vulcaniáque arma capessas,
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.

Item.

Miremur potius, quos munera mentis adornat,
Quàm qui corporeis enituêre bonis.

Item.

Nobilitas morum plus ornat, quàm genitorum.

Item.

Nobiliter vivens & agens, hæc nobilis est gens.

Item.

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item.

Scire

Scire bonos mores, dat divitias & honores:
Donabit scire miseros cum regibus ire.

Item.

Virtus nobilitat hominem: virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in se habet bona.

Dilige virtutem, si vis retinere salutem.

Item.

Fac bene, dic parum, si te vis reddere charum.

Item.

Nulla valet vita, nisi sit virtute polita.

Item.

Vir bonus est pluris, quàm tota scientia juris.

Item.

Vir sine virtute, semper manet absque salute.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

VITA.

Vita aterna. Vide Judicium extremum.
Vita brevis ac misera. Vide Homo.

Est hæc vita brevis, lubrica, pœna, dolor.

Item.

Est hæc vita brevis, transit ut auta levis.

Item.

Est tua vita brevis, modò vivis, cras morieris.

Item.

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore:
Sed sapiens bene scit, quantum sit plena dolore.

Item.

Heu patimur mulctas pro vili corpore multas.

Item.

Itur quò scitur: nescitur quando reditur.

Item.

Non potest sine væ nunc vivere filius Evæ.

Item.

Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut arundo.

Item.

Omnibus in terris dolor eſt, regionibus, aullis,
Urbibus, in cunctis cura labórque locis.

Item.

Quid prodeſt homini, ſi vivat ſæcula centum?
Cum moritur, vitam tranſiſſe putat quaſi ventum.

Item.

Vita brevis velut umbra, levis ſic annihilatur,
Sic vadit, ſubitóque cadit, dum ſtare putatur.

Item.

Vita quid eſt hominis, niſi res vallata ruinis.

Item.

Vita quid eſt? labor eſt, & habendi vana cupido.
Triſtis ad extremum ſollicitudo diem. (*bona.*
Vita magis in pretio eſt quàm quaque temporalia
Ut vitam redimas, veſtes, ac omnia vendas.

UNUS.

Vir unus, nullus vir.

Nuſquam denarius auditur clangere ſolus.

Item.

Omni fine ſoli dominantur ibi duo ſoli.

Item.

Sermo ſolius eſt quaſi dimidius.

Item.

Solus quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item.

Unus homo veram nunquam facit eſſe choream.

Vincus oculus chariſſimus.

Salus tergendus oculus ſit & aſpiciendus.

VOLUNTAS,

Deus operatur & velle & perficere.

Non eſt velle bonum mihi vel tii perpe t uatum:

Volenti facile eſt imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil eſt grave.

Hoc portat leviter, quod portat quiſque libenter.

Volentem bovem ducito.

Bos ad aquam ductus, non vult potare coactus.

Item.

Item.

Invitis canibus nil venator capit ullus.

Vt desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, & plenè laudare memento.

Item.

Hospitis in mensa vultum non fercula pensa.

Item

Pauperis in mensa vires, non fercula pensa.

VOLUPTAS.

Deliciis ad astra non iter.

Asper erit victus, asper labor, asper amictus,
Aspera cuncta tibi, si vis super æthera scribi.

Item.

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

Item.

Sperne voluptatem, pulchram cole sobrietatem.
Hæc quos prostravit, virtutibus evacuavit:
Hæc quos subjecit, pecudes sine robore fecit:
Hæc regit & munit, superis conjungit & unit.

Item.

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

USUS.

Usus facit artem.

Artem discamus, usus verò teneamus.

Item.

Doctrinæ pater est usum, doctrina scholaris:
Interciſa perit, continuata viget.

VULGUS.

Vulgo instabili satisfacere nemo potest.

Pravo servit hero, qui vulgo servit iniquo.

CONCLUSIO.

O homo devita peccatum, tórque pericla:
Nam si cæcus eris, nullóque dolore moveris,
Atque Deum spernes, animam cum corpore perdes.
Et nisi parebis, cælesti sede carebis.

Proverb. 20.

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, non erit sapiens.

Proverb. 31.

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas. Hæc forte bibant & obliviscantur judiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

Esaiæ. 5.

Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam ut vino æstuetis.

Ibidem.

Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

Esaiæ 28.

Verùm hi quoque præ vino nescierunt & præ ebrietate erraverunt. Sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordibumque, ita ut non esset ultrà loces, &c.

Oseæ 4.

Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor.

Habacuc. 2.

Væ qui potum dat amico suo, mittens fell suum, & inebriens, ut aspiciat nuditatem ejus. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoque, & consopire: Circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam, &c.

Ecclesiasticus 31.

Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & tortura

tortura viro infrunito; somnus sanitatis in homine parco.

Ibidem.

Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum, &c.

Ibidem.

Vinum in jocunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio: Exultatio animæ & corporis vinum moderatè potum. Sanitas est animæ & corporis, sobriè potus. Vinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Ecclesiasticus 37.

Propter crapulam multi abierunt: qui autem abstinens est adjicit vitam.

Mat. 17.

Hoc genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium.

Luc. 21.

Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate.

Rom. 13.

Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus.

1 Cor. 5.

Si is qui frater nominatur, ebriosus est, cum hujusmodi nec cibum sumite.

Gal. 5.

Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt ebrietates, comessationes & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Ephes. 5.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

1 Thes. 5.

Non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur

tur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus.

Ad Tit. 2.

Loquere quæ decent sanam Doctrinam, ut senes sobrii sint.

1 Pet. 4.

Sat est nobis, quòd anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patraverimus, cum versaremur in lasciviis, concupiscentiis, vinolentiis, comessationibus, compotationibus, &c. Sitis igitur sobrii, & vigilantes ad orandum.

1 Pet. 5.

Sobrii estote, vigilate: quoniam adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret

IN MENDACES OBTRECTATORES.

In detractores malè qui furantur honores,
Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc ediscatur, & cantio sæpe canatur.
Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicit iste:
Dextræ scriptoris benè dic precor omnibus horis.

FINIS.